

AD-A038 776

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL MONTEREY CALIF

F/6 5/1

AN IRANIAN LANGUAGE INTERPRETATION OF FINANCIAL AND MANAGERIAL --ETC(U)

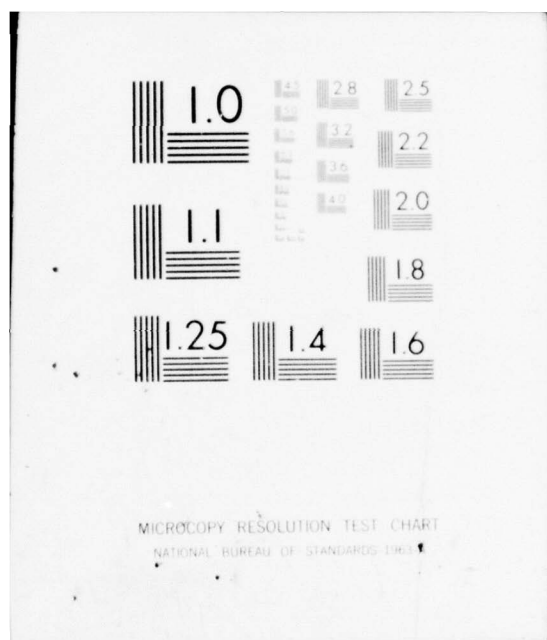
DEC 76 M KOCHI

UNCLASSIFIED

NL

1 OF 3
AD
A038776

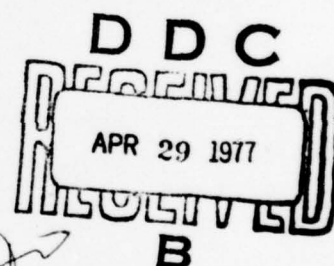
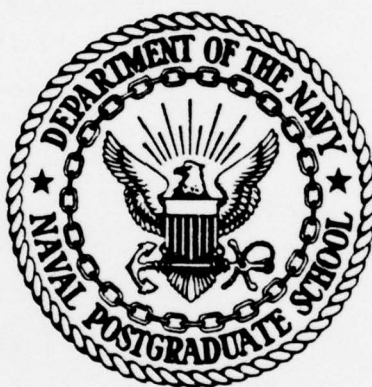

AD A 038776

①
B.S.

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL

Monterey, California

THESIS

An Iranian Language Interpretation of
Financial and Managerial
Accounting Terminology

by

Mehrdad Koohi

December 1976

Thesis Advisor:

J. C. Tibbitts

Approved for public release; distribution unlimited.

AD NO. 1
DDC FILE COPY

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE (When Data Entered)

REPORT DOCUMENTATION PAGE		READ INSTRUCTIONS BEFORE COMPLETING FORM
1. REPORT NUMBER	2. GOVT ACCESSION NO.	3. RECIPIENT'S CATALOG NUMBER
4. TITLE (and Subtitle) An Iranian Language Interpretation of Financial and Managerial Accounting Terminology.		5. TYPE OF REPORT & PERIOD COVERED Master's Thesis, December 1976
7. AUTHOR(s) Mehrdad Koohi		6. PERFORMING ORG. REPORT NUMBER
9. PERFORMING ORGANIZATION NAME AND ADDRESS Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940		8. CONTRACT OR GRANT NUMBER(s)
11. CONTROLLING OFFICE NAME AND ADDRESS Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940		10. PROGRAM ELEMENT, PROJECT, TASK AREA & WORK UNIT NUMBERS
14. MONITORING AGENCY NAME & ADDRESS (if different from Controlling Office) Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940		12. REPORT DATE December 1976
		13. NUMBER OF PAGES 223
		15. SECURITY CLASS. (of this report) UNCLASSIFIED
		15a. DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE
16. DISTRIBUTION STATEMENT (of this Report) Approved for public release; distribution unlimited.		
17. DISTRIBUTION STATEMENT (of the abstract entered in Block 20, if different from Report)		
18. SUPPLEMENTARY NOTES		
19. KEY WORDS (Continue on reverse side if necessary and identify by block number) Accounting, Credit Assets Financial Accounting Decision Investment Managerial Accounting Language Terminology Debit Ledger		
20. ABSTRACT (Continue on reverse side if necessary and identify by block number) The purpose of this thesis is to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in the Farsi (Iranian) language. English accounting textbooks were screened and studied to develop a complete understanding of accounting terminology. (cont on p 2)		

DD FORM 1473
1 JAN 73
(Page 1)EDITION OF 1 NOV 68 IS OBSOLETE
S/N 0102-014-6601

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE (When Data Entered)

251450

1

JP

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE(When Data Entered)

20. Abstract (continued) *efor p 1)*

Complicated terms were discussed with appropriate faculty members of the Naval Postgraduate School. The meanings of the key concepts and terms were then written in the Iranian language in such a way that future Iranian students can build a sound understanding of accounting principles.

A

ACCESSION for		
NTIS	White Section	☒
DDC	Buff Section	☐
UNANNOUNCED		☐
JUSTIFICATION.....		
BY.....		
DISTRIBUTION/AVAILABILITY CODES		
Dist.	AVAIL.	and/or SPECIAL
<i>A</i>		

DD Form 1473
1 Jan 73
S/N 0102-014-6601

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE(When Data Entered)

An Iranian Language Interpretation of
Financial and Managerial Accounting Terminology

by

Mehrdad Koohi
Lieutenant Commander, Imperial Iranian Navy
B.S., Accounting, Accounting College, Tehran, Iran, 1969

Submitted in partial fulfillment of the
requirements for the degree of

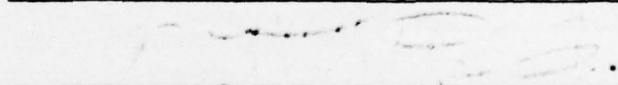
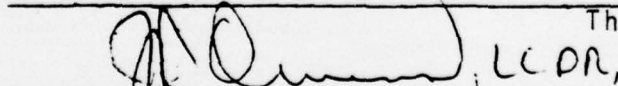

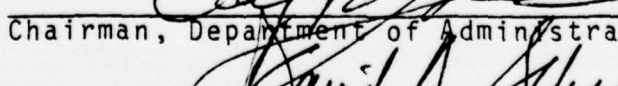
MASTER OF SCIENCE IN MANAGEMENT

from the

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL
December 1976

Author

Approved by

_____

_____
Thesis Advisor
LC DR, SC, USN

_____
Second Reader

_____
Chairman, Department of Administrative Science

_____
Dean, Information and Policy Science

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in the Farsi (Iranian) language.

English accounting textbooks were screened and studied to develop a complete understanding of accounting terminology. Complicated terms were discussed with appropriate faculty members of the Naval Postgraduate School. The meanings of the key concepts and terms were then written in the Iranian language in such a way that future Indian students can build a sound understanding of accounting principles.

TABLE OF CONTENTS

I. INTRODUCTION -----	7
II. NATURE OF PROBLEM -----	8
III. PROCEDURES FOLLOWED -----	9
APPENDIX A - FINANCIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTER- PRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE -----	A-1
APPENDIX B - MANAGERIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE -----	B-1
BIBLIOGRAPHY -----	10
INITIAL DISTRIBUTION LIST -----	11

ACKNOWLEDGMENT

I wish to sincerely thank my thesis advisor, CDR J. C. Tibbitts, Jr. for his encouragement, advice, and kindness during preparation of this thesis and my second reader LCDR Joseph F. Owens as well.

Appreciation also goes to Mr. John Caspari for his assistance in interpreting the subject area of managerial accounting.

Finally, I am deeply grateful to my wife Firoozeh for her encouragement, faith, and patience during this effort.

I. INTRODUCTION

This thesis is written to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in terms of Farsi (Iranian language). The major objective of this thesis is to assist Iranian students in the study of accounting when presented in the English language.

This thesis includes only that accounting terminology most frequently used. The intent of this thesis is to provide a clear understanding of these major concepts so that every reader can develop a sound understanding of accounting principles and procedures.

In addition, this thesis has given the author an excellent opportunity to study and do research in this most interesting field, and has enabled him to obtain a greater understanding of key accounting concepts in order to help others as well as improving his own knowledge.

II. NATURE OF PROBLEM

Familiarity with the terminology of a subject area is a most important factor for the person who is studying in that particular area. This factor is even more important when the area to be studied is written in a foreign language.

Farsi is a quite different language than English. Most of the terms and concepts in accounting are therefore quite new and strange to all Iranian students. This adds greatly to the already large number of problems confronting the typical Iranian student who studies in the United States.

As Iran is becoming more and more industrialized in the future, the importance of accounting and communication of financial and other economic data is vitaly important. With the large growth in Iran's industries the number of accounting colleges and related institutions are increasing rapidly. But accounting books and other documents about accounting information are not changing and developing accordingly. This interpretation of accounting terminology should be of future use in helping to remedy this problem.

III. PROCEDURES FOLLOWED

The following steps and procedures were utilized in writing this thesis.

Step 1. An outline of terminology to be interpreted was developed. Considerable research was undertaken in different accounting textbooks and literature to determine the most important terminology and concepts of financial and managerial accounting.

Step 2. The outline of terms was approved by the thesis advisors. The discussion insured that the author had a clear understanding of the terminology and concepts.

Step 3. The meaning of the terminology and concepts was written in Farsi (Iranian) language.

Step 4. The Farsi version of the terminology and concepts was again discussed with the thesis advisor, again to insure the correct meaning.

Step 5. The meaning was corrected where necessary.

Step 6. The English and Farsi portions of the thesis were typed. The Farsi typing was accomplished in Tehran, Iran.

BIBLIOGRAPHY

1. Earl A. Spiller, Jr. "Financial Accounting" Revised edition 1971, Richard D. Irwin, Inc.
2. Glenn A. Welsch and Robert N. Anthony, "Fundamentals of Financial Accounting," Richard D. Irwin, Inc., 1974.
3. Dr. Aziz, Nabavi, "Principle of Accounting, Volume One," Farvardjn, Inc., 1969.
4. Dr. Aziz, Nabavi, "Principle of Accounting, Volume Two," Ziba, Inc., Tehran, 1970.
5. Ronald M. Copeland and Paul E. Dascher, "Managerial Accounting," Hamilton Publishing Company.
6. James M. Fremgen, "Accounting for Managerial Analysis," Richard D. Irwin, Inc., 1976.
7. Pearsun Hunt, Charles M. Williams and Gordon Donaldson, "Basic Business Finance," Richard D. Irwin, Inc.
8. Erich A. Helfert, "Techniques of Financial Analysis," Richard D. Irwin, Inc., 1972.
9. Walter B. Meigs, E. John Larsen and Robert F. Meigs, "Principles of Auditing," Richard D. Irwin, Inc., 1973.
10. Adolph Matz and Milton F. Usry, "Cost Accounting Planning and Control," South-Western Publishing Co.

INITIAL DISTRIBUTION LIST

	No. Copies
1. Defense Documentation Center Cameron Station Alexandria, VA 22314	2
2. Library, Code 0142 Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	2
3. Chairman Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	2
4. CDR J. C. Tibbitts, Code 55Ti Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	1
5. LCDR Mehrdad Koohi Imperial Iranian Navy c/o M. Shahidi 650 Monica Lane Campbell, CA 95008	2
6. LCDR J. F. Owens, SC, USN Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	1
7. Professor John Caspari Visiting Assistant Professor The University of Nebraska-Lincoln College of Business Administration Lincoln, Nebraska 68588	2
8. Ahmad-Shekarsroosh Box 541 American International College Springfield, Massachusetts 01109	1

APPENDIX A

FINANCIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE

	<u>Term Pages</u>
ACCELERATED DEPRECIATION (see Depreciation: b-accelerated)	
ACCOUNTING	A-10
a. definition	A-10
b. accrual	A-13
c. cash	A-13
d. cost	A-15
e. financial	A-15
f. managerial	A-16
g. period (cycle)	A-16
ACCOUNTS	A-17
a. definition	A-17
b. chart of	A-22
c. payable	A-25
d. receivable	A-25
ACCRUAL ACCOUNTING (see Accounting: b-accrual)	
ACCUMULATED DEPRECIATION (see Depreciation: d-accumulated)	
ACTIVITY METHODS OF DEPRECIATION (see Depreciation c-activity method)	
ADJUNCT ACCOUNT (see Contra Accounts)	
ADJUSTING ENTRIES (see Entries: a-adjusting)	
ALLOWANCE FOR DEPRECIATION (see Depreciation: d-accumulated)	
ALLOWANCE FOR DOUBTFUL (see Bad Debt: a-allowance for)	
AMORTIZATION	A-25
ANNUITY	A-26
APPRECIATION	A-26

	<u>TERM</u>	<u>PAGES</u>
ASSETS		A-27
a. definition		A-27
b. current		A-27
c. noncurrent		A-28
d. intangible		A-28
e. useful life		A-29
AUDITING		A-29
AUDITOR		A-31
AVERAGE COST-INVENTORY (see Inventory: i-average cost)		
BAD DEBT		A-31
a. allowance for		A-33
BALANCE SHEET		A-38
b. definition		A-38
b. equation		A-38
c. ratio analysis		A-39
current ratio		A-40
quick ratio		A-40
equity ratio		A-40
fixed ratio		A-41
d. price level adjustment	A-41	A-41
BONDS A-42		A-42
a. definition		A-42
b. debenture		A-43
c. mortgage		A-44
d. convertible		A-44
e. discount		A-44
f. indenture		A-45
g. premium		A-45
h. issue		A-46
i. stated interest rate		A-46
j. maturity value		A-46
k. callable		A-46
l. book value		A-47
BOOK VALUE OF BOND (see Bonds: l-book value)		
BOOKKEEPING		A-50
a. definition		A-50
b. single-entry		A-50
c. double-entry		A-51

	<u>Term Pages</u>
BUSINESS CONSOLIDATION	A-51
a. purchase	A-51
b. pooling	A-51
CALLABLE BOND (see Bonds: k-callable)	
CAPITAL STOCK	A-52
a. common	A-53
b. dividends	A-55
c. market value	A-55
d. par value vs. no par value	A-55
e. preferred	A-56
f. split	A-56
g. stated value (same as par value)	
h. treasury	A-57
CAPITAL SURPLUS	A-57
CAPITALIZATION	A-58
CASH	A-58
CASH ACCOUNTING (see Accounting: c-cash)	
CASH DISBURSEMENT JOURNAL (see Journal: b-cash disbursement)	
CASH RECEIPT JOURNAL (see Journal: c-cash receipt)	
CHART OF ACCOUNT (see Accounts: b-chart of)	
CLOSING ENTRIES (see entries: b-closing)	
COMMON STOCK (see Capital Stock: a-common)	
CONTINGENT LIABILITY (see liabilities: b-contingent)	
CONTRA ACCOUNT	A-58
CONVERTIBLE BOND (see Bonds: d-convertible)	
CORPORATION	A-60
COST VS. EXPENSES	A-60
COST ACCOUNTING (see Accounting: a-cost)	
COST OF GOODS SOLD	A-61
COSTING METHOD INVENTORY (see Inventory: n-costing method)	
CREDIT	A-61

	<u>Term Pages</u>
CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTS (CPA)	A-61
CURRENT ASSETS (see Assets: b-current)	
CURRENT LIABILITY (see Liabilities: a-current)	
DEBENTURE BOND (see Bonds: b-debenture)	
DEBIT	A-62
DEFERRED CHARGE	A-62
DEFERRED REVENUE	A-63
DEPLETION	A-64
DEPRECIATION	A-64
a. straight-line method	A-67
b. accelerated method	A-70
1. sum-of-the-years digits method	A-71
2. double-declining method	A-73
c. activity method	A-76
1. working hours method	A-76
2. units of production method	A-78
d. accumulated	A-81
e. decreasing charge per period (same as accelerated method)	
f. uniform charge per period (same as straight-line method)	
g. varying charge per period (same as activity-line method)	
DISCOUNT BOND (see Bonds: e-discount)	
DIVIDENDS (see Capital Stock: b-dividends)	
DIVIDEND PER SHARE (see Capital Stock: b-dividends)	
DOUBLE ENTRY BOOKKEEPING (see Bookkeeping: b-double entry)	
EARNING PER SHARE	A-82
EARNED SURPLUS (see retained earning)	

	<u>Term Pages</u>
ENTRIES	A-82
a. adjusting	A-82
b. closing	A-84
c. journal	A-85
d. ledger	A-87
e. posting	A-89
EQUITIES	A-89
EXPENSES	A-89
a. accrued	A-89
b. expired (see Cost vs. Expenses)	
EXTRAORDINARY ITEMS	A-90
FACE VALUE OF BOND (see Bonds: j-maturity value)	
FIFO (see Inventory: j-FIFO)	
FINANCIAL ACCOUNTING (see Accounting: e-financial)	
FINANCIAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD	A-91
FINISHED GOODS (see Inventory: d-finished goods)	
FIXED ASSET (see Assets: c-noncurrent)	
GENERAL LEDGER (see also Accounts)	A-92
GENERAL JOURNAL (see Journals: c-general)	
GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES	A-92
a. cost principle	A-93
b. revenue principle	A-93
c. matching cost against applicable revenue	A-94
d. objectivity	A-94
e. consistency principle	A-94
f. full disclosure principle	A-95
g. exception principle	A-95
h. separate entity assumption	A-95
i. continuity	A-96
j. unit of measure	A-96
k. time period	A-96
GOOD WILL	A-97
GROSS MARGIN	A-97
INCOME	A-98

	<u>Term Pages</u>
INCOME STATEMENT	A-98
INCOME TAXES	A-98
INDENTURE OF BOND (see Bonds: f-indenture)	
INSTALLMENT SALES	A-98
INTANGIBLE ASSET (see Assets: c-intangible)	
INTERNAL REVENUE SERVICE	A-99
INVENTORIES	A-99
a. merchandise	A-101
b. raw materials	A-101
c. work in process	A-102
d. finished goods	A-102
e. supplies	A-102
f. periodic system	A-103
g. perpetual system	A-104
h. costing methods	A-105
i. average cost	A-106
j. first in first out (FIFO)	A-108
k. last in first out (LIFO)	A-110
l. specific identification	A-112
JOURNALS	A-113
a. cash disbursements	A-114
b. cash receipts	A-116
c. general	A-117
d. purchase	A-118
e. sales	A-119
JOURNAL ENTRIES (see Entries: d-journal)	
LEASE	A-120
LEDGER ENTRIES (see Entries: d-ledger)	
LEDGER GENERAL (see General Ledger, also Accounts)	
LIABILITIES	A-120
a. current	A-120
b. contingent	A-121
c. long-term	A-121
LAST IN FIRST OUT METHOD (see Inventory: k-LIFO)	

Term Pages

MANAGERIAL ACCOUNTING (see Accounting: e-managerial)	
MARKET	A-121
MARKET VALUE OF STOCKS (see Capital Stocks: c-market value)	
MATURITY VALUE OF BOND (see Bonds: j-maturity value)	
MERCHANDISE INVENTORY (see Inventory: a-merchandise)	
MONETARY ASSETS	A-121
MORTGAGE (see Bonds Mortgage)	
NONCURRENT ASSETS (see Assets: d-noncurrent)	
NO PAR VALUE STOCK (see Capital Stocks: d-no par value)	
NOTES	A-122
a. payable	A-122
b. receivable	A-123
OWNERS EQUITY	A-123
PAR VALUE STOCK (see Capital Stock: d-par value)	
PARTNERSHIP	A-124
PENSIONS	A-124
PERIODIC-INVENTORY SYSTEM (see Inventory: f-periodic system)	
PETTY CASH	A-125
POSITION STATEMENT (see Balance Sheet)	
POSTING ENTRY (see Entries: e- posting)	
PREFERRED STOCK (see Capital Stock: e-preferred)	
PREMIUM BOND (see Bonds: g-premium)	
PREPAID EXPENSE (see Deferred Charge)	
PRINCIPAL	A-125
PROFIT AND LOSS STATEMENT (see Income Statements)	
PURCHASE DISCOUNT	A-125

	<u>Term Pages</u>
PURCHASE JOURNAL (see Journals: d-purchase)	
PURCHASE RETURN	A-127
RAW MATERIALS (see Inventory: b-raw material)	
REPLACEMENT COST	A-128
RESERVE FOR BAD DEBT (see Bad Debt: a-allowance for)	
RETAINED EARNINGS	A-129
RETIERMENT OF LONG-TERM DEBT	A-129
a. redemption	A-130
b. conversion	A-130
c. refunding	A-130
REVENUE	A-131
RESIDUAL VALUE (see Salvage Value)	
SALES JOURNAL (see Journal: e-sales)	
SALES REVENUE	A-131
SALVAGE VALUE	A-131
SEC (see Securities and Exchange Commission) 2-132	A-132
SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION	
SINGLE-ENTRY BOOKKEEPING (see Bookkeeping: a-single entry)	
SINKING FUNDS	A-132
SOLE PROPRIETORSHIP	A-133
SPECIFIC IDENTIFICATION (see Inventory: 1-specific identification)	
STATED INTEREST OF BOND (see Bonds: ~~stated interest rate~~)	
STATEMENT OF CHANGES IN FINANCIAL POSITION	A-133
STOCK (see Capital Stock)	
STOCK SPLIT (see Capital Stock: f-split)	

STRAIGHT-LINE METHOD OF DEPRECIATION (see Depreciation a-straight-line method)	
SUM-OF-THE-YEARS-DIGITS (see Depreciation: b-1)	
SUPPLIES (see Inventory: e-supplies)	
T ACCOUNT (see Account)	
TREASURY STOCK (see Capital Stock: h)	
TRIAL BALANCE	A-134
UNCOLLECTABLE ACCOUNT (see Bad Debt: a)	
UNEARNED INCOME (see Deferred Revenue)	
UNIFORM CHARGE PER PERIOD OF DEPRECIATION (see Depreciation)	
UNITS OF PRODUCTION METHOD OF DEPRECIATION (see Depreciation)	
USEFUL LIFE OF ASSET (see Asset: e)	
WAGES AND SALARIES	A-134
WORKING CAPITAL	A-135
WORK IN PROCESS (see Inventory: c)	

a. Definition

الف تعریف حسابداری :

ت
حسابداری عبارت از فن و روشی است بمنظور جمع آوری و مخابره اطلاعات مربوط به رویداد های اقتصادی و فعالیت های مالی یک مؤسسه در قالب اعداد قابل سنجش پیول . وظیفه نهائی آن فراهم آوردن اطلاعات مالی مورد نیاز جهت افراد و گروه های مختلف که بطریق ذی نفع و علاقمند به وضع مالی سازمان و مؤسسه هستند میباشد .

برای روشن شدن مطلب بایستی که کلمه جمع آوری و مخابره را که در تعریف ذکر گردیده است بیشتر مورد مطالعه و تفسیر قرار داد . میتوان گفت مرحله جمع آوری عبارت از انتخاب و ذخیره اطلاعات حسابداریست که خود از سه مرحله شناسائی (انتخاب) ، سنجش و ثبت تشکیل میگردد .

منظور از مرحله شناسائی (انتخاب آن است که سیستم حسابداری در میان رویداد های مختلف اقتصادی فعالیتها و معاملات را شناسائی و با انتخاب نماید که بنحوی در وضع مالی مؤسسه تاثیر گذاشته و یا به بارند یا بگریز زیربط باشد . منظور از مرحله سنجش پیدا نمودن یک رابطه منطقی جهت تبدیل این فعالیتها و رویداد های اقتصادی در قالب پیول میباشد . و یا به بارند یا بگریز که در دفتر حسابداری نشان داده میشوند و ثبت میگردند معر ف حجم و یا مقدار اموال نمیشود

بلکه در این مرحله این مقدار و حجم بطریق منطقی برحسب واحد پول تبدیل گردیده و ثبت میشوند . بالاخره در مرحله ثبت بایستی کلیه خصوصیات فعالیتها را تجزیه و تحلیل و مشخص نمود و مورد بررسی دقیق قرار داد و هر فعالیت را برحسب خصوصیات آن در دفاتر مؤسسه بطور دقیق و مرتب ثبت و نگهداری نمود . در مرحله ثبت کلیه فعالیتها مالی مؤسسه در دفتری بنام دفتر روزنامه ثبت میگردد . پس بطور خلاصه چنین نتیجه میگیریم در مرحله جمعآوری (منظور از مرحله جمعآوری رویدادهای اقتصادی و فعالیتهای مالی زیربط یک مؤسسه شناسائی شده و طبق معیارهای منطقی به اعداد قابل سنجش به پول تبدیل گردیده و در دفاتر آن ثبت و نگهداری میگردد . مرحله مهم دیگر که در تعریف فوق تحت عنوان مذکور ذکر گردیده است نیز شامل سه مرحله طبقه بندی ، تلخیص ، و تعبیر و تفسیر نتایج حاصله میباشد . در مرحله طبقه بندی کلیه اعداد و ارقام ثبت شده در دفتر روزنامه به حسابهای مختلف و جداگانه آن که دفتر کل نامیده میشود نقل میگردد . در این حالت برای هر فعالیت مالی که دارای خصوصیات مشترکی میباشد دفتر و حساب جداگانه تهیه شده و - معاملات مربوط در آن ثبت و نگهداری میشوند . مانند حساب خرید که کلیه عملیات مربوط به خرید در این حساب نگهداری میشود و هنگامیکه نتیجه فعالیتها و معاملات بدین ترتیب طبقه بندی گردند اطلاعات منطقی و مفیدتری را اختیارمدیران و افراد ذینفع قرار میدهند . مثلاً برای دانستن موجودی نقدی مؤسسه کافیهست بحساب صندوق و یا بانک مراجعه نمود . در مرحله تلخیص کلیه اطلاعات جمعآوری و طبقه بندی شده در

هر فاصله زمانی معین (معمولاً " یکسال که دوره حسابداری نامیده میشود) خلاصه
 گردیده و در قالب صورت حسابهای مالی گزارش میشوند . و یا به عبارت دیگر در این -
 مرحله حسابداری است که نتایج فعالیتهای مالی یک واحد اقتصادی بصورت گزارشهای^ی
 مالی و صورت حساب ها تهیه و تنظیم گردیده و گزارش میشوند . تهیه و تنظیم -
 گزارشهای مالی باید طوری باشد که بطور خلاصه و ساده حداکثر اطلاعات مالی مورد
 نیاز را در اختیار مدیران و افراد ذینفع قرار دهد . و اهم این صورت حسابها -
 عبارتند از ترازنامه (بیلان) که وضع مالی سازمان را بطور خلاصه در یک تلخیص معین
 نشان میدهد و صورت حساب سود و زیان که وضع مالی و عملکرد یک مؤسسه را در فاصله -
 زمانی معین (دوره حسابداری) نشان میدهد . بالاخره منظور از تعبیر و تفسیر
 که مهمترین وظیفه حسابداری میباشد تفسیر و تجزیه و تحلیل کردن صورت حسابهای
 مالی جهت سنجش عملکرد ادوار گذشته و کارآیی افراد سازمان میباشد . در این -
 مرحله مدیران و استفاده کنندگان اطلاعات حسابداری که به علت مشغله زیاد نمیتوانند
 در جریان روزمره فعالیتهای مالی و معاملات مؤسسه قرار گیرند و یا در این رشته تخصصی
 ندارند از وضعیت مالی مؤسسه کاملاً آگاهی پیدا نموده و راهنمایی میشوند .
 تلخیص و تفسیر فعالیتهای مالی مؤسسه یکی از مهمترین مراحل حسابداری است که
 باعث جداسازی حسابداری از دفتر میگرد^د .
 بر بطور خلاصه با توجه به تعریفی که در قسمت اول این قسمت ذکر
 گردیده و تشریح مراحل مختلف حسابداری را نیز میتوان چنین تعریف کرد .

حسابداری عبارت از فن شناسائی ، سنجش ، ثبت ، طبقه‌بندی ، -

تخلیص (خلاصه کردن) رویداد ها را اقتصاد ی و یا فعالیت های مالی یک موسسه

در قالب اعداد سنجش به پول و تعبیر و تفسیر نتایج حاصله میباشد .

لازمه یاد آوری است که حسابداری بر حسب نوع استفاده کنندگان و وظیفه آن با انواع

مختلف تقسیم میگردد که اهم آن عبارتند از حسابداری مالی ، حسابداری مدیریت

حسابداری قیمت تمام شده (حسابداری صنعتی) ، حسابداری دولتی - - - - -

حسابداری مالیاتی ، حسابرسی و نظایر آن که در بخشهای دیگر هرکدام

را باختصار شرح میدهم .

ب - حسابداری تعهدی : b. accrual

عبارت از روش حسابداری است که براساس آن کلیه معاملات و فعالیت های

مالی یک سازمان بر مبنای تاریخ وقوع و انجام فعالیت در دفتر موسسه مذکور -

ثبت میگردد نه براساس تاریخ دریافت و پرداخت پول . و یا عبارت دیگر در

حسابداری تعهدی بمحض اینکه وقوع هزینه ای قطعیت پیدا میکند و یا -

تحصیل درآمد محقق میشود جریان امر در دفتر ثبت میگردد -

ولو اینکه درین امر وصول و یا پرداخت نگردیده باشد .

پ - حسابداری نقدی : c. cash

عبارت از روش حسابداری است که براساس آن کلیه معاملات و فعالیت های

يك سازمان بر مبنای تاریخ دریافت و پرداخت پول حاصل از فعالیت در فتر آن
ثبت میگردد . یا به عبارت دیگر در حساب داری نقدی درآمد وقتی در حسابها
ثبت میشود که نقداً دریافت و هزینه هنگامی به حساب منظور میشود که وجهی عملاً
پرداخت شده باشد . این روش بدلیل اینکه ممکن است تاریخ دریافت و پرداخت
وجه حاصل از فعالیت با تاریخ دوره مالی انجام فعالیت فرق داشته باشد روش
خوبی نمی باشد . برای روشن شدن مطلب به مثال زیر توجه شود .

فرض کنیم تجارتخانه امید در آخر اسفند ماه هر سال فتر حساب داری
خود را جهت تهیه صورت حسابهای مالی می بندد . در تاریخ پانزدهم
اسفند ماه ۲۵۳۰ شرکت فوق بمبلغ ۳۰۰۰ ریال کالا بطور نسیه بفروش میرساند
که تاریخ دریافت وجه آن پانزدهم فروردین ماه ۲۵۳۱ میباشد . همانطوریکه
گفته شد بر اساس این روش بمبلغ ۳۰۰۰ ریال بتاریخ پانزدهم فروردین ماه ۲۵۳۱
(تاریخ دریافت وجه) در حساب فروش شرکت ثبت میگردد . در نتیجه در تاریخ
تهیه صورت حسابهای مالی (پایان اسفند ماه) بمبلغ ۳۰۰۰ ریال فروش که عملاً
انجام گردیده در حسابها منعکس نشده است . بنابراین صورت حسابها ارقام
واقعی را نشان نمی دهند که خلاف اصول حساب داری میباشد . باین دلیل روش
فوق رایج نمی باشد .

ت - حسابداري قيمت تمام شده (حسابداري صنعتي): d.Cost

برقراري روشهاي خاص حسابداري جهت محاسبه دقيق قيمت تمام شده يك واحد کالا و اتخاذ سيستمي كه اطلاعات دقيق و لازمه را جهت تعيين قيمت تمام شده يك واحد از محصول يك كارخانه و يا مرحله اي از مراحل توليد کالا را در اختيار استفاده كنندگان قرار دهد از وظايف حسابداري صنعتي مي باشد . ياببارتديگر وظيفه حسابداري صنعتي تهيه اطلاعات دقيق و صحيح برار سطوح مختلف مديريت جهت كمك بآنان در تصميم گيري ، برنامه ريزي ، كنترل عمليات توليد و است و همچنين تعيين قيمت تمام شده يك کالا (فروش رفته و يا موجود در انبار) مي باشد .

ث - حسابداري مالي : e.financial

همانطوريكه در تعريف حسابداري توضيح داده شد حسابداري مالي يكي از تقسيمات حسابداري است . عمليات مربوط به تدوين ، ثبت ، طبقه بندي ، تلخيص بخصوص تهيه اطلاعات مالي مورد نياز براي افراد ذينفع خارج از سازمان (صاحبان سرمايه ، بانكداران ، بستانكاران) از وظايف حسابداري مالي مي باشد . و اين اطلاعات از طريق تهيه و تنظيم صورتحسابهاي مالي - (ترازنامه - سود و زيان) در اختيار آنان قرار مي دهد . بد بهي است صاحبان سرمايه و سهامداران موءسسات بازرگاني هميشه علاقمندند از وضع مالي و سود و زيان شركت خود با اطلاع باشند .

حسابداری مالی با تهیه صورت حسابها این اطلاعات را در اختیار آنان قرار میدهند .
 با بررسی این اطلاعات است که صاحبان سرمایه میتوانند نسبت به درجه کفالت
 مدیران و گردانندگان مؤسسه خود مطلع شوند . همچنین بانکداران و بستانگاران
 (طلبکاران) که طرف معامله مؤسسه هستند از طریق گزارشاتی که حسابداران
 مالی در اختیار آنان قرار میدهند از وضع مالی مؤسسه با اطلاع شده و میتوانند
 در مورد میزان اعتباری که باید برای مؤسسه تسهیلات مذکور قائل شوند تصمیم گیری
 نمایند . تهیه چنین اطلاعاتی در غالب صورت حسابهای مالی از وظایف -
 حسابداران مالی میباشد .

ح - حسابداری مدیریت : f. managerial

یکی دیگر از تقسیمات حسابداری بنام حسابداری مدیریت میباشد . تهیه
 اطلاعات مالی مورد نیاز مدیران داخلی سازمان (مدیر فروش ، مدیر تولید و غیره) -
 جهت کمک بآنان در امر برنامه ریزی ، کنترل تصمیم گیری از وظایف حسابداری مدیریت
 است . مثلاً برای تعیین سطح تولید و یا میزان خرید ، سطح فروش مدیران احتیاج
 به اطلاعات دقیق و صحیح جهت برنامه ریزی و تصمیم گیری دارند . این اطلاعات
 از طریق حسابداری مدیریت در اختیار آنان قرار میگیرد .

ح - دوره حسابداری (دوره مالی) : g. period-cycle

معمولاً عمر فعالیت مؤسسات نامحدود میباشد و عاقلانه بنظر نمیرسد تا
 پایان عمر و اتمام فعالیت سازمانها بمنظور مشخص نمودن وضع مالی آن صبر نمود .

از اینرو مؤسسه‌ها و سازمانها غالباً در هر فاصله زمانی وضع مالی مؤسسه را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده و صورت حسابهای مالی تهیه مینمایند این فاصله زمانی که بسته به هر سازمان فرق مینماید و ممکن است یکماه، دو ماه، ششماه و یا یکسال باشد دوره مالی (دوره حسابداری) مینامند . و یا عبارت دیگر عبارت از دوره‌ای است که در پایان آن حسابهای مؤسسه بسته و صورت حسابهای مالی بر آن پایان دوره و یا طول دوره تهیه و تنظیم میگردد .

ACCOUNTS

حساب :

a. definition

الف - تعریف حساب :

عبارت از سرفصل و یا عنوانی است که در آن کلیه معاملات و فعالیتها یک مؤسسه که دارای خصوصیات مشترکی هستند ثبت و نگهداری میشود . مانند حساب خرید که در آن کلیه معاملات و عملیات مربوط به خرید مؤسسه ثبت و نگهداری میشود .

برای تسهیل تهیه صورت حسابها باید حساب هر یک از اقلامی که در ترازنامه و صورت حساب سرمایه و سود و زیان دیده میشود بطور جداگانه نگهداری و محاسبه شود . و بدین منظور برای هر یک از اقلام مذکور یک کارت و یا صفحه‌ای از یک دفتر اختصاص داده میشود که این صفحه یا کارت بد حساب نامیده میشود .

مثلاً باید حساب جداگانه‌ای برای صندوق، به‌هکاران، ساختمان، اثاثه، سرمایه، درآمد هزینه اجاره، هزینه حقوق و نظائر آن نگهداری و مرتباً افزایش و یا کاهش اقلام مذکور را در حسابهای مربوطه ثبت نمود. و مجموعه حساب یک مؤسسه را دفترکل (General ledger) مینامند.

حسابداری ساده‌ترین شکل خود دارای سه قسمت بشرح زیر میباشد

۱- عنوان حساب که عبارتست از نام یکی از اقلام دارایی - بهی - سرمایه درآمد و هزینه.

۲- طرف راست حساب که در اصطلاح حسابداری آنرا به‌هکار مینامند و در انگلیسی در طرف چپ وینام debit میباشد به‌هکار = debit

۳- طرف چپ حساب که بستانکار نامیده میشود و در انگلیسی برعکس و در طرف راست قرار دارد و بآن Credit میگویند.

این فرم حساب که بمناسبت شباهت آن به حرف T لاتین بفرم T معروف است و بشکل زیر نمایش داده میشود (توجه شود در انگلیسی درست به‌هکار و بستانکار برعکس است)

TITLE در انگلیسی		نام حساب		در فارسی
debit	credit	بستانکار	به‌هکار	
به‌هکار	بستانکار			

معمولا "حسابهای را که در اکثر موارد ساستنگهداری میشود به پنج گروه تقسیم مینمایند (طبقه بندی میشوند) ۱- حسابدارائی ۲- حساب بدهی ۳- حساب سرمایه ۴- حساب درآمد ۵- حساب هزینه چنانچه حسابها در یک مؤسسه زیاد باشد باید برای سهولت تشخیص و تمیز حسابها و تسهیل در انجام عملیات حسابداری و همچنین صرفه جویی در وقت آنها را بوسیله شماره و یا علائم معینی مشخص نمود و بمنظور شماره گذاری حسابها باید ابتدا الیستی کامل از کلیه حسابهای یک مؤسسه مربوطه مورد نیاز است تهیه و سپس برای هر یک از حسابهای مذکور شماره لازم تعیین شود و در تنظیم سیستم شماره گذاری وجود ترتیب و نظم و رابطه منطقی بین شماره حسابها لازم و ضروری است. مثلا در طرح شماره گذاری زیر که بعنوان نمونه کوچکی ارائه میشود شماره ها دارای دو رقم است که طرفی چپ رقم معرف طبقه و گروه حسابها و رقم سمت راست معرف تعداد آنها میباشد مثلا "حسابهای که باید شروع میشود حسابداری و حسابهای که با ۲ شروع میشود حساب بدهی - والا آخر .

-۴

۱- حسابهای دارائی (۱۹-۱۱)

۱۱ صندوق

۱۲ بد هکاران

۱۳ اسناد وصولی

۱۴ موجودی کالا

۱۵ زمین

۲- حسابهای بدهی (۲۹-۲۱)

۲۲ بستانکاران

۲۳ اسناد پرداختی

۲۴ مالیات پرداختی

۲۵ حقوق پرداختی

۳- حسابهای سرمایه (۳۹-۳۱)

۳۱ سرمایه

۳۲ برداشت

۴- حسابهای درآمد (۴۹-۴۱)

۴۱ درآمد

۴۲ فروش

۵- حسابهای هزینه (۵۱-۵۹)

۵۱ هزینه آگهی

۵۲ هزینه حقوق کارمندان

۵۳ هزینه بیمه

۵۴ هزینه اجاره

۵۵ هزینه برق

بدیهی است چنانچه شماره حسابها در يك موسسه زیاد باشد میتوان از -
عددهای ورقمی و یا بیشتر استفاده نمود ولی آنچه مهم است رابطه
معقول بین شمارهها و حسابها است که در اینجا مثلاً "رقم سمت چپ طبقه
حسابها را معین مینماید .

ب - فهرست اسامی حساب : b.chart of

عبارت از فهرست اسامی و حسابهای استکه مؤسسات جهت ثبت
عملیات و فعالیت خود نگهداری مینمایند تعداد اسامی این نوه حسابها
بستگی به حجم فعالیت ، نوع فعالیت و نیاز مؤسسات دارد . نمونه زیر
اسامی تعداد حسابهای استکه معمولاً در مؤسسات مورد استفاده قرار
میگیرد .

- حسابهای دارای - (۱۱) شامل :

۱- نام حساب :

1- cash	۲- حساب صندوق
2- Account Recievable	۳- بدهکاران
3- Note Recievable	۴- اسناد دریافتی
4- Inventory Material	۵- موجود مواد اولیه
5- Work in Process	۶- موجودی کالای در جریان ساخت
6- Finished good	۷- موجودی کالای تکمیل شده
7- Bank	۸- بانک
8- Office Furniture	۹- اثاثه اداری
9- Land	۱۰- زمین
10- Building	۱۱- ساختمان
11- Good Will	۱۲- سرقتی

- حسابہاں بدھی شامل

1- Account Payable	۱- ہستانکاران
2- Note Payable	۲- اسناد پرداختنی
3- Wage Payable	۳- حقوق پرداختنی
4- Mortgage Bond Payable	۴- دیون رهنی پرداختنی

- حساب سرمایہ شامل :

1- Capital Stock	۱- حساب سرمایہ
2- Common Stock	۲- اوراق سهام

- حساب ہزینہ ہا شامل :

1- Rent Expense	۱- ہزینہ اجارہ
2- Sale Expense	۲- ہزینہ فروش
3- Depreciation expense	۳- ہزینہ استهلاك
4- Wage expense	۴- ہزینہ حقوق

- حساب درآمد ہا شامل

Sale or Revenue	۱- درآمد فروش
Intrest Revenue	۲- درآمد بید بہرہ

وسایر حسابها :

1- Cost of good Sold	قیمت تمام شده کالای فروش رفته
2- Manufacturing cost	هزینه تولید
3- Over head Expense	هزینه سر بار
4- Direct labor	حساب دستمزد مستقیم
5- Raw material	حساب مواد اولیه
6- Indirect labor	حساب دستمزد غیر مستقیم
7- Net income	حساب درآمد ویژه
8- Long term debit	بدهی های طولی مدت

c. payable

بده حسابستانکاران :

عبارت از حسابی است که در آن بدهی مؤسسه ثبت و نگهداری میشود و معمولاً

این بدهی در مقابل خرید کالا بطور نسیه میباشد . و یا بعبارت دیگر مانده حساب

بستانکاران حاکی از تعهداتی است که از خرید نسیه و یا دریافت وام ناشی میشود

و در مقابل آن سند و تنظیم نمی گردد .

d. receivable

ت - حساب بدهکاران :

عبارت از حسابی است که در آن مطالبات مؤسسه از اشخاص و یا مؤسسات

در یکتبیت و نگهداری میشود و معمولاً " اقسام موجود در این حساب از فروش کالا یا

انجام خدمت به نسیه ناشی میگردد و مانده حساب بدهکاران حاکی از

مقدار طلب مؤسسه از افراد و یا مؤسسات دیگر میباشد .

AMORTIZATION

در حسابداری اصولاً " حسابها را میتوان به پنج گروه - دارایی ، بدهی ،

سرمایه ، درآمد و هزینه طبقه بندی نمود . حساب دارایی نیز به سه طبقه دارایی

جاری ، دارایی ثابت و دارایی غیر منتهیود تقسیم میشوند . دارائیهای غیر

منتهیود عبارت از دارائیهایی هستند که وجود آنها در خارج مشهود نمیشود

ولی برابر مؤسسه ارزش میباشند . اهم آن عبارتست از حق سرقتی ، حق

اختراع ، حق بهره برداری از معادن ، امتیاز طبع و نشر کتاب میباشد . بدیهی

است که مدتهاست استفاده از چنین حقوقی در موسساتی که مالک آن میباشد

نامحدود نمی باشد و بعلمت آنکه در اراضیهای مذکور بتدریج که مورد استفاده قرار میگیرند ارزش قبلی خود را از دست میدهند و باید در هر دوره مالی به نسبت استفاده از آن مقدار استهلاک برای آن در نظر گرفت . اصطلاح فوق عبارت از تعیین استهلاک برائے اراضی غیر مشهود میباشد . و معمولاً " بطریق خط - مستقیم (ساده) محاسبه میشود یعنی ارزش اراضی را بر تعداد سالهای عمر آن تقسیم نمود و همه ساله تا پایان عمر آن به حساب سود و زیان منظور می نمایند و معنی دیگر آن عبارت از پرداخت اقساط و مستهلک کردن آن بطور اقساط میباشد .

ANNUITY

عبارت از یک سری دریافتها و یا پرداختهای مساوی پول در فاصله زمانی منظم و برای یک مدت معین میباشد و یا عبارت ساده تر عبارت از اقساط دریافتی و یا پرداختنی است که مبلغ آن با هم برابر بوده (مثلاً " ۲۰۰ ریال هر قسط) و زمان پرداخت و سر رسید هر قسط نیز با هم برابر باشد (مثلاً " هر ۳ ماه پرداخت و یا دریافت شود) و برای مدت معین باشد (مثلاً " ۲۰ ماه)

APPRECIATION

معنی لغوی آن افزایش قیمت است و در اصطلاح حسابداری عبارت از ترقی و افزایش قیمتها در اثر تورم میباشد .

ASSETS

دارایی :

a. definition

الف- تعریف دارایی :

دارایی عبارت از کلیه اموال و حقوق مالی متعلق بیک مؤسسه میباشد . هدف از بدست آوردن آن بامید سود آوری در زمانهای آینده و همچنین انجام فعالیت مالی است . در این تعلقات ممکن است بصورت تملك امـوال باشند مانند خرید زمین ، ساختمان ، ماشین آلات ، کالا و غیره و یا بدست آوردن و قرارداد انجام خدمت مانند خرید بیمه بمدت ۳ سال و یا پیش پرداخت اجاره بها براساس تعیین که جزو دارایی مؤسسه محسوب میشوند . بمنظور تسهیل در امر تجزیه و تحلیل دارایی و نتیجه گیری مفید از آن دارایی را بسه طبقه دارایی جاری ، دارایی ثابت و دارایی غیر مشهود تقسیم مینمایند که در قسمتهای مربوطه تعریف میگردند .

b. current

ب- دارایی جاری :

آن قسمت از دارایی که در یک دوره کوتاه مدت میتوان آنرا به پول نقد تبدیل نمود و یا به عبارت دیگر قابلیت تبدیل آن به پول نقد زیاد میباشد و در جریان عادی تولید و فعالیتها مالی مؤسسه در زمان نسبتاً کوتاه مورد مصرف قرار میگیرند . را دارایی جاری مینامند . انواع مهم دارایی جاری عبارتند از صندوق (وجه نقد) بانک ، بهرکاران ، موجود بها ، اسناد دریافتی ، پیش پرداختها و نظایر آن .

c. noncurrent

ب - دارایی ثابت :

عبارت از داراییهایی هستند که یا اصولاً "وبالطبع غیرمنقول و ثابت میباشند و یا بجهت اینکه عمر نسبتاً طولانی داشته و مؤسسات آن برای مدت زیاد (پیش از یکسال) استفاده می نمایند باین نام معروف شده اند . اهـــــــــــــــــم

دارایی ثابت عبارتند از ساختمان ، زمین ، ماشین آلات و تجهیزات ، سرمایه گذاری های طولی مدت در سایر کمپانیها و نظایر آن دارایی ثابت رانیز میتوان به دو طبقه تقسیم نمود . دارایی ثابت مشهود مانند زمین ، ساختمان و غیره و دارایی ثابت غیرمشهود مانند حق چاپ (برای مدت طولانی) ، حق ثبت و نظایر آن . دارایی ثابت مشهود نیز بدو دسته تقسیم میشوند . دارایی ثابت مشهود که در جریان فعالیتها بازگانی موهـــــــــــــــــم مورد استفاده قرار میگیرند (زمین ، ساختمان ، ماشین آلات) و منابع طبیعی .

d. intangible

ث - داراییهای غیرمشهود :

داراییهای غیرمشهود عبارت از داراییهایی هستند که وجود آنها در خارج مشهود نمیباشد ولی برای موهـــــــــــــــــم دارا ارزش بوده و جزو دارایی آن محسوب میشوند . معمولاً انواع این داراییها در مقابل پرداخت پول بدست میآید . واهم آن عبارتند از حق سرقفلی ، حق چاپ ، حق اختراع ، حقوق بهره برداری از معادن و نظایر آن .

عمر مفید دارایی :

e. useful life

عبارت از مدت زمانی است که پیش بینی میشود که دارایی خریداری شده مورد استفاده و بهره برداری قرار گیرد. در ابتدای خرید دارایی های ثابت جهت محاسبه استهلاک آن مدت زمان معینی را بعنوان عمر مفید دارایی تعیین مینمایند (مثلاً ۵ سال) و این تخمین و برآورد توسط کارشناسان مربوطه با توجه به معیارهای مختلف انجام میشود. این مدت زمان ممکن است با عمر واقعی دارایی یکی نباشد.

حسابرسی :

AUDITING

در دنیای پیچیده اقتصادی و صنعتی مذابره صحیح و دقیق اطلاعات حسابداری و سایر اطلاعات اقتصادی نقش مهمی را دارا میباشد. امروزه - شرکت های بزرگ سهامی و تجارتخانه های عظیم بازرگانی بوسیله تعداد بیشماری سرمایه گذاران تشکیل شده است و مدیران و سرمایه گذاران معمولاً "از جریان روزمره فعالیت های مالی سازمان خود دور میباشند. بدیهی است مدیران و صاحبان سرمایه و مؤسسين شرکت های بازرگانی علاقمندند همیشه از وضع مالی و سود و زیان مؤسسه ای که متعلق بآنان است مطلع باشند. بستانکاران و بانکداران نیز به نوبه خود جهت اعطاء اعتبار و دریافت مطالبات خود و میزان داد و ستد به سرنوشت

مالی چنین مؤسساتی علاقمند میباشند . دولت نیز از د و نظر نیازمند باگاهی از وضع مالی و نتایج فعالیتها ی مؤسسات انتفاعی و بازرگانی میباشد یکی از نظر وصول مالیات که منبع مهم درآمد دولت است و دیگری از نظر طرح و تنظیم برنامه های اقتصادی . با توجه به مندرجات سیستم حسابداری دقیق و منظم و گزارشات و صورت حسابهای مالی تنها وسیله ای است که میتواند اطلاعات مربوطه را در اختیار آنان (مدیران ، سرمایه گذاران ، بانکداران ، بستانکاران ، دولت) قرار دهد . حالا این سؤال پیش می آید که تاجه حد میتوان به صحت صورت حسابها و اطلاعات بدست آمده از آن که دارای اهمیت بیشمار است و اساس و منشاء - تصمیمات مهم ملکتی است اطمینان نمود ؟ جواب به چنین سئوالی باعث بوجود آمدن رشته جدید حسابداری که اهمیت خاص دارد و بنام حسابرسی گردیده است . حسابرسی عبارت از بررسی و معیزي دقیق و منظم صورت حسابهای مالی ، دفاتر ، مدارك حسابداری ، اسناد و اوراق مربوطه بمنظور حصول اطمینان از صحت و سقم آنان (از نظر کیفیت و کمیت) میباشد . حسابرسی بدو قسمت تقسیم میشود . حسابرسی داخلی که توسط حسابرسان و کارکنان خود مؤسسه انجام میگردد طی آن مدیران داخلی از وضع مالی مؤسسه و کارآیی افراد مطلع میشوند . و دیگر حسابرسی است که توسط حسابداران رسمی و مستقل انجام میگردد و معمولاً " این نوع حسابرسی در پایان دوره مالی انجام شده و مبنای محاسبه مالیاتی است و همچنین مورد

استفاده بانکداران ، سرمایه‌گذاران و پستانکاران است . این گروه به صورت حسابها و گزارشات مالی که توسط حسابداران رسمی و مستقل ممیزی شده است اطمینان نموده و مورد قبول آنان میباشد .

AUDITOR

حسابرس :

شخص و یا اشخاصی هستند که در رشته حسابرسی دارای تخصص و مدرک بوده و عمل حسابرسی را انجام میدهند .

BAD DEBIT

بدهی مشکوک :

یکی از خصوصیات مهم فروش در دنیای امروز فروش بطور نسیه میباشد و بسیار از کالا و یا خدماتیکه در بازار اقتصاد عرضه میگردد بطور نسیه و اقساط بفروش میروند . اتحاد چنین سیاستی موجب شده است که در ترازنامه ، مؤسسات تولید و بازرگانی حسابی تحت عنوان مطالبات (بدهکاران) بوجد آورند . همچنین این خصوصیات موجب پیدایش اوراق قرضه و سهامی تحت عنوان فروش نسیه ، فروش غیر نقد و یا فروش اعتباری و نظایر آن در سازمانهای بازرگانی و مؤسسات تولیدی بزرگ گردیده است . وظیفه اصلی این قسمتها در سازمانهای ذکر شده بررسی وضع مالی مشتریان و پیشبینی عملکرد و سود و زیان آنان میباشد . تا بدین ترتیب مشخص نمایند که با چه اشخاص و یا مؤسساتی میتوانند معامله نموده و تا چه حد میتوانند برای آنان اعتبار قائل شوند .

چنانکه تجربه نشان میدهد با توجه به تمام تدابیر و دقتی که در شناسائی مشتریان میگردد باز هم ممکن است مقداری از این مطالبات وصول نگردد و یا بابت رد یگرسوخت شود. همچنین ممکن است کالا و یا خدمتی که در یک دوره مالی بفروش میرود در دوره مالی بعد مشخص گردد که مقداری از آن لا وصول مانده و سوخت شده است. در نتیجه صورت حساب سود و زیانی که بر این دوره مالی تهیه و تنظیم گردیده عاری از حقیقت بوده و سود و یا زیان واقعی را نشان نمیدهد. بعلمت آنکه مبلغی از فروش انجام شده وصول نگردیده و مادر حقیقت سود بیشتری را نشان داده ایم. مثلاً مادر دوره مالی منتهی به اسفند ۴۵ مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال فروش نسیده داشته ایم که در این مبلغ ۱۵۰۰۰۰ ریال آنرا در همان دوره وصول کرده و در دوره مالی (پایان اسفند ۴۶) بعد نیز ۴۰۰۰۰ ریال آنرا وصول نموده ایم و در پایان دوره مالی منتهی به اسفند ۴۶ مشخص گردیده است که ۱۰۰۰۰ ریال باقیمانده قابل وصول نیست و سوخت گردیده است. در نتیجه سود و زیان سال منتهی به اسفند ۴۵ مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال اضافه نشان میدهد چون حساب فروش مبلغی را نشان داده که ۱۰۰۰۰ ریال آن وصول نگردیده است. و از طرف دیگر طبق اصول و موازن حساب داری صورت حسابها و گزارشات مالی بایستی متکی بر حقیقت بوده و اعداد و ارقام مندرج در آن باید نشان دهنده واقعیت باشند تا استفاده کنندگان از این اطلاعات را دچار گمراهی ننمایند. و طبق اصل دیگر

حسابداری کلیه هزینه‌ها را در دوره بایستی از درآمد همان دوره کسر گردد .
 که در مثال فوق این اصول رعایت نگردیده است . علت اول آنکه صورتحسابهای
 مالی (سود و زیان) مال منتهی به اسفند ۵۴ را نشان نمی‌دهد چون فروش
 مبلغ ۱۰۰۰ ریال اضافه نشان می‌دهد و همچنین مبلغ ۱۰۰۰ ریال در -
 دوره حسابداری منتهی به سال ۵۶ به حساب هزینه منظور گردیده در حالیکه
 باید در سال ۵۴ منظور گردد . پس بطور خلاصه و برای روشن شدن کامل
 مطلب می‌گوئیم برای جلوگیری از چنین پیش‌آمدی بایستی در پایان هر دوره
 مالی مقدار مطالباتی که وصول آن مشکوک بنظر میرسد تعیین و از حساب
 موجودی مطالبات کسر نموده و به حساب سود و زیان دوره منظور نمود .
 طریق و روش محاسبه در قسمت اندوخته مطالبات مشکوک الوصول مورد بحث
 قرار میگیرد .

الف-
 اندوخته مطالبات مشکوک الوصول : a. allowance for

همانطوریکه در قسمت بدعکاران توضیح داده شد مانده این حساب
 حاکی از طلب مؤسسه از افراد و یا مؤسسات دیگر بوده و معمولاً در مقابل
 فروش نسبه میباشد . چنانکه غالباً اتفاق می‌افتد ممکن است تمام و یا قسمتی
 از این مطالبات وصول نگردد . بدبختانه معیاری وجود ندارد که در زمان فروش
 کالا نشان دهد چه مبلغی از فروش قابل وصول نمی‌باشد تا بتوانیم سیاست
 لازم را اتخاذ نمائیم . بنابراین لازم است در پایان هر دوره مالی مطالبات

مؤسسه را ارزیابی نموده و اقلامی از مطالبات را که وصول آن مشکوک بنظر
 میرسد پیش‌بینی و برآورد نمود. این پیش‌بینی بایستی قبل از بستن حسابها
 و تهیه صورت‌حسابها و مالی صورت گیرد و نتیجه آن در حسابها و صورت‌حسابها
 مالی جهت تعیین خط مشی آینده منعکس گردد. برای پیش‌بینی و برآورد مبلغ
 مطالبات مشکوک الوصول روشهای مختلفی وجود دارد که بطور کلی میتوان آنرا
 بدو طبقه تقسیم نمود. ۱- پیش‌بینی مطالبات مشکوک برحسب درصد
 معینی از فروش. ۲- پیش‌بینی مطالبات برحسب حساب بدو هکاران.
 در روش اول همانطوریکه از اسمش پیداست در پایان هر دوره مالی مقدار فروش
 نسبه را تعیین نموده و برحسب تجربیات گذشته مقداری از آنرا بعنوان مطالبات
 مشکوک در نظر میگیرند. فرض کنیم در طول دوره مالی منتهی به اسفند ۵۰
 مؤسسه امینی مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ ریال فروش نسبه داشته است. تجربیات و
 معیارهای گذشته نشان داده است که ۲٪ از جوه حاصل از فروش لا وصول مانده
 است. در نتیجه مؤسسه امینی در پایان اسفند ماه سال ۱۳۵۰ مبلغ
 (۲۰۰۰۰۰۰ × ۲٪) ۴۰۰۰۰ ریال بعنوان مطالبات مشکوک در نظر میگیرد.
 ویر از پیش‌بینی مطالبات مبلغ آنرا به حساب هزینه مطالبات سوخت شده
 (مطالبات لا وصول) بدو هکاروبه حساب اند و خسته مطالبات مشکوک الوصول
 بستانکاری نماید. که هزینه مطالبات سوخت شده که یک نوع حساب موقتی است
 (در پایان دوره مالی بسته میشوند و به دوره مالی بعد نقل میگرددند) بصورت حساب

سود و زیان جهت کسراز درآمد دوره مربوطه نقل میگردد . حساباند وخته
مطالبات مشکوک الوصول كه يك حساب دائمی است (یعنی در پایان دوره مالی
مانده گیری شده و مانده آن به دوره مالی بعد منتقل میگردد) در ترازنامه جهت
کسراز حساب بد هکاران نشان داده میشود .

۲- پیشبینی مطالبات بر حسب حساببد هکاران را میتوان بچند طریق انجام
داد . اولین روش آن است که وضع فرد فرد بد هکاران را مورد بررسی و تجزیه و
تحلیل قرار داده و چگونگی عملکرد و پیشرفت و یا تنزل کار آنان را در نظر
گرفت . و با توجه به معیارها را فوق مقدار مطالبات مشکوک را پیشبینی و برآورد نمود .
بدیهی است این روش فقط در مواردی امکان دارد و مناسب است که تعداد بد هکاران
محدود بود و بتوان وضع مالی آنان را در مدتی مناسب مورد بررسی و تجزیه و تحلیل
قرار داد . روش تعیین مدت بدیهی بد هکاران در همین طریقه پیشبینی مطالبات
مشكوك میباشد . در این روش کلیه اقلام بد هکاران در تاریخ تهیه صورت حسابها مورد
بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته و مدت بدیهی هر يك از بد هکاران تعیین میشود .
و با فرض اینکه تا ذخیره در پرداخت بدیهی ها از طرف بد هکاران دلیل بر عدم علاقه
آنان به واریز بدیهی ها مذکور میباشد میزان مطالبات مشکوک الوصول پیشبینی
میکردد . این روش نیز مانند روش قبل فقط در مواردی امکان پذیر میباشد که تعداد
بد هکاران خیلی زیاد نباشد و بررسی وضع تمام آنان با توجه به محدودیت زمانی
مقدور باشد .

طریق آخر پیش‌بینی مطالبات مشکوک به نسبت معینی از مانده حساب -
 بد هکاران می‌باشد این روش رایج ترین متد پیش‌بینی مطالبات مشکوک در
 موسسات بزرگ که تعداد بد هکاران زیاد است می‌باشد. در این روش در
 پایان هر دوره مالی مانده بد هکاران را تعیین نمود و بر اساس تجربیات گذشته
 درصدی از آن را بعنوان مطالبات مشکوک در نظر می‌گیرند. فرض کنیم مانده
 حساب بد هکاران در مؤسسه های داودی مبلغ ۲۸۰۰۰۰ ریال را نشان
 می‌دهد. تجربیات گذشته نشان داده است ۵٪ از مطالبات لا وصول و سوخت
 شده است. بنابراین مؤسسه داودی میتواند مبلغ ۱۴۰۰۰ (۲۸۰۰۰۰ x ۵٪)
 ریال را بعنوان مطالبات مشکوک الوصول در نظر بگیرد. و این مبلغ را بد حساب
 هزینه مطالبات سوخت شده بد هکار و به حساب بد هکاران بستانکار نماید.
 اتخاذ چنین روشی یعنی بستانکار نمودن حساب بد هکاران بد لایل زیر روش
 صحیحی بنظر نمی‌رسد.

۱- چون مانده حساب بد هکاران با جمع مانده دفاتر کمکی (نشان دهنده حساب
 فرد فرد بد هکاران) برابر است چنانچه در مانده حساب بد هکاران تفسیری
 حاصل شود. برابری آن با جمع مانده دفاتر کمکی از بین می‌رود. سؤال پیش
 می‌آید که مانده دفاتر کمکی را همان مبلغ تفسیر می‌دهیم ولی این امکان پذیر
 نمی‌باشد بدلیل آنکه ما فقط مطالبات مشکوک را پیش‌بینی می‌نمائیم و در حقیقت
 نمیدانیم که این مطالبات مشکوک مربوط به کدام شخص و یا اشخاص است تا از

حساب آنان کسر گردد .

۲- همانطوریکه گفته شد پیش‌بینی مطالبات مشکوک يك حدس و برآورد است بدلیل ذکر شده فقط پیش‌بینی میکنیم که مقداری از مطالبات مامکن است سوخت گردد . بنابراین تا قطعا " مشخص نگردیده که مقداری از آن سوخت شده نمیتوانیم از حسابها هکاران کسر نمائیم .

بنابراین باید در پایان هر دوره مالی پیر از تعیین میزان مطالبات مشکوک الوصول بروشهایی که توضیح داده شد معادل مبلغ پیش‌بینی شده اندوخته‌هایی بنام اندوخته مطالبات مشکوک الوصول در نظر گرفت و برابر همین مبلغ نیز بعنوان هزینه مطالبات سوخت شده در دفاتر جهت کسراز سود و زیان ویژه دوره مالی منظور کرد . و باز هم لازم بیاید آوری است حساب اندوخته مطالبات مشکوک الوصول يك حساب دائمی بوده و در ترازنامه زیرید هکاران جهت کسراز آن نشان داده - میشود . و حساب هزینه مطالبات سوخت شده مانند سایر هزینه‌ها يك حساب موقت بوده و در صورت حساب سود و زیان جهت کسراز درآمد منعکس میگردد . و زمانی که سوخت مطالبات حتمی گردد معادل مبلغی که لاوصول گردیده (حتماً قطعی شده است) حساب اندوخته مطالبات مشکوک را بد هکار و حساب - بد هکاران را بستانکار مینمائیم .

BALANCE SHEET

ترازنامه (بیلان) :

a. definition

الف -
تعریف ترازنامه :

ترازنامه یا بیلان عبارت از صورت حسابی است که وضعیت مالی مؤسسه را در یک تاریخ معین نشان میدهد. ترازنامه معمولاً در پایان دوره مالی و در برخی مؤسسات بر حسب نیاز آنان در طول دوره مالی تهیه میشود و ارقام مندرج در آن نشان دهنده میزان دارایی، بدهی و سرمایه صواب یا صاحبان آن در تاریخ تنظیم ترازنامه میباشد.

b. equation

ب -
معادله ترازنامه :

یکی از خصوصیات و شرط لازم هر ترازنامه آن است که دارایی مساوی با جمع بدهی و سرمایه باشد. که به معادله ترازنامه معروف است و بطریق زیر نشان داده میشود.

$$\text{دارایی} = \text{بدهی} + \text{سرمایه}$$

چنانچه وقت بیشتری به این معادله نمائیم مشخص میگردد که این تساوی باید برقرار باشد و یا عبارت دیگر هر دو طرف موضوع واحدی را بیان میکنند. طرف راست (دارایی) عبارت از مبالغی است که صرف گردیده و بصورت دارایی درآمده است (خرید زمین، ماشین آلات، خرید کالا و غیره) و سمت چپ عبارت از مبالغ تهیه این مبلغ است و یا عبارت دیگر عبارت از مبالغی است که اشخاص (اعم از طلبکاران و صاحب و یا صاحبان سرمایه) برای تهیه دارایی مذکور در اختیار

گذاشته اند .

پ -

تجزیه و تحلیل نسبتهای موجود در ترازنامه c. ratio analysis

همانطوریکه در قسمت تعریف حساب داری توضیح داده شد یکی از مراحل مهم حساب داری عبارت از بررسی و تجزیه و تحلیل صورتحسابهای مالی و تفسیر نتایج حاصله از فعالیتهای آن میباشد . و اهمیت این مرحله تا حدی است که باعث جداسازی حساب داری از دفتر داری میگردد . اکثر تصمیمات مالی و برنامه ریزی های اقتصادی پیرامون بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات حساب داری انجام میگردد . اصولاً " فعالیتهای مالی مؤسسات ممکن است مورد توجه افراد و اشخاص مختلفی قرارگیرد که این طبقات و افراد نیز به نوبه خود به قسمت خاصی از این فعالیتهای توجه بیشتری نشان میدهند . مثلاً " صاحبان سرمایه و مدیران بیشتر علاقمند به داشتن میزان سودآوری و کارآیی افراد سازمان میباشند . و یا طلبکاران مؤسسه مایل به داشتن قدرت پرداخت سازمان جهت وصول طلب خود هستند و نظایر آن . و این وظیفه بمعهد حسابداران است که با تجزیه و تحلیل و تفسیر اقلام - مندرج در صورتحسابها و گزارشات مالی اطلاعات مورد نیاز طبقات مختلف را در اختیارشان قرار دهد و همچنین مدیران را از نقاط ضعف سیستم آگاه گرداند . یکی از مهمترین روشهای تجزیه و تحلیل و تفسیر صورتحسابهای مالی بررسی اعداد و اقلام مندرج در این صورتحسابها و تعیین نسبتهای موجود بین ارقام آن میباشد . و با عبارت دیگر گویا نمودن اقلام مندرج در صورتحسابها که بتوانند

بآسانی بازگو کنند و وضع مالی مؤسسه از نقطه نظر هاد مختلف و بجزز

باشند. و مهمترین آن عبارتند از :

۱- تجزیه و تحلیل اعداد مندرج درترازنامه و تعیین نسبتین آنها .

۲- تجزیه و تحلیل اقلام مندرج در صورت حساب سود و زیان .

۳- بررسی تغییرات پولی و فعالیتهای ادوار مالی مختلف.

اهم نسبتهای موجود در اقلام مندرج در ترازنامه بشرح زیر میباشند .

$$\begin{array}{l} \text{نسبت جاری :} \\ \text{Current Ratio} \\ \hline \text{نسبت سریع :} \\ \text{Quick (acid - test) Ratio} \end{array}$$

برابر داشتن آنکه يك مؤسسه تا چه حد میتواند (توانائی دارد) طلبهای

کوتاه مدت خود را بپردازد از نسبت جاری و همچنین نسبت سریع استفاده میشود

و از این طریق بدست میآیند :

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارائی جاری}}{\text{بدهی جاری}}$$

$$\text{نسبت سریع} = \frac{\text{دارائیهای نقدی (صندوق + بانک) + بدهکاران}}{\text{بدهی جاری}}$$

$$\text{Equity Ratio} : \text{Long-term debt Ratio and Stock-equity ratio}$$

چنانکه بخواهیم بدانیم چه نسبت از دارائی تحصیل شده در يك مؤسسه توسط

قرض گرفتن (طویل المدت) و چه نسبت آن بوسیله سرمایه گذاری بدست آمده است

و همچنین برای تعیین قدرت پرداخت بدهی طویل المدت مؤسسه از نسبتها

زیر استفاده میشود .

۱- نسبت بد هی طویل المدت به کل بد هی و سرمایه (سمت چپ ترازنامه)

که بد هی طویل المدت برابر کل بد هی و سرمایه تقسیم میکنیم و این نسبت نشان میدهد که دارائی مؤسسه به چه نسبتی توسط قرض گرفتن بدست آمده است .

۲- نسبت سرمایه به جمع بد هی و سرمایه که از تقسیم مبلغ سرمایه که

توسط سهامداران پرداخت شده است به کل بد هی و سرمایه بدست میآید .

FIXED RATIO

نسبت ثابت :

عبارت از نسبت دارائی ثابت به بد هی طویل المدت میباشد .

$$\text{نسبت ثابت} = \frac{\text{دارائی ثابت}}{\text{بد هی طویل المدت}}$$

و مطالعه این نسبت از آن جهت مفید است که دارائی ثابت را تضمینی برای پرداخت بد هی طویل المدت می دانند .

و نسبت های زیاد دیگری بر حسب موارد استفاده و گروه مختلف افراد و اشخاص میتوان تهیه نمود که هر کدام بنحوی اطلاعات دقیقتر مالی در اختیار غلامندان قرار میدهد .

d. price level Adgustment

اصولا " در حسابداری تمام معاملات توفعالتهای مالی بر حسب واحد پول کشور سنجیده شده و ثبت میگردد . بدون اینکه قدرت خرید پول در زمانهای مختلف (انجام معاملات) در نظر گرفته شود . در صورتیکه میدانیم ممکن است در زمانهای

مختلف قدرت خرید پول در اثر رویداد های اقتصادی (تورم ، کساد) با هم فرق داشته باشند . و یا عبارت دیگر هر یک ریالی که در اول دوره صرف خرید کالا گردیده است با هر یک ریالی که در آخر دوره از فروشید ست آمده از نظر قدرت خرید ممکن است یکسان نباشد . و ما نتوانیم با مبلغی که از فروش حاصل گردیده همان مقدار کالا خریداری نمائیم که در زمان خرید کالا می توانستیم خریداری نمائیم و - برعکس . بنابراین در این روش برای از بین بردن تفاوت قدرت خرید پول در آخر هر دوره مالی ارقام ریالی موجود در صورت حساب سود و زیان و ترازنامه را بر حسب قدرت خرید پول در آخر دوره اصلاح و تبدیل می نمایند و بدینوسیله ارقام موجود در ترازنامه و سود و زیان بر حسب پولی کنجیده میشود که دارای قدرت خرید مساوی است .

BONDS

اوراق قرضه :

الف -

a. definition

تعریف اوراق قرضه :

اصولا " شرکتها و موسسات سرمایه و پول مورد نیاز خود را جهت تحصیل دارائی و یا توسعه فعالیتها ی مالی از د و طریق بدست میآورند . (۱- بوسیله سرمایه گذاران صاحبان مؤسسه ۲- از طریق دریافت وام و قرضهای طویل المدت یکی از انواع بدهی های طویل المدت و طریق تحصیل اینگونه سرمایه ها انتشار اوراق قرضه میباشد . اوراق قرضه عبارت از اوراقی است (سند رسمی است) که برخی از مؤسسات جهت تأمین نیازمندیهای مالی خود منتشر نموده و برای -

فروش در اختیار افراد و اشخاص مختلف قرار میدهند . و در مقابل تعهد پرداخت بهره ب مبلغ قید شده و همچنین استرداد قرض در سر رسید تعیین شده مینمایند . اوراق قرضه را از لحاظ خصوصیات میتوان تاحدودی شبیه سفته و چک و سایر اسناد پرداختی دانست با این تفاوت که اسناد پرداختی معمولاً " برای مدت کوتاه میباشد و همچنین در وجه یکنفر صادر میگردد ولی اوراق قرضه برای مدت طولانی است و ممکن است افراد و اشخاص بسیاری آنرا خریداری نمایند . در این اوراق معمولاً " تاریخ بازپرداخت بدهی ، ب مبلغ آن و بهره و تاریخ پرداخت بهره (معمولاً " سالیانه و یا ۶ ماهه) و سایر مشخصات مشروط کمپانی ناشر قید و نوشته میشود . مبلغ کل بدهی معمولاً " در تاریخ سر رسید و بهره بطور سالیانه و یا شش ماهه پرداخت میگردد . موضوعی که در اینجا قابل تذکار میباشد این است که این نوع اوراق ممکن است به مبلغی که در آن قید شده بفروش نرسد و این در اثر نرخ بهره در بازار آزاد میباشد . چون اگر نرخ بهره در بازار آزاد بیشتر از نرخ قید شده در این نوع اوراق باشد افراد ترجیح میدهند که جاردیگرمایه گذاری نموده و از خرید این نوع اوراق خودداری میکنند و برعکس که زیلاً " شرح داده میشود .

b. debenture

ب -

عبارت از اوراق قرضه است که هیچ نوع وثیقه یا به عنوان ضمانت آن تعیین نشده باشد و فقط همان اوراق منتشر شده حاکی از طلب دارند از کمپانی ناشر میباشد .

که در ایران فقط بنام اوراق قرضه معروف است . و نوعی از آن که ضمانت دارد بعنوان دیون رهنی خوانده میشود .

پ - دیون رهنی : o. mortgage

عبارت از دیون و وامهایی هستند که در مقابل رهن و گروه گذاشتن وثیقه دریافت میشوند و این نوع وامها و انتشار اوراق قرضه بدین طریق معمولاً با بهره کمتر میباشد بعلاوه اینکه ریسک از بین رفتن آن کمتر است و چنانچه باز پرداخت نکردن وثیقه بمرور فروش قرار داده میشود .

ت - اوراق قرضه قابل تبدیل (تغییر) : d. convertible

در زمان انتشار بعضی از اوراق قرضه در آن قید میگردد چنانچه خریدار این نوع اوراق تمایل داشته باشد میتواند آنرا تبدیل به سرمایه و سهام نماید یا بعبارت دیگر در صورت تمایل میتواند باندازه مبلغ خرید اوراق قرضه در سرمایه و سود و زیان کمپانی ناشر سهام شود که آنرا اوراق قرضه قابل تبدیل می نامند . و این موقعیت خوبی است برای خریداران که در صورت موفقیت کمپانی و پیشرفت آن اوراق خود را تبدیل به سهام نمایند .

ث - فروش اوراق قرضه به کسر : e. discount

همانطوریکه در قسمت تعریف با اوراق قرضه توضیح داده شد . نرخ بهره آن که بابت انتشار اوراق قرضه پرداخت میگردد ممکن است بانسج بهره ای که افراد میتوانند در بازار آزاد سرمایه گذاری نمایند فرق کند . بنابراین چنانچه

نرخ بازار آزاد بیشتر از نرخ قید شده در اوراق قرضه باشد افراد ترجیح میدهند که در بازار آزاد سرمایه گذاری نمایند. بنابراین اصطلاح فوق دالالت دارد بر اینکه اوراق قرضه به مبلغ کمتر از آنچه در آن قید شده بفروشد ^{سد} بر تا افراد تمایل پیدا نکنند آنرا خریداری نمایند و یا به عبارت دیگر با تقلیل آن تفاوت نرخ بهره اوراق قرضه را با نرخ بهره بازار آزاد جبران نمایند. مبلغی مثلاً اگر ارزش اسمی (قیـمـت شده) در اوراق قرضه . . . . ریال می باشد طبق جدول موجود میتوان گفت باید بچه مبلغ فروخته شود .

ح - سند (مدرک) اوراق قرضه : f. indenture

عبارت از ورقه و یا سند قانونی است که در آن تمام جزئیات و شرایط قرارداد به صراحت و دقت نوشته شده است و مکانی ناشر اوراق قرضه و دارندگان اوراق قرضه ملزم به رعایت و اجرای آن میباشند . مثل تاریخ سررسید ، نرخ بهره و نظایر آن .

چ - فروش اوراق قرضه به نفع : g. premium

چنانچه نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه بیشتر از نرخ بهره در بازار آزاد باشد بدیهی است افراد مایلند با پرداخت مبلغ بیشتری این نوع اوراق را بدست آورند چون بهره بیشتری درود را این حالت اوراق قرضه به نفع یا مبلغ بیشتر از مبلغ اسمی بفروشد می رود . تعیین مقدار اضافه از روی جدول مشخص میگردد .

h. issue

ج - انتشار اوراق قرضه :

منظور کمپانی ناشر اوراق قرضه میباشد . که قرارداد می بندد

و آنرا بفروش میرساند .

i. stated interest rate

ح - عبارت از نرخ بهره ای است که در اوراق قرضه قید شده است و ناشر

ملزم به پرداخت آن در سررسید ها قید شده میباشد .

j. maturity value

خ - ارزش اسمی اوراق قرضه :

عبارت از ارزش اوراق قرضه در سررسید آن میباشد و یا به عبارت دیگر

مبلغ قید شده در هر اوراق را ارزش اسمی آن مینامند و کمپانی ناشر ملزم به

پرداخت آن در سررسید میباشد .

k. callable (call provision)

د - شرط باز خرید اوراق قرضه قبل از سررسید

(call provision)

همانطوریکه در قرارداد اوراق قرضه شروط زیادی جهت جلب نظر

کردن خریدار و اطمینان دادن بانان وجود دارد . معمولاً " در زمان

انتشار اوراق قرضه در آن قید میگردد که کمپانی ناشر طبق شرایطی میتواند

اوراق قرضه را قبل از سررسید باطل و یا خریداری نماید .

غالباً " اوراق قرضه قبل از سررسید بیک مبلغ بیشتری از

صرف کمپانی خریداری میشود و بدین طریق اینک که رضا مندی

دارنده این نوع اوراق با زمان خرید جلب نماید .

۱- ارزش دفتری اوراق قرضه : 1. book value

بطور کلی ارزش دفتری هر نوع فعالیت مالی (اعم از اراضی ، بدهی ، سرمایه ، هزینه ، درآمد) عبارت از مبلغی است که بابت آن پول دریافت و یا پرداخت میگردد . و یا عبارت دیگر عبارت از مبلغی است که بابت انجام آن معامله دریافت و یا پرداخت می نمایند و فایده مثبت میگردد . مثلاً " ممکن است مؤسسه ای برای خرید ساختمان مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال پرداخت نماید در صورتیکه ارزش واقعی ساختمان در بازار مثلاً " ۱۵۰۰۰ ریال باشد . مؤسسه مزبور در فایده خود حساب ساختمان را معادل ۱۰۰۰۰ ریال بدو هکار نموده و حساب صندوق را ۱۰۰۰۰ ریال بستانکاری نماید و مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال را ارزش دفتری ساختمان می نامند . همچنین در مورد اوراق قرضه نیز صدق می نماید ارزش دفتری اوراق قرضه عبارت از مبلغی است که بابت فروش آن مؤسسه ناشر اوراق پول دریافت می نماید . همانطوریکه فوقاً و در قسمتهای دیگر اوراق قرضه توضیح داده شد این نوع اوراق ممکن است به سه طریق بفروش بروند .

۱- به ارزش اسمی : آن یعنی دریافتی مساوی مقدار قید شده در اوراق قرضه باشد (نرخ بهره بازار آزاد مساوی نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه) .

۲- به مبلغی کمتر از ارزش اسمی و یا عبارت دیگر به کسر (در صورتیکه نرخ بهره بازار بیشتر از نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه باشد) .

۳- به مبلغی بیشتر از ارزش اسمی و یا عبارت دیگر به کسری (در صورتیکه نرخ بهره بازار

آزاد کمتر از نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه باشد .

در حالت اول اوراق قرضه به همان مبلغ منتشر شده بفروش میرسد و یا به بارت دیگر هر مبلغی که اوراق قرضه بفروشیم همان مبلغ پول دریافتی نعائیم . بهر طبق تعریف ارزش دفتری مبلغ فروش رفته اوراق قرضه همان مبلغ ارزش اسمی آن است . مثلاً :
چنانچه شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه به ارزش اسمی بفروش برساند و مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال پول بابت آن دریافت نماید مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال ارزش دفتری آن خواهد بود .

در حالت دوم که اوراق قرضه به مبلغی کمتر از ارزش اسمی بفروش میرسد ارزش دفتری اوراق قرضه مساوی مبلغ قید شده در اوراق قرضه (ارزش اسمی آن) -
منهای مبلغی که به کسرفروخته ایم میشود . فرض کنیم شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه ۸ ساله با نرخ بهره ۸٪ منتشر می نماید . در صورتیکه نرخ بازار آزاد ۱۰٪ میباشد . در این حالت خریدار ترجیح میدهد که در بازار آزاد سرمایه گذاری کند چون بهره بیشتری دارد شرکت حمیدی بطریقی ناچار است این کسری را جبران نماید بنابراین بجای اینکه اوراق قرضه را معادل ۱۰۰۰۰۰ ریال بفروش برساند به مبلغ کمتری میفروشد تا بدینوسیله این کسری را جبران نماید و تا چه مبلغی باید کسر نماید جد اول موجود نشان میدهد که در این حالت باید اوراق قرضه را که ۱۰۰۰۰۰ ریال ارزش اسمی آن است به مبلغ ۹۲۴۲ ریال بفروش بوسانند پس در این حالت ارزش دفتری اوراق قرضه به مبلغ ۹۲۴۲ ریال (مبلغ بدسر ۷۵۸ -

- ۰۰۰۰ (ریال ارزش اسمی) میباشد . و مبلغ ۷۵۸ ریال در یک حسابی
 بنام کسر اوراق قرضه پرداختی ثبت میشود و در ترازنامه جهت کسر از اوراق
 قرضه پرداختی نشان داده میشود . و این مبلغ ۷۵۸ ریال طی دوره های مالی
 بعد (تازمان بازپرداخت اوراق قرضه در این حالت تا پایان سال پنجم)
 بتدریج مستهلك میگردد . پس ارزش دفتری اوراق قرضه در این حالت بعلت
 تغییر حساب کسر اوراق قرضه پرداختی در هر دوره مالی فرق می نماید .
 در حالت سوم که اوراق قرضه به مبلغی بیشتر از ارزش اسمی بفروش میرسد . مانند
 حالت فوق است با این تفاوت که ارزش دفتری اوراق قرضه مساوی ارزش اسمی
 آن با اضافه مبلغی که به نفع فروخته ایم میشود .

مثلاً اگر شرکت حمیدی ۱۰۰۰ ریال اوراق قرضه ۵ ساله بانرخ بهره ۸٪ منتشر
 نماید . در صورتیکه نرخ بهره بازار آزاد ۶٪ باشد در این حالت خریدار حاضر
 است مبلغ بیشتری برای خرید این نوع اوراق قرضه (بیشتر از ارزش اسمی ۱۰۰۰
 ریال) بدهد که با جد اول موجود ۱۰۸۴۳ ریال میشود در این حالت ارزش
 دفتری اوراق قرضه ۱۰۸۴۳ ریال (۱۰۰۰۰ + ۸۴۳) میباشد . و مبلغ -
 ۸۴۳ ریال در حسابی بنام مازاد اوراق قرضه پرداختی ثبت شده و در ترازنامه
 زیر حساب اوراق پرداختی نشان داده میشود . و این مبلغ مانند حالت قبل طی
 دوره های مالی مختلف تازمان سررسید مستهلك میگردد .

a. definition

الف- تعریف دفتر داری :

دفتر داری عبارتست از آن سیستمی است که در آن کلیه عملیات مالی و اقتصادی یک واحد تجاری به روش صحیح و منظم ثبت و نگهداری نموده تا در مواقع لزوم - (مثلاً ماهیانه یا پایان دوره مالی) - براساس این اطلاعات بتوان گزارشات و صورت حسابهای مالی را تهیه و پس از تجزیه و تحلیل در اختیار استفاده کنندگان قرار داد. پس بطور ساده دفتر داری را میتوان عبارت از ثبت کلیه معاملات و فعالیتهای مالی مؤسسه در دفاتر آن دانست. و عبارت جامعتر دفتر داری عبارت از شناسائی، طبقه بندی، ثبت کلیه فعالیتهای مالی در دفاتر مؤسسه بر روی یک روش صحیح و منظم بمنظور برقراری اساس و مبنای مناسب جهت تهیه صورت حسابهای مالی و نتایج حاصل از فعالیت میباشد. دفتر داری ممکنست ساده و یا یکطرفه باشد و یا مترادف و دوطرفه که در بالا شرح داده میشود.

b. single-entry

ب- دفتر داری ساده یا یکطرفه :

دفتر داری ساده یا یکطرفه مافقط یکطرف فعالیت و داد و ستد را مورد توجه قرار داد و در دفاتر مربوطه ثبت مینمائیم. و یا عبارت دیگر هر داد و ستد و فعالیتش فقط در یک حساب ثبت و منعکس میگردد که امروزه این روش

کمتر مورد استفاده قرار میگیرد .

پ - دفتر داری و طرفه یاد و بل (مترادف) : c.double-entry

در دفتر داری و طرفه یا مترادف نتیجه هر فعالیت و ادوستی در

و حساب استانی - میگذارد و ثبت میگرد . مثلا ۴ گر کالا بمبلغ

۲۰۰۰ ریال بطور نقد خریداری شود . این فعالیت در حساب صندوق

(پول را پرداخت نموده) و حساب موجودی کالا (کالا ی دریافت نموده) اثر

میگذارد . امروزه مؤسسات جهت حسابهای خود را بطریق دفتری و بوسیله

نگهدارن مینمایند .

ادغام (ترکیب) مؤسسات : BUSINESS CONSOLIDATION

عبارت از ترکیب و یا چند کمپانی و یکدیگر میباشد و این ترکیب و یا ادغام

ممکن است بیک از دو طریق زیر صورت گیرد :

الف - خرید مؤسسه : a. purchase

در این حالت کمپانی خریدار در مقابل پرداخت پول و یا تعهد پرداخت

آن تمام اراضی و سرمایه وید هی کمپانی دیگر را خریداری نموده و جزو مؤسسه

خود در میآورد . در این حالت تمام حسابها بر حسب مبلغ خریداری شده در

دفاتر شرکت خریدار ثبت میگردد .

b. pooling

در این حالت کمپانی خریدار در مقابل دادن مقداری از سهم کمپانی

خود کمپانی دیگر را خریداری نموده و جزو شرکت خود در می آورد . و فروشنده
 مؤسسه فقط باند از سهم دریافتی در کمپانی خریدار سهم می گردد . در این
 صورت تمام حسابهای بر حسب مقداری که در دفاتر فروشنده ثبت گردیده به
 حساب شرکت خریدار انتقال می یابد . و مؤسسه فروش رفته از بین می رود و در
 شرکت خریدار ادغام می گردد .

CAPITAL STOCK

سرمایه صاحبان سهام:

بطور کلی مؤسسات را میتوان به تجارتخانه (مؤسسه) فردی و یا شرکت
 تقسیم نمود . شرکت هانیز به شرکتهای سهامی و یا غیر سهامی تقسیم میشوند .
 سرمایه در مؤسسات فردی متعلق بیک نفر در شرکتهای غیر سهامی متعلق بدو
 یا چند نفر و بالاخره در شرکتهای سهامی بتعدادی سهم تقسیم شده است . هرگاه
 بر حسب نوع این مؤسسات سرمایه آنها در تراز نامه به فرمهای مختلفی نشان
 داده میشود . در مؤسسات فردی سود حاصل از فعالیت های مالی آن به سرمایه
 صاحب مؤسسه افزوده می گردد . و در شرکتهای غیر سهامی نیز در صورتیکه
 شرکت نامه منع نکرده باشد سود به نسبت سهم هر یک از شرکا به سرمایه وی
 اضافه میشود . لکن در شرکتهای سهامی تمام سود تقسیم نمی گردد و یا به سرمایه
 اضافه نمی شود بلکه مقداری از سود بین سهامداران تقسیم شده و بقیه آن -
 بصورت اندوخته ها در شرکت جهت پیش آمد احتمالی آینده در حساب جداگانه ای
 (غیر از سرمایه) نگهداری می گردند . که یکی از انواع این اندوخته ها در شرکتهای
 سهامی اندوخته احتیاطی میباشد . (در شرکتهای سهامی کنار گذاشتن درصدی

از سود ویژه سالیانه بعنوان اندوخته اجباری است و معمولاً بمنظور —
 پشتوانه‌ای برای پرداخت طلب بستانکاران و پیش‌آمدهای ناگوار آینده می‌باشد)
 بنابراین در موسساتی غیر از شرکت‌های سهامی فقط مالک عنوان سرمایه داریم .
 در حالیکه در شرکت‌های سهامی سرمایه به چند حساب مجزا تقسیم گردیده است
 (سهام سرمایه ، اندوخته سود تقسیم نشده و غیره) این تقسیمات در ترازنامه
 تحت عنوان سرمایه صاحبان سهام (اصطلاح فوق) نشان داده می‌شود .

در شرکت های سهامی

مثال

سرمایه صاحبان سهام :

سهام سرمایه (رجحانی)	۵۰۰۰۰۰ ریال
سهام سرمایه (مشترك)	۱۰۰۰۰۰۰ ریال
اندوخته‌ها	۲۰۰۰۰۰ ریال
سود ویژه تقسیم نشده	۱۰۰۰۰۰ ریال
جمع سرمایه	۱۸۰۰۰۰۰ ریال

و هدف از این تقسیمات طبقه‌بندی بخاطر آن است که نشان داده شود چه مقدار از
 داراییهای تحصیل شده در شرکتها بوسیله سرمایه‌گذاری صاحبان سهام ، چه
 مبلغ توسط عایدات حاصل از فعالیت بدست آمده است . که در تجزیه و تحلیل
 و تفسیر صورت حسابهای مالی نقش عمده‌ای را ایفا می‌نماید .

الف —

سهام مشترك (عمومی) :

a. common

همانطوریکه در بالا توضیح داده شد . سرمایه در شرکت‌های سهامی به تعدادی

سهم تقسیم شده است و یا به عبارت دیگر شرکت های سهامی سرمایه اولیه خود را از طریق انتشار و فروش سهام دست می آورند و خریداران سهام بعنوان سهامداران شرکت محسوب می گردند . سهام مشترك یا عمومی عبارت از سهامی هستند که بوسیله این نوع شرکتها منتشر شده و جهت فروش در اختیار خریداران قرار میگیرد .

و خریداران این نوع سهام به نسبت سهم خریداری شده در سود و زیان شرکت سهام میباشند . خریداران این نوع سهام را سهامداران مشترك (عمومی) میگویند

سهام عمومی تا حدودی شبیه اوراق قرضه (به قسمت اوراق قرضه مراجعه شود) - میباشد با این تفاوت که اوراق قرضه جزو بدهی طويل العدت مؤسسه بوده و - شرکت ناشر قانوناً موظف به پرداخت اصل بدهی در سررسید و همچنین مبلغ معین بهره میباشد . در صورتیکه سهام مشترك جزو سرمایه شرکت بوده و شرکت های سهامی هیچگونه تعهدی در مقابل بازپرداخت این نوع سهام ندارند و -

به عبارت دیگر سرمایه و پول حاصل از فروش این نوع سهام تا زمان انحلال شرکت ممکن است بازپرداخت نگردد . و همچنین شرکت های سهامی هیچ نوع تعهد و ضمانتی برای پرداخت مبلغ معینی سود ندارند . بلکه چنانچه سودی حاصل گردد بر حسب تصمیمات گردانندگان ممکن است مقدار آن را از آن پرداخت (به نسبت سهام) و مابقی سود جهت توسعه فعالیت در شرکت باقی بماند . لازم به یاد آوری است که این سهام میتوانند در بازار آزاد خرید و فروش گردند .

ب - سود سهام قابل تقسیم : b. dividends

عبارت از کل سودی است که پس از تصمیم گردانندگان شرکت سهامی بصورت نقد و یا بصورت سهام بین سهامداران به نسبت سهم آنان تقسیم میگردد . و یا بعبارت دیگر کل سود ویژه بدو قسمت تقسیم میگردد . مقداری از آن در مؤسسه جهت اندوخته باقی می ماند و مقداری طبق نظر هیئت مدیره بین سهامداران تقسیم میگردد که آنرا سود سهام قابل تقسیم می گویند . و مبلغی از این سود که بر هر سهم تعلق می گیرد سود هر سهم نامیده میشود .

پ - ارزش بازار آزاد : c. market value

عبارت از قیمتی است که سهام در بازار آزاد خرید و فروش میشود . ممکن است بیشتر از ارزش قید شده در هر سهم باشد و یا کمتر از آن . که بستگی به توانائی و موفقیت شرکت دارد .

ت - ارزش اسمی هر سهم در مقابل سهام بدون ارزش اسمی :

d. par value v.s no- par value

سهامی که توسط شرکتها منتشر میشود ممکن است مبلغی برای هر سهم در آن قید شده باشد و یا بعبارت دیگر سرمایه شرکت سهامی از تعدادی سهم تشکیل گردیده است . هر سهم ممکن است یک مبلغی ارزش داشته باشد که در روی آن قید گردیده است و آنرا ارزش اسمی هر سهم می نامند . این مبلغ اختیاری است . مثلاً سرمایه شرکت سهامی احمدیان از ۱۰۰۰۰ سهم ۱۰۰ ریالی تشکیل

شده مبلغ ۱۰۰ ریال ارزش اسمی هر سهم نامیده میشود در مقابل سهام بعضی از شرکتهای سهامی ممکن است دارای ارزش اسمی نباشد. بلکه هر سهم نشان دهند یک قسمت از کل سهام میباشد. مثلاً "هر سهم معادل ۱٪ کل سهام اگر شخصی ۲۵ سهم از شرکت را خریداری نماید در ۲۵٪ سرمایه شرکت خواهد بود.

ث - سهام رجحانی : e. preferred

سهامی است که مانند سهام عمومی یا مشترک میباشد و شرکتهای سهامی جهت تهیه سرمایه اولیه آنرا منتشر می نمایند و تمام خصوصیات سهام عمومی را دارد. با این تفاوت که در این نوع سهام قید گردیده چنانچه طبق نظر هیئت مدیره سودی قابل تقسیم باشد این نوع سهام ارجحیت دارند. یعنی سود اول بین این سهام به نسبت قید شده تقسیم میگردد و سپس باقیمانده به سهام مشترک تعلق می گیرد و معمولاً "سود این نوع سهام در صدی از هر سهم و یا یک مبلغ معینی که در هر سهم قید گردیده است (مثلاً "هر سهم ۱٪ و یا مثلاً ۱ ریال بران هر سهم) میباشد. و در زمان انحلال شرکت نیز بازپرداخت این نوع سهام حق تقدم دارد.

f. split

ج - عبارت از افزایش تعداد سهام بدون آنکه کل سهام از لحاظ مبلغ تغییر پیدا کند. و این عمل را ترک کردن ارزش هر سهم بوجود میآید. و هدف

از آن برای جذب بیشتر خریدار و اینکه افراد با قدرت و توانائی خرید کمتر در صورت تمایل بتوانند آنرا خریداری نمایند . فرض کنیم که يك كميانی ۱۰۰۰۰ سهم فروخته باشد که ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال شد . كميانی میتواند این سهام را تبدیل به ۲۰۰۰۰ سهم ۵۰ ریالی نماید .

h. treasury stock

ج - عبارت از باز خرید کردن و یا دوباره بدست آوردن سهام انتشار یافته توسط شرکت ناشر میباشد و این عمل ممکن است بدلیل مختلف صورت گیرد . مثلاً " بدست آوردن سهام برای خود کارکنان شرکت ، یا برای کم کردن عرضه در نتیجه بالا بردن ارزش سهام ، و یا با کم کردن تعداد سهام بخواعد سود بیشتر نماید سایر سهامداران نماید .

CAPITAL SURPLUS

ح - مازاد سرمایه :

فرض کنیم ارزش اسمی هر سهم منتشر شده توسط شرکت حسینی ۱۰۰ ریال باشد . شرکت حسینی تعداد ۱۰۰۰ سهم منتشر نمود و هر کدام را بمبلغ ۱۵۰ ریال بفروش برساند . مبلغ ۵۰ ریال مازاد دریافتی از هر سهم و - ۵۰۰۰۰ ریال (۱۰۰۰ × ۵۰) را مازاد سرمایه نامیده میشود و در حسابهای شرکت تحت همین عنوان ثبت میگردد . بصورت زیر

سندوق ۱۵۰۰۰۰ ریال

سهام مشترك (هر سهم ۱۰۰ ريال) ۱۰۰۰۰۰ ريال

۵۰۰۰۰ ريال

مازاد سرمايه

CAPITILIZATION

تبدیل بـ سرمايه :

عبارت از جمع پولی است که مؤسسه از منابع مختلف تهیه و جهت -
تحصیل دارائی و بکارانداختن تجارت خانه تبدیل به سرمايه مينمايد . که
این منابع میتواند سرمايه‌ای که صاحبان مؤسسه و یا سهامداران میدهند -
و همچنین بوسیله دریافت وامهای طویل‌المدت باشد . بطور خلاصه اصطلاح
فوق را میتوان جمع بدهی طویل‌المدت (مثل اوراق قرضه ، دیون رهنی -
نظایر آن) و سرمايه‌هایی که بطریق مختلف در مؤسسه بکارانداخته میشود -
(سرمايه صاحبان آن و یا در شرکت سهامی بوسیله سهام مشترك و یا سهام
رجحانی) دانست .

CASH

صندوق (وجه نقد) :

حساب صندوق شامل کلیه موجودی نقدی ، چکها ، حواله‌های بانکی و یا
سایر اوراق بها دار است که بمحض ارائه به بانک تعام مبلغ آن قابل وصول باشد .
در مؤسسات ممکن است موجودیهای نقدی را در حساب بانک نگهداری نمایند که
در آنصورت از حساب صندوق جدا نگهداشته میشود .

CONTRA ACCOUNT

عبارت از يك حساب فرعی و معین میباشد که برای کمتر نشان دادن حساب

اصلی بطور مجزا از آن نگهداری نمیشود . برای روشن شدن مطلب فرض میکنیم شرکت حامد یک دستگاه ماشین آلات بمبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال خریداری مینماید همانطوریکه در قسمت استهلاك توضیح داده شد دارای فوق بهنسبت استفاده از آن تدوینجا " مستهلك شده و از بین میرود و باید در پایان هر دوره مالی طبق روشهای موجود برای آن استهلاك در نظر گرفت . در این حالت فرض کنیم مبلغ استهلاك برای هر دوره مالی ۵۰۰۰۰ ریال باشد . مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال در پایان دوره به حساب هزینه استهلاك بدوکار و طرف بستانکار آن باید ماشین آلات باشد چون از این حساب باید کسر گردد . بجای آن حساب موقتی دیگر تشکیل میدهم که در این حالت حساب اندوخته استهلاك ماشین آلات میباشد و ۵۰۰۰۰ ریال را در این حساب بستانکار می نمائیم و این حساب (اندوخته استهلاك) را contra account می نامند . و هدف از تشکیل آن نشان دادن مبلغ دارای خریداری شده و اینکه چه مقدار از آن مستهلك شده وجه مقدار از آن باقی مانده است . و این حساب در ترازنامه در پائین حساب ماشین آلات جهت کسر از آن نشان داده میشود . در مقابل contra account ما حساب دیگری بنام adjunct account داریم که يك حساب فرعی میباشد که برای اضافه نشان دادن حساب اصلی بطور مجزا از آن نشان داده میشود .

CORPORATION

شرکت با مسئولیت محدود :

عبارت از شرکت و یا بنگاه‌ای است که قانونی بوده و دارای شخصیت حقوقی باشند . و از خصوصیات این نوع شرکتها آن است که يك قدرت و اختیاری بر حسب اساسنامه نوشته شده دارند . و سهامداران و صاحبان آن در مقابل کل بدنه سازمان مسئولیت شخصی و فردی ندارند بلکه طلبکاران میتوانند روز داری خود شرکت ا را داشته باشند .

COST V.S EXPENSES

بها (قیمت) در مقابل هزینه :

يك مسئله مهم در تجزیه و تحلیل و تفسیر حساب هزینه (Expenses) دانستن نسبت بین هزینه و بها تمام شده (cost) میباشد . در اصطلاح عمومی این دو کلمه بعنوان مترادف بکار میرود . در صورتیکه در حسابداری این دو با هم فرق کلی دارند . بها (cost) در حسابداری مترادف با دارایی (asset) بکار میرود و عبارت از مبلغ پول نقد و یا معادل آن جهت تحصیل دارایی و یا خدمت میباشد . در حالیکه هزینه به آن قسمت از دارایی و بها گفته میشود که در یک دوره مالی جهت تحصیل درآمد مصرف میگردد . و بها عبارت دیگر هزینه یکی از تقسیمات بها (cost) میباشد . مثلاً چنانچه ساختمان جهت ایجاد کارخانه خریداری نمائیم مبلغ پرداختی جهت تحصیل این ساختمان بعنوان بها (cost) آن منظور شده و جزو دارایی است . و مقدار استهلاك که در پایان هر دوره به علت استفاده از این دارایی ایجاد میشود

بعنوان هزینه میباشد .

COST OF GOOD SOLD

بهای تمام شده کالای فروش رفته :

عبارت از مبلغی است که کالای فروش رفته برای مؤسسه تمام شده است .

و یا عبارت دیگر بهای تمام شده کالای فروش رفته میباشد .

CREDIT

بستانکار :

همانطوریکه در قسمت حساب توضیح داده شد . حساب در فرم ساده -

(T) خود از سه قسمت تشکیل شده است (۱ - نام حساب ۲ - طرف راست

حساب که در اصطلاح حسابداری (فارسی) بدیهکار نامیده میشود .

۳ - طرف چپ حساب که در فارسی بستانکار نامیده میشود . پس طرف چپ -

حساب بستانکار نامیده میشود و عمل ثبت فعالیت در طرف چپ هر حساب

را بستانکار کردن می نامند . توضیح و مطلب در اینجا ضروری بنظر میرسد .

(۱ - در انگلیسی طرف بستانکار حساب عکس فارسی میباشد یعنی طرف

راست حساب را بستانکار می نامند .

۲ - ~~بستانکار~~ و بستانکار کردن را نباید با حساب بستانکاران که حاکی

از بدهی مؤسسه به طلبکاران است اشتباه نمود .

C.P.A CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS

حسابداران و حسابرسیان رسمی کسانی هستند که بر اساس اصول و موازین

حسابداری مورد قبول انجمن های حرفه ای حسابداری و با استقلال کامل

صورت حسابهای مالی و دفاتر ومدارك مؤسسات را مورد رسیدگی قرار داده و درکمال بیطرفی نظر خود را نسبت به صحت و سقم این صورت حسابها و دفاتر بازگو نمایند . که در آمریکا آنان را C.P.A می نامند و در حقیقت يك درجه ای در حسابداری میباشد و برای اتخاذ آن ضمن داشتن شرایط اولیه گذراندن امتحانات مربوطه میباشد و این اشخاص از طرف سازمان و دولت مورد تأیید بوده و نظریات آنها از هر لحاظ قابل قبول میباشد . در ایران این نوع حسابداران بنام حسابداران قسم خورده معروف میباشند .

DEBIT

بد هکـار:

طرف راست حساب را در فارسی و در اصطلاح حسابداری بد هکـار می نامند و عمل ثبت فعالیت را در طرف راست هر حساب را بد هکـار کردن مینامند . توضیح د، و مطلب در اینجا ضروری بنظر میرسد .

۱- در انگلیسی عکس فارسی طرف چپ حساب را بد هکـار می نامند .

۲- بد هکـار و بد هکـار کردن را نباید با حساب بد هکـار که حاکی

از طلب مؤسسه از افراد و یا مؤسسات دیگر میباشد اشتباه نمود .

DEFERRED CHARGE

پیش پرداخت هزینه :

عبارت از پرداخت قبلی وجه هزینه هائیکه مربوط بیک یا چند دوره

مالی آینده می باشد . در حقیقت در زمان پرداخت وجه هزینه ای انجـام

نگردیده است بلکه این پول بابت هزینه هائیکه در يك یا چند دوره مالی بعد

انجام میگیرد پرداخت میگیرد. مانند پیش پرداخت اجاره، پیش پرداخت بیمه و نظایر آن. چون صحیح بنظر نمی رسد (طبق اصل وضع هزینه های بلند و دراز مدت همان دوره) که هزینه مربوط به دوره های آینده را جزو هزینه های دوره فعلی به حساب منظور نمود. لذا مبلغ پرداختی را در حسابی بنام پیش پرداخت هزینه ثبت نمود و در پایان هر دوره مالی مقداری از آنرا که واقعا هزینه گردیده است (منقض شده است) از حساب پیش پرداخت (هزینه کسر و به حساب هزینه دوره منظور می نمایند. مانده حساب پیش پرداخت هزینه (مقداری که منقض نشده است) جزو دارایی جاری موسسه بوده و در ترازنامه تحت عنوان پیش پرداختها هزینه در این طبقه نشان داده میشوند.

پیش دریافت درآمد (درآمد کسب نشده) : DEFERRED REVENUE

عبارت از درآمدی است که وجه آن قبلاً دریافت گردیده ولی درازی آن کالائی به مشتری تحویل نشده و یا خدمتی انجام نگردیده است. بنابراین چنین وجوهی را نمیتوان جزو درآمد واقعی موسسه دانست بلکه یک درآمدی است که تا زمان انجام کامل خدمت و یا تحویل کالا جزو درآمد با اصطلاح کسب نشده است. مانند آبونمائی که اداره، روزنامه از مشترکین خود دریافت مینماید. در حقیقت پولی قبلاً دریافت می نماید تا درازی آن در سنوات بعدی برای مشترکین خدمت انجام دهد. بنابراین اینگونه وجوه دریافتی در حساب پیش دریافت درآمد ثبت گردیده (بستانکار میشود). و به تدریج که خدمت انجام میشود و یا

کالا تحویل میگردد از حساب پیش دریافت درآمد کسر (بدهکار میشود) و
 حساب درآمد واقعی میرود (بستانکار میشود) و مانده حساب پیش
 دریافت درآمد حاکی از بدهی (تعهد) مؤسسه میباشد و در ترازنامه
 جزو بدهی نشان داده میشود .

DEPLETION

همانطوریکه در قسمت دارائی ثابت توضیح داده شد . دارائیهای
 ثابت به دو گروه تقسیم میشوند . ۱- دارائی ثابت مشهود ۲- دارائی
 ثابت غیر مشهود . دارائی ثابت مشهود نیز به دو گروه تقسیم میشوند .
 که یکی از آن بنام منابع طبیعی خوانده میشود . مانند معادن فلزات ، چاههای
 نفت ، جنگل و نظایر آن بدیهی است این منابع بتدریج که مورد استفاده قرار
 میگیرند ارزش ابتدائی خود را از دست میدهند لذا باید در پایان هر دوره
 مالی بر حسب معیارها و میزان استفاده از این منابع برای آنها استهلاك در نظر
 گرفت که اصطلاح فوق عبارت از تقلیل تدریجی ارزش منابع طبیعی بعلمت استفاده
 از این منابع میباشد . و یا میتوان گفت مستهلك کردن منابع طبیعی است .

DEPRECIATION

استهلاك دارائی ثابت :

دارائیهای ثابت عبارت از دارائیهایی هستند که یا بالطبع منقول میباشند
 و یا بعلمت اینکه عمر طولانی داشته و مؤسسات از آن برای مدت زیادی استفاده
 مینمایند باین نام معروف شده اند . اصولاً هدف مؤسسات از خرید این

نوع داراییها آن است که برای سنوات متعددی مورد استفاده آنان قرار گیرد .

بدیهی است که مدت استفاده و عمر این نوع داراییها (باستثنای زمین) هر چقدر هم زیاد باشد نامحدود نمی باشد و تدریجی که مورد استفاده قرار میگیرند ارزش اولیه خود را از دست میدهند . چون این تقلیل ارزش را اثر استفاده از این نوع داراییهای سنوات و دوره های مالی مختلف میباشد و یا عبارت دیگر نظر باینکه این نوع داراییها در طول سنوات و دوره های مالی مختلف مورد استفاده قرار میگیرند که باعث تقلیل تدریجی ارزش آن میگردد . بنابراین طبق اصل وضع هزینه ها یک دوره از درآمد همان دوره باید در پایان هر دوره مالی طبق معیارها و میزان استفاده از این داراییها مبلغی هزینه برای آن در نظر گرفت . و به حساب سود و زیان دوره منظور نموده . که این مبلغ هزینه را هزینه استهلاك مینامند و یا عبارت دیگر تقلیل تدریجی ارزش دارایی ثابت را در طول مدتی که مورد استفاده قرار میگیرد (عمر مفید دارایی ثابت) را استهلاك می نامند و هدف از محاسبه استهلاك عبارتست از :

۱- تقسیم قیمت تمام شده دارایی ثابت استهلاك پذیر بین سنوات و دوره های مالی مختلف که مورد استفاده قرار میگیرد .

۲- تأمین قیمت دارایی ثابت مستهلاك شده برای خرید دارایی ثابت دیگر در پایان عمر مفید آن .

در مورد اول باید در نظر داشت منظور از محاسبه استهلاك واقعا این نیست

که عیناً " معادل مبلغی که از دارایی ثابت در آن دوره کاسته میشود به حساب هزینه دوره مالی منظور نمود . و یا عبارتند دیگر میزان استهلاك هر دوره حاکی از تقلیل واقعی ارزش دارایی در همان دوره نمی باشد . بلکه منظور اختصاص دادن - قسمتی از جمع استهلاك دارایی ثابت (در تمام عمر مفید آن) به دوره مالی - مربوطه میباشد . میتوان گفت میزان هزینه استهلاك يك مبلغ تخمینی است نه قطعی . بطور کلی باید گفت برای محاسبه میزان استهلاك در مشکل و مسئله مهم وجود دارد .

۱- تعیین و پیش بینی عمر مفید دارایی ثابت (مدتی که دارایی ثابت مورد استفاده قرار میگیرد) .

۲- انتخاب یک روش صحیح و عاقلانه برای اختصاص دادن و تقسیم نمودن ارزش دارایی ثابت در ادوار مختلف مالی است. تعیین عمر مفید دارایی ثابت بصورت تخمین و برآورد می باشد و ممکن است با واقعیت و عمر واقعی دارایی ثابت فرق داشته باشد و بطور کلی در پیش بینی و تعیین عمر مفید رعایت نکات زیر - - - به صحت و در وقت آن کمک می نماید و باید ملاک قرار گیرد و این عوامل عبارتند از :

نحوه استفاده از دارایی ثابت ، شرایط محیط (اقلامی از دارایی که در معرض باد ، باران ، رطوبت و نظایر آن قرار میگیرد معمولاً " عمر مفید کوتاهی دارند) نحوه نگهداری و مراقبت ، پیشرفت علم و تکنیک و امکان اختراع نوع جدید تر ، توسعه و رشد مؤسسه در نتیجه کافی بودن این نوع داراییها و نظایر آن .

در حالت دوم مهمترین و رایج ترین روشها آنهاییکه برای محاسبه استهلاك سنواتی و یا

بعبارت دیگر تقسیم جمع استهلاك دارائی ثابت (در طی عمر مفید)

بین سنوات و دوره های مختلف عمر مفید آن وجود دارد عبارتند از -

(۱- روش خط مستقیم (اقساط مساوی) ۲- روش نزولی (گاهشمار)

۳- روش میزان تولید یا روش ساعت کار کرد .

روش خط مستقیم (یا اقساط مساوی) a. straight-line method

قبل از توضیح این روش برای تسهیل در مطالعه فرض میکنیم حرف E

نماینده قیمت تمام شده دارائی ثابت، حرف S نماینده قیمت فرسوده -

دارائی ثابت (قیمت دارائی ثابت در پایان عمر مفید آن) حرف N

نماینده مدت عمر مفید (که ممکن است بر حسب سال، دوره مالی، ساعت کار

میزان تولید باشد)، حرف D نماینده میزان استهلاك در هر دوره مالی -

و حرف R نماینده نرخ استهلاك (برای هر دوره مالی یا هر ساعت کار و یا هر

واحد تولید شده) باشد و همچنین لازم بتوضیح می باشد که میناواسا

محاسبه استهلاك عبارت از قیمت تمام شده دارائی ثابت منهای قیمت

فرسوده آن میباشد (C-S) روش خط مستقیم ساده ترین و راحت ترین

روش برای محاسبه و فهمیدن میباشد. در این روش فرض شده است که از دارائی

ثابت در هر دوره مالی بطور یکسان استفاده شده است. و یا بعبارت دیگر دارائی

ثابت تا پایان عمر مفید آن بطور یکسان مستهلك میگردد. در این روش برای

محاسبه از فرمول زیر استفاده میشود.

قیمت فرسوده - قیمت تمام شده
دارائی ثابت - دارائی ثابت

میزان استهلاك در هر دوره مالی = $\frac{\text{قیمت فرسوده} - \text{قیمت تمام شده}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت}}$

و یا به عبارت دیگر

$$D = \frac{C - S}{N}$$

فرض کنیم موئسه آقار حسینی یک دستگاه ماشین تولید امگا بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال

خریدار نموده که عمر آن ^{مفید} ۵ سال برآورد شده است. و پیش بینی میشود این

ماشین بعد از ۵ سال (پایان عمر مفید) بمبلغ ۱۰۰۰۰ ریال فروخته شود.

طبق این روش میزان استهلاك برای هر دوره مالی بطریق زیر محاسبه میشود.

$$D = \frac{C - S}{N} = \frac{100000 - 10000}{5} = 18000 \text{ ریال}$$

بنابراین طی این روش در پایان هر دوره مالی مبلغ ۱۸۰۰۰ ریال حسـاب

هزینه استهلاك را بدو کار و حساب اندوخته استهلاك را بستانکار می نمائیم

که هزینه استهلاك به حساب سود و زیان جهت کسر از درآمد دوره منطـقـه

میگردد و حساب اندوخته استهلاك در ترازنامه جهت کسر از حساب ماشین آلات

(ماشین تولیدی امگا) نشان داده میشود.

جدول زیر چگونگی محاسبه استهلاك ماشین تولید را مگا و همچنین جمع

اندوخته استهلاك را تا پایان عمر مفید آن نشان میدهد .

پایان سال (دوره مالی)	هزینه استهلاك سالانه (دوره مالی) بد هکـار	اندوخته استهلاك بستانکار	مقدار مستهلك نشده (ارزش دفتری)
۰	—	—	۱۰۰۰۰۰ ریال
۱	۱۸۰۰۰ ریال	۱۸۰۰۰ ریال	۸۲۰۰۰ ریال
۲	" ۱۸۰۰۰	" ۳۶۰۰۰	" ۶۴۰۰۰
۳	" ۱۸۰۰۰	" ۵۴۰۰۰	" ۴۶۰۰۰
۴	" ۱۸۰۰۰	" ۷۲۰۰۰	" ۲۸۰۰۰
۵	" ۱۸۰۰۰	" ۹۰۰۰۰	" ۱۰۰۰۰

طبق جدول فوق مقدار اندوخته استهلاك در پایان هر سال نشان دهنده مقدار استفاده را است که از دارایی ثابت گردیده و باعث تقلیل ارزش آن شده است و مانده ارزش دفتری در پایان سال (مانده اندوخته استهلاك - قیمت تمام شده) نماینده آن قسمت از دارایی است که مورد بهره برداری قرار نگرفته است و یا به عبارت دیگر عبارت از ارزش خرد متی است که دارایی مذکور تا پایان عمر مفید میتواند انجام دهد .

این روش باعث سهولت که یکی از محاسن آن است بیشتر مورد استفاده مؤسسات قرار میگیرد. و عیب عمده این روش آن است که میزان استهلاك دارائی ثابت است در همه سنوات عمر مفید آن یکسان و مساوی می باشد و در نتیجه غالباً مبلغ هزینه استهلاك هر دوره مالی با استهلاك واقعی دارائی ثابت در دوره مربوطه تناسبی ندارد. معمولاً هرچه زمان می گذرد و دارائی ثابت کهنه تر میشود و از لحاظ کیفی و کارآیی بهره آن کمتر میگردد که یکی دیگر از معایب این روش باعث در نظر گرفتن این عامل میباشد.

ب - روش های نزولی (کاهش پذیر) : b. accelerated methods

در این روش ها برخلاف روش مستقیم (که مقدار استهلاك را در سنوات و دوره ها مختلف عمر مفید آن یکسان فرض نموده است) مبلغ استهلاك در سالهای اولیه عمر مفید دارائی ثابت بمقدار بیشتری و در سالهای بعد بمقدار کمتر محاسبه میشود. پیروان و استفاده کنندگان روشهای نزولی دلیل زیر را جهت برتری این روش ها ارائه میدهند. آنان معتقدند که غالباً هرچه دارائی ثابت بیشتر مورد استفاده قرار میگیرد و از عمر مفید آن میگذرد کارآیی و بهره آن بهمان نسبت کم میگردد. یا عبارت دیگر دارائی ثابت در سالهای اولیه عمر خود بهتر و بیشتر مورد استفاده قرار میگیرد و کار میکند تا سالهای آخر آن و همچنین در سالهای ابتدائی سود بیشتری میدهد. بنابراین باید مقدار و مبلغ بیشتری هزینه استهلاك برای سالهای اول عمر مفید آن در نظر گرفت. دلیل دیگر پیروان این روش آن است که

معتقدند هرچه از عمر استفاده این نوع داراییها می گذرد هزینه های -
 تعمیرات ، نگهداری و مراقبت و سایر هزینه ها معمولاً افزایش می یابد . لذا
 باید بمنظور یکنواخت کردن جمع هزینه استهلاك و هزینه تعمیرات در سنوات
 مختلف عمر مفید دارائی ثابت در سالهای اولیه که هزینه تعمیرات کمتر است
 مقدار بیشتری استهلاك محاسبه نمود . و در سالهای آخر که هزینه تعمیرات بیشتر
 است مقدار کمتری هزینه استهلاك باید در نظر گرفت . دلایل دیگر نیز وجود
 دارد که حائز اهمیت کمتری میباشد لذا مورد بحث قرار نمیگیرد . تاکنون هدف
 استفاده این روشها بیان گردید . و ذیلاً " مهمترین روشهای نزولی محاسبه
 استهلاك که عبارتند از ۱- روش مجموع سنوات ۲- روش محاسبه استهلاك
 بر مبنای ارزش دفتری مورد بحث قرار میگیرد .

۱- روش مجموع سنوات : sun-of the years digits method

بمنظور تسهیل مطالعه و درك آسانتر مطلب و فرمولها فرض میکنیم حرف E
 نماینده قیمت تمام شده دارائی ثابت حرف K نماینده قیمت فرسوده دارائی
 ثابت (قیمت دارائی ثابت در پایان عمر مفید) ، حرف N نماینده عمر مفید
 دارائی ثابت (که ممکن است بر حسب سال ، ساعت کار ، میزان تولید و نظایر آن
 باشد) حرف R نماینده مجموع ارقام سنوات عمر مفید (مثلاً " اگر عمر مفید
 دارائی ثابت ۵ سال باشد $10 = 5 + 4 + 3 + 2 + 1 = R$ میشود) و حرف D
 نماینده رقم سال مورد استهلاك (برای سال اول ۱ برای سال دوم مساوی ۲ ،

برای سال سوم مساوی ۳ ، برای سال دهم مساوی ۱۰ میباشد (وبالاخره

حرف D نماینده مقدار و میزان استهلاك در هر دوره مالی باشد .

در این روش با توجه به مفروضات فوق مقدار استهلاك از طریق فرمول زیر محاسبه

میگردد .

$$D = (S - S_x) \times \frac{(n+1) - d}{Y}$$

(C - S) را مجموع استهلاك (کل استهلاكی که باید بین سنوات مختلف

عمر مفید تقسیم گردد) و یا منای محاسبه استهلاك می نامند و فرمول فوق را

بطریق زیر میتوان نوشت :

مقدار استهلاك در هر دوره مالی = منای استهلاك (مجموع استهلاك) ×

$$\frac{(\text{عمر مفید دارای ثابت}) - (\text{رقم سال مورد استهلاك})}{\text{مجموع ارقام سنوات عمر مفید}}$$

ضمناً لازم بیاید آوری است برای سهولت مجموع ارقام سنوات عمر مفید (R)

را از فرمول زیر نیز میتوان بدست آورد .

$$R = n \left(\frac{n+1}{2} \right)$$

مانند مثال قبل فرض میکنیم شرکت حسینی ماشین تولیدی امگای خود را بمبلغ ۱۰۰۰۰۰

ریال خریداری نموده است که قیمت فرسوده آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال

میباشد . و پیرین میگرد عمر مفید این ماشین ۵ سال باشد . در این روش مقدار

استهلاك بطریق زیر محاسبه میگردد .

$$Y = \frac{n(n+1)}{2} = \frac{5(6)}{2} = 15 \quad R = 5+4+3+2+1 = 15$$

مجموع ارقام سنوات عمر مفید

$$\text{ریال} = C - S = 10000 - 10000 = 0$$

محاسبه استهلاك (مجموع استهلاك)

$$D = (C - S) \times \frac{(n+1) - d}{R} = 0 \times \frac{(5+1) - 1}{15} = 0$$

برای سال اول مقدار استهلاك =

$$D = C - S - \frac{(n+1) - d}{R} = 0 - 0 \times \frac{(5+1) - 2}{15} = 0$$

برای سال دوم مقدار استهلاك =

و همینطور میتوانیم تا سال آخر محاسبه نماییم که ملا حظہ میگردد در این روش مقدار

استهلاك در سالهای اول بیشتر از سالهای بعد محاسبه گردیده و در نظر

گرفته میشود. مقدار استهلاك هر دوره را به حساب هزینه استهلاك آن دوره

(جهت کسر از سود و زیان دوره) بدوکار و به حساب اندوخته استهلاك

(جهت کسر از دارایی ثابت مورد استهلاك در ترازنامه) بستانکار نمایانیم.

۲- روش محاسبه استهلاك بر مبنای ارزش دفتری: double-declining method

در این روش برای محاسبه میزان استهلاك در هر دوره مالی (سنوات

مختلف عمر مفید دارایی ثابت) یک نرخ استهلاك ثابت سالیانه محاسبه گردیده

و در مبنای محاسبه استهلاك (که در این روش ارزش دفتری دارایی ثابت میباشد)

ضرب میگردد. برای روشن شدن مطلب توضیح دو نکته بسیار مهم لازم است.

۱- نرخ استهلاك ثابت ساليانه عبارت از دو برابر نرخ روش مستقيم ميباشد و بطور ثابت براي هر دوره مالي مورد محاسبه قرار ميگيرد . اگر فرض كنيم عمر مفيد داراي ثابت خريداري شده ۱۰ سال باشد از روش مستقيم در بيان هر دوره مالي و يا هر سال ۱۰٪ ($\frac{1}{10}$) از قيمت دارايي ثابت بعنوان - استهلاك در نظر گرفته ميشود . در اين روش دو برابر آن يعني ۲۰٪ در نظر - ميگيرند و بآن نرخ استهلاك ثابت ساليانه ميگويند .

۲- در اين روش برخلاف روشهاي ديگر (كه مبنای محاسبه استهلاك عبارت از تفاوت قيمت تمام شده دارايي ثابت و قيمت فرسوده آن بود) مبنای محاسبه استهلاك ارزش دفتری دارايي ثابت (اندوخته استهلاك آن - قيمت تمام شده دارايي ثابت) ميباشد . پس بطور خلاصه چنانچه فرض كنيم حرف B نماينده مبنای محاسبه استهلاك (ارزش دفتری دارايي ثابت) حرف R نماينده نرخ استهلاك ثابت ساليانه و D مقدار استهلاك در هر دوره مالي باشد . فرمول زير براي تعيين ميزان استهلاك در هر دوره مالي مورد استفاده قرار ميگيرد .

$$D = R \times B$$

و يا عبارت ديگر

مقدار استهلاك در هر دوره مالي = نرخ استهلاك ثابت ساليانه $\times$ ارزش دفتری دارايي ثابت .

مانند مثال قبل فرض كنيم شركت حسيني يكد ستگاه ماشين توليد ي بمبلغ ۱۰۰۰۰۰

ریال خریداری می نماید . عمر مفید اراضی ثابت (ماشین تولیدی) ۵ سال

برآورد شده و قیمت فرسوده آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال می باشد .

مقدار و میزان استهلاك از این روش بطریق زیر محاسبه میگردد :

$$R = \text{اول نرخ استهلاك ثابت سالانه } ۴۰\% \quad ۲۰\% \times ۲ = R$$

$$B = \text{ارزش دفتری ماشین در سال اول ریال } ۱۰۰۰۰۰ = B$$

$$D = R \times B = ۴۰\% \times ۱۰۰۰۰۰ = ۴۰۰۰۰ \text{ میزان استهلاك در پایان سال اول}$$

$$B = ۱۰۰۰۰۰ - ۴۰۰۰۰ = ۶۰۰۰۰ \text{ برای سال دوم}$$

$$D = R \times B = ۴۰\% (۶۰۰۰۰) = ۲۴۰۰۰ \text{ میزان استهلاك برای سال دوم}$$

$$B = ۱۰۰۰۰۰ - ۶۴۰۰۰ = ۳۶۰۰۰ \text{ برای سال سوم}$$

$$D = R \times B = ۴۰\% \times ۳۶۰۰۰ = ۱۴۴۰۰ \text{ میزان استهلاك برای سال سوم}$$

و همینطور میتوانیم تا سال آخر محاسبه نمائیم . جدول زیر نشان دهنده میزان

استهلاك تا پایان عمر مفید ماشین تولیدی یعنی پایان سال پنجم می باشد .

پایان سال	ارزش دفتری راضی ثابت (مبنای محاسبه استهلاك)	نرخ استهلاك ثابت سالانه	هزینه استهلاك هر دوره مالی (بد هکار)	اندوخته استهلاك (بستانکار)
۱	۱۰۰۰۰۰	۴۰%	۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
۲	۶۰۰۰۰	۴۰%	۲۴۰۰۰	۶۴۰۰۰
۳	۳۶۰۰۰	۴۰%	۱۴۴۰۰	۷۸۴۰۰
۴	۲۱۶۰۰	۴۰%	۸۶۴۰	۸۷۰۴۰
۵	۱۲۹۶۰	۴۰%	۵۱۸۰	۹۲۲۲۰

در اینجا می بینیم که در پایان سال پنجم ارزش اراضی ثابت مبلغ ۱۲۹۶ ریال می باشد که با قیمت فرسوده برآورد آن (۱۰۰۰۰) ریال فرق دارد و این یکی از خصوصیات این روش می باشد . همچنین یکی دیگر از خصوصیات این روش آن است که برای محاسبه میزان استهلاك فقط ارزش دفتری آنرا در نظر گرفته و قیمت فرسوده آنرا نادیده می گیرد .

پ: محاسبه استهلاك بر حسب مقدار فعالیت اراضی ثابت $e. activity method$

در این روش که بیشتر در موسسات صنعتی مورد استفاده قرار می گیرد عمر مفید اراضی ثابت را با جدار اینکه بر حسب سال پیش بینی و برآورد نمایند بر حسب ساعت کار و یا مقدار و میزان تولید آن تعیین نمایند و به همین مناسبت و طریق برای محاسبه استهلاك در این روش وجود دارد .

۱- محاسبه استهلاك بر حسب ساعت کارکرد ۲- محاسبه استهلاك بر حسب میزان تولید که ذیلاً شرح داده میشود .

WORKING HOURS METHOD

روش ساعت کارکرد :

اتخاذ این روش بر این فرضیه استوار است که هر چه اراضی ثابت بیشتر کار کند زودتر فرسوده میگردد . و استهلاك آن باید بر حسب مقدار ساعت کاری که در هر دوره انجام میدهد محاسبه گردد . و یا به عبارت دیگر عمر مفید اراضی ثابت بر حسب ساعت کار تخمین و برآورد میشود . برای محاسبه میزان استهلاك نرخ استهلاك را بر یک ساعت کار اراضی ثابت دست آورده و در مقدار ساعتی که از اراضی ثابت

در هر دوره استفاده می‌گردد ضرب می‌کنند . فرض کنیم حرف C نماینده قیمت خرید دارای ثابت و S قیمت فرسوده دارای ثابت و N عمر مفید آن باشد R و نرخ استهلاك سالانه ، و D میزان استهلاك هر دوره باشد برای محاسبه نرخ استهلاك و میزان استهلاك از فرمول زیر استفاده می‌گردد .

$$R = \frac{C-S}{N}$$

یا عبارت دیگر

$$\text{نرخ استهلاك} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارای ثابت} - \text{قیمت فرسوده آن}}{\text{عمر مفید دارای ثابت}}$$

و این مقدار که بدست آمد در مقدار ساعت کار هر دوره ضرب می‌کنیم تا میزان استهلاك

بدست آید . و مانند مثال قبل : شرکت حسینی یک دستگاه ماشین تولیدی به مبلغ

۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری می‌نماید که عمر مفید آن ۳۰۰۰۰ ساعت و قیمت فرسوده

آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال می‌باشد . ساعت کارکرد ماشین سالهای

مختلف تا پایان عمر مفید آن بشرح زیر می‌باشد .

سال اول ۷۷۰۰ ساعت

سال دوم ۵۷۰۰ ساعت

سال سوم ۶۶۰۰ ساعت

سال چهارم ۵۳۰۰ ساعت

سال پنجم ۴۷۰۰ ساعت

عمر مفید (کارکرد) ۳۰۰۰۰ ساعت

در این روش برای محاسبه استهلاك بطریق زیر عمل میگردد .

$$R = \frac{C-S}{N} = \frac{10000 - 1000}{30000} = 3 \text{ ماشین کرد ساعت کار}$$

$$D = 3 \times 7700 = 23100 \text{ مقدار استهلاك برای سال اول}$$

$$D = 3 \times 5700 = 17100 \text{ مقدار استهلاك برای سال دوم}$$

و همینطور میتوان تا سال آخر محاسبه نمود که جدول زیر نشان دهنده میزان

استهلاك تا پایان عمر مفید ماشین تولیدی میباشد .

پایان سال	ساعت کارکرد	نرخ استهلاك	هزینه استهلاك (بد هکار)	اندوخته استهلاك	ارزش دفتری
۰					۱۰۰۰۰۰
اول	۷۷۰۰	۳	۲۳۱۰۰	۲۳۱۰۰	۷۶۹۰۰
دوم	۵۷۰۰	۳	۱۷۱۰۰	۴۰۲۰۰	۵۹۸۰۰
سوم	۶۶۰۰	۳	۱۹۸۰۰	۶۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
چهارم	۵۳۰۰	۳	۱۵۹۰۰	۷۵۹۰۰	۲۴۱۰۰
پنجم	۴۷۰۰	۳	۱۴۱۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰

۲- روش میزان تولید (روش تعداد محصول) units of production methods

در این روش عمر مفید دارای ثابت بر حسب تعداد محصولی که میتواند تولید

کند پیش بینی و برآورد میگردد و برای محاسبه میزان استهلاك در هر دوره مالی

نرخ استهلاك برای یک واحد تولیدی محاسبه گردیده و در مقدار محصول تولید

شده در هر دوره مالی ضرب میگردد . این روش نیز مانند روش ساعت کارکرد در موسسات

صنعتی مورد استفاده قرار میگیرد . فرمول نرخ استهلاک برای مدت عمر مفید

دارائی ثابت بشرح زیر تعیین میگردد .

$$R = \frac{C-S}{N}$$

که در آن C نماینده قیمت تمام شده دارائی ثابت ، S قیمت فرسوده

دارائی ثابت در پایان عمر مفید N نماینده عمر مفید بر حسب مقدار محصول

تولیدی است . فرمول فوق را در فارسی بطریق زیر میتوان نوشت .

$$\text{نرخ استهلاک} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارائی ثابت} - \text{قیمت فرسوده دارائی ثابت}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت (تعداد محصول)}}$$

و برای محاسبه میزان استهلاک در هر دوره مالی نرخ استهلاک را که از طریق فوق

بدست آمده در تعداد محصول تولید شده در هر دوره ضرب میکنیم . برای

روشن شدن مطلب به مثال زیر توجه شود .

مانند مثال قبل فرض میکنیم که شرکت حسینی ماشین تولیدی امگا را بمبلغ ۱۰۰۰۰

ریال خریداری می نماید . و پیشبینی میگرد که این ماشین تولید در مدت عمر مفید

آن قادر بر تولید ۳۰۰۰ واحد محصول میباشد و قیمت فرسوده آن در پایان

عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال است . میزان تولید در دوره های مختلف مالی بشرح

زیر میباشد .

سال اول	۱۰۰۰ واحد
سال دوم	۶۰۰ واحد
سال سوم	۵۰۰ واحد

سال چهارم ۵۰۰۰ واحد

سال پنجم ۴۰۰۰ واحد

۳۰۰۰ واحد

در این روش برای محاسبه میزان استهلاك در سالهاى مختلف (دوره هاى مالى مختلف) بطريق زير عمل ميگردد .

$$\text{نرخ استهلاك} = \frac{\text{قيمت تمام شده داراى ثابت} - \text{قيمت فرسوده داراى ثابت}}{\text{عمر مفيد داراى ثابت (تعداد محصول)}}$$

ويا بعبارت ديگر

$$R = \frac{C-S}{N} = \frac{10000 - 10000}{30000} = 3 \text{ (ريال)}$$

$$D = 3 \times 10000 = 30000 \text{ ميزان استهلاك براى سال اول}$$

$$D = 3 \times 6000 = 18000 \text{ ميزان استهلاك براى سال دوم}$$

و بهمين طريق ميتوان تا پايان عمر مفيد ميزان استهلاك را محاسبه نمود .

جدول زير نشان دهنده ميزان استهلاك تا پايان عمر مفيد آن ميباشد .

سال	تعداد واحد توليد شده در هر سال	نرخ استهلاك	هزينه استهلاك بد هكار	اندوخته استهلاك جمع شده	ارزش دفترى
۰					۱۰۰۰۰۰
۱	۱۰۰۰۰	۳	۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۷۰۰۰۰
۲	۶۰۰۰	۳	۱۸۰۰۰	۴۸۰۰۰	۵۲۰۰۰
۳	۵۰۰۰	۳	۱۵۰۰۰	۶۳۰۰۰	۳۷۰۰۰
۴	۵۰۰۰	۳	۱۵۰۰۰	۷۸۰۰۰	۲۲۰۰۰
۵	۴۰۰۰	۳	۱۲۰۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰

روش ساعت کارکرد و روش میزان تولید بخور کلی در مواردی که دارای ثابت از لحاظ فیزیکی مورد بهره برداری قرار میگیرد مناسب باشد. مثلاً "موتور هواپیما" بر حسب ساعت کارکرد آن مستهلك میگردد و یا مثلاً "میزان استهلاك کامیون" خریداری شده و یا هر نوع اتومبیل بر حسب مقدار کیلومتر آن مورد محاسبه قرار میگیرد. و مسئله مهمی که در این روش وجود دارد پیش بینی عمر مفید و همچنین برآیند میزان استهلاك مناسب باشد باید ساعت کار واقعی را طوری تنظیم نمود که با ساعت کارکرد و یا میزان تولید در هر دوره برابر گردد.

ت - اندوخته استهلاك (استهلاك جمع شده) :

d. accumulated

پس از آنکه میزان استهلاك در هر دوره مالی از طریق یکی از روشهای فوق تعیین و محاسبه گردید مبلغ تعیین شده را در دو حساب جداگانه بنام "هزینه استهلاك" و "اندوخته استهلاك" (استهلاك جمع شده) ثبت و نگهداری می نماییم. و یا به عبارت دیگر مقدار استهلاك هر دوره را به حساب هزینه استهلاك جهت کسر از سود و زیان دوره بدوکار و به حساب اندوخته استهلاك جهت کسر از دارایی ثابت مورد استهلاك بستانکار می نماییم. و مانده حساب اندوخته استهلاك در ترازنامه زیر دارایی مورد استهلاك جهت کسر از آن منعکس میگردد. این حساب به سبب آنکه اثر منفی در ستون دارایی مؤسسات دارد بنام حسابهای تقلیل دهنده دارایی و یا دارایی منفی معروف هستند. معمولاً "عملیات مربوط

به محاسبه استهلاك وثبت آن در دفاتر ریپایان هر دوره مالی انجام میگردد و برای هر يك از دارائی ثابتيك حساب هزینه استهلاك و يك حساب اندوخته استهلاك بطور جداگانه نگهداری میشود و بدینال آن نام دارائی ذکر میگردد . مانده ^{هزینه} استهلاك - اثاثه اداری ، هزینه استهلاك - ساختمان و یا اندوخته استهلاك اثاثه اداری - اندوخته استهلاك - ساختمان و نظایر آن .

سود سهام برای هر سهم : EHRNING PER SHARE

عبارت از مبلغ کل سود ویژه تقسیم بر تعداد سهام میباشد . و یا عبارت دیگر عبارت از مقدار سودی است (اعم از قابل تقسیم و یا غیر قابل تقسیم) که بهر سهم تعلق میگیرد . مقداری که قابل تقسیم میباشد بین سهامداران بصورت - مختلف تقسیم میگردد و یا قیامند بصورت اندوخته ها جهت تصمیمات آینده در مؤسسه باقی میماند .

ثبت (وارد کردن) معاملات : ENTRIES

عبارت از ثبت و یا وارد کردن معاملات و فعالیت های مؤسسه در دفاتر آن میباشد .

الف - ثبت اصلاحی (اصلاحات) : a. adjusting

صورت حساب های مالی که در پایان هر دوره در مؤسسه تهیه میشود باید در بدستی نتیجه فعالیت های مالی دوره مذکور ، سود و زیان حاصله و همچنین وضع مالی مؤسسه را در پایان دوره نشان دهد . این صورت حسابها در صورتی میتوانند

برای استفاده کنندگان آن مفید واقع شود که اقلام مندرج در آن صحیح و قابل اعتماد بوده و با واقعیت تطبیق نماید. در پایان دوره مالی مانده برخی از حسابها در دفاتر کویا در تراز آزمایشی بطور کامل با واقعیت امر مطابقت ندارد و یا عبارت دیگر بد رستی میزان دارائی، بدهی، هزینه و یا درآمد مؤسسه را نشان نمیدهد. بنابراین برای اینکه صورتحسابهای مؤسسات در پایان دوره مالی صحیح و مطابق با واقعیت تهیه شود پیش از تهیه آن باید تغییرات و اصلاحات لازمه در برخی حسابها انجام گردد. بنابراین اصطلاح فوق عبارت از ثبت اصلاحاتی است که در پایان هر دوره مالی جهت مطابق نمودن مانده حسابها با واقعیت انجام میگردد. و این ممکن است مربوط به معاملاتسی باشد که انجام شده و ثبت نگردیده است و یا معاملات سی که ثبت شده و با عمل معکوس اثر آن خنثی میگردد و یا اصلاحات دیگر. مهمترین این اصلاحات عبارتند از:

۱- هزینه های ثبت شده که باید بین چند دوره مالی تقسیم گردد.

مانند پیش پرداخت هزینه، هزینه استهلاک، که در هر دوره مالی باید میزان هزینه انجام شده را محاسبه نمود. و در پایان دوره ثبت اصلاحاتی مربوط به آنرا انجام داد.

۲- درآمدهای ثبت شده که باید بین دو یا چند دوره تقسیم گردد. مانند

انواع پیش دریافت درآمد.

مثلاً "فرهنگیم ساختمانی را به مبلغ ۱۸۰۰ ریال برای ۳ سال اجاره داده ایم که این

يك پيش دريافت درآمد مي باشد در آخر هر سال بايد مبلغی كه واقعا جزو درآمد ماست به حساب درآمد دوره منظور نمائيم كه در اين حالت ۶۰۰۰ ريال مي باشد .

۳- هزینه ها را تعلق گرفته و ثبت نشده : شامل زيان مطالبات مشکوك الوصول بهره پرداختنی ، حقوق پرداختنی و نظاير آن كه در پايان دوره هنوز ثبت نگردیده است .

۴- درآمد ها ثبت نشده : مانند بهره دريافتنی وساير وجوه دريافتنی كه در تاريخ تنظيم صورتحسابها دريافت و ثبت نگردیده در حاليكه تعلق گرفته است .

ب - بستن حساب : b. closing

بطوركلي از نظر بستن حسابها گويه حسابهای مؤسسه را ميتوان به دو گروه

تقسيم نمود ، حسابهای دائمی و حسابهای موقتي .

حسابهای دائمی حسابهایی هستند كه مانده آن از يك دوره مالی به دوره مالی بعد انتقال می يابد . حسابهای مربوط به دارائی ، بدهی ، سرمايه جزو اين گروه مي باشند .

حسابهای موقتي حسابهایی هستند كه براساس محاسبه سود و زيان ویژه و يا به عبارت ديگر تعيين مقدار افزايش و يا کاهش سرمايه در يك دوره مالی نگهداري ميشوند و در پايان دوره مالی بزرگتر ميشود و مانده آنها نيز به دوره مالی بعد انتقال نمی يابد مانند حسابهای درآمد و حسابهای هزینه .

AD-A038 776

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL MONTEREY CALIF

F/G 5/1

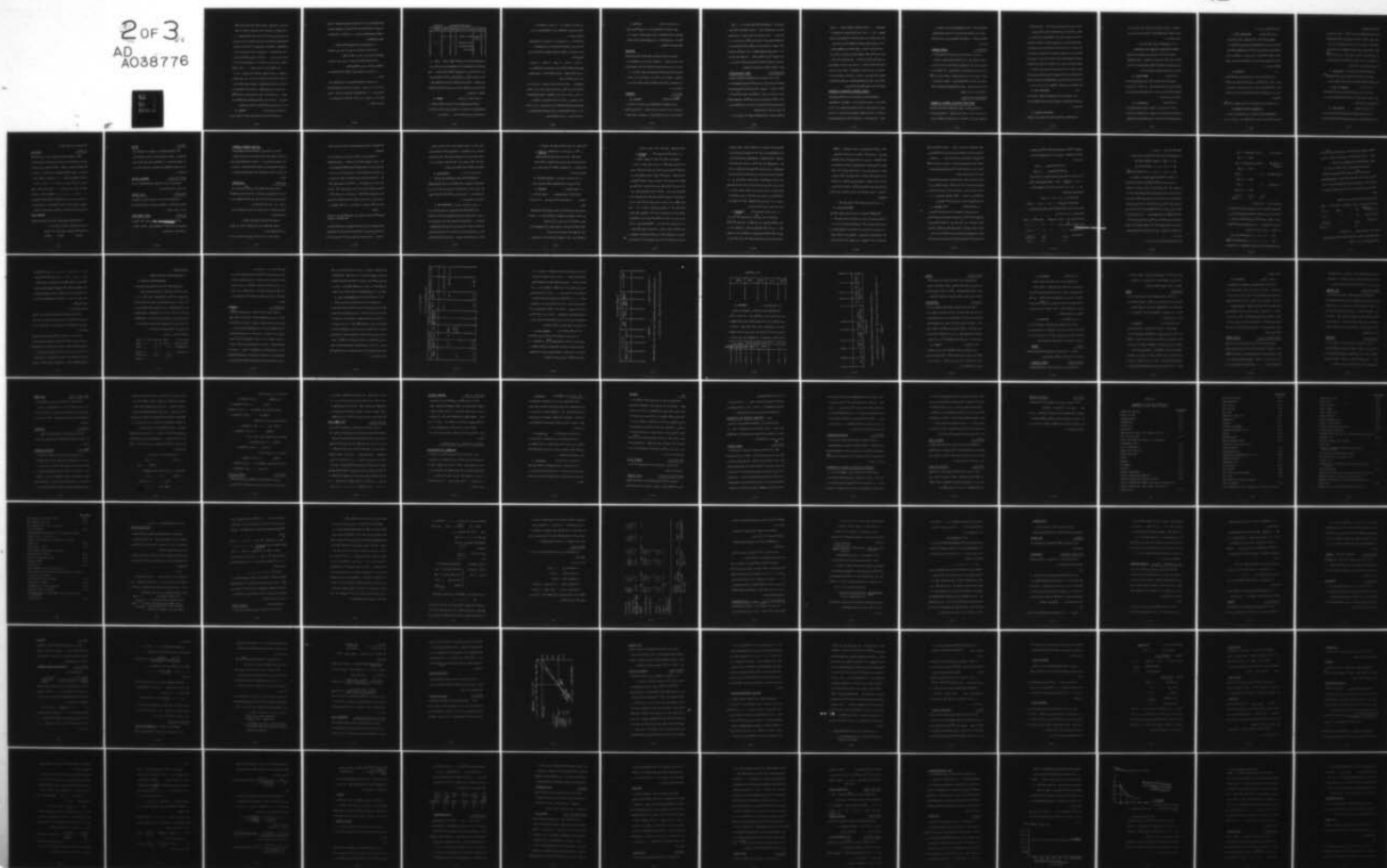
AN IRANIAN LANGUAGE INTERPRETATION OF FINANCIAL AND MANAGERIAL --ETC(U)

DEC 76 M KOOHI

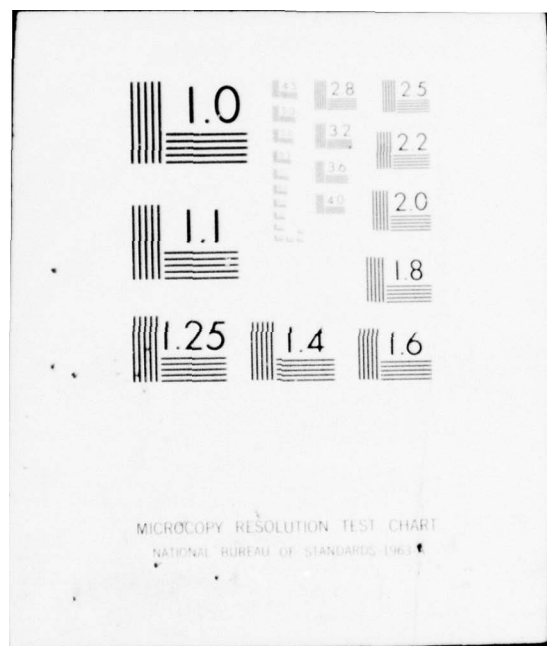
UNCLASSIFIED

NL

2 of 3.
AD
A038776

برای بستن حسابهای موقتی در پایان دوره باید ابتدا عملیات مربوط به آنرا در دفتر روزنامه ثبت و سپس اقلام ثبت شده را به دفتر کل انتقال داد و قاعده کلی برای بستن این نوع حسابها این است که حسابها را مانده گیری نموده و آنها را که مانده بستانکار دارند معادل آن بدو هکار و حساب خلاصه سود و زیان را بستانکار نمود. عمل عکس برای حسابهای موقتی که دارای مانده بدو هکار هستند میتوان انجام داد. برای روشن شدن مطلب فرض کنیم مانده حساب هزینه اجاره بها مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال باشد بدو هکار است که مانده این حساب بدو هکار است برای بستن این حساب ابتدا حساب هزینه اجاره بها را معادل ۱۰۰۰۰ ریال بستانکار و حساب خلاصه سود و زیان را ۱۰۰۰۰ ریال بدو هکار می نمائیم و بدین وسیله حساب موقتی مذکور بسته شده و از بین میرود. پس از بستن کلیه حسابهای موقتی نتیجه کلیه حسابهای موثر در سود و زیان دوره مالی در حساب خلاصه سود و زیان تلخیص میگردد. و سپس سود و زیان دوره مشخص گردیده و مانده آن جهت افزایش و یا کاهش در سرمایه بحساب سرمایه منتقل میگردد. پس از اینکه حسابهای موقتی به ترتیب فوق بسته شد یعنی مانده آنها به صفر رسید. حسابهای دائمی را مانده گیری می نمائیم و یک تراز آزمایشی از مانده حسابها تهیه میگردد که تراز آزمایشی اختتامی نامیده میشود.

c. Journal

پس ثبت معاملات در دفتر روزنامه :

دفتر روزنامه که آنرا دفتر ثبت اولیه می نامند عبارت از دفتری است که

کلیه فعالیت‌های مالی مؤسسه در آن به ترتیب تاریخ وقوع ثبت و توضیح داده می‌شود
دفتر روزنامه دارای انواع مختلف می‌باشد که ساده‌ترین آن دفتر روزنامه و ستونی
است که در قسمت مربوطه توضیح داده می‌شود. ثبت معاملات در دفتر روزنامه
بطریق زیر انجام می‌گیرد.

۱- در ستون تاریخ زمان انجام و تاریخ وقوع معامله ثبت می‌گردد.

۲- نام حسابی که به هکار راست در نخستین سطر ستون شرح نوشته می‌شود
و مبلغ هکار در همان سطر در ستون به هکار ثبت می‌گردد.

۳- نام حسابی که بستانکار است در سطر بعد در ستون شرح ثبت و مبلغ
بستانکار نیز در مقابل آن در ستون بستانکار نوشته می‌شود.

۴- در سطر بعد نیز توضیحی در مورد چگونگی انجام معامله نوشته می‌شود.

۵- در ستون عطف شماره صفحه و یا شماره حساب دفتر کل که مبلغ به آن
حساب منتقل شده درج می‌گردد. برای روشن شدن مطلب فرض می‌کنیم تجارتخانه
احمدیان مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال حقوق کارمندان خود را پرداخت می‌نماید. تاریخ
پرداخت آن ۳۱ شهریور ۲۵۳۵ می‌باشد این معامله در دفتر روزنامه
بطور زیر ثبت می‌گردد.

دفتر روزنامه تجارتخانه احمدیان شماره صفحه ۱

تاریخ	شرح	عطف	بد هکار	بستانکار
۳۱ شهریور ۲۵۳۵	عزینیه حقوق	۵۱	۲۰۰۰۰	
	صندوق بابت پرداخت حقوق شهریور ماه کارمندان	۱۱		۲۰۰۰۰

ثبت هر فعالیت مالی را در دفتر روزنامه يك آرتیکل می نامند . چنانچه در نتیجه انجام يك معامله بیش از يك حساب بد هکار و یا بیش از يك حساب بستانکار شود ثبت معامله مذکور در دفتر روزنامه يك آرتیکل مرکب نامیده میشود . در این حالت حسابها بد هکار در زیر یکدیگر و عناوین حسابهای بستانکار نیز زیر هم قرار میگیرند . بطور کلی چه در ثبت آرتیکل ساده و چه در ثبت آرتیکل مرکب ابتدا نام حساب یا حسابهاییکه بد هکار اند و سپس نام حساب و یا حسابهاییکه بستانکار اند نوشته میشود .

ت - ثبت معاملات در دفتر کل : d. ledger

دفتر کل عبارتست از مجموعه حسابها که در يك مؤسسه نگهداری میشود . و همانطوریکه در قسمت تعریف حساب (دفتر کل) توضیح داده شد این حسابها از سه قسمت اصلی بشرح زیر تشکیل شده است . ۱- عنوان حساب .

۲- سمت راست (بد هکار حساب) ۳- سمت چپ (بستانکار حساب)

تذکار این نکته مهم است که در انگلیسی طرف بد هکار و بستانکار حساب
عکس فارسی میباشد .

پس از آنکه معاملات در دفتر روزنامه مؤسسه ثبت گردید لا اقل هفته ای یکبار
باید اقلام مندرج در آنرا به حسابهای مربوطه در دفتر کل انتقال داد .
برای ثبت معاملات در دفتر کل و حسابهای بطور کلی حسابها را به گروه
تقسیم می نمایند .

۱- دارائی ۲- بد هنی ۳- سرمایه ۴- درآمد ۵- هزینه .
هر نوع معاملاتی که باعث افزایش حسابهای دارائی و یا حسابهای هزینه گردد
در ستون بد هکار ثبت میگردد . و معاملاتی که باعث کاهش در دارائی و یا هزینه
گردد در ستون بستانکار ثبت میشود .

فرض کنیم مبلغ ۲۰۰ ریال بابت اجاره بها پرداخت میشود ، در این حالت
انجام این فعالیت باعث کاهش حساب صندوق که یکی از انواع حساب دارائی
است میگردد پس حساب صندوق باید بستانکار شود . همچنین این فعالیت باعث
افزایش هزینه میگردد در نتیجه حساب هزینه اجاره بایستی بد هکار گردد .
و هر نوع فعالیت و معامله ای که باعث افزایش در حسابهای سرمایه ، بد هنی ، درآمد
گردد در ستون بستانکار نوشته میشود و بعکس هر نوع معامله ای که باعث کاهش در
حسابهای مذکور گردد در ستون بد هکار نوشته میشود .

e. posting

ث - نقل اعداد به دفترکل :

پس از ثبت معاملات و فعالیتهای مؤسسه در دفتر روزنامه بایستی هرچند یکبار اقلام به هکار و بستانگار ثبت شد و حسابهای مربوطه در دفتر کل - انتقال داد . این عمل را نقل اعداد از دفتر روزنامه به دفترکل می نامند و معمولاً هفته‌ای یکبار باید انجام گیرد .

EQUITIES

و یا عبارت دیگر عبارت از منابعی است که بوسیله آن دارائی مؤسسه تحصیل گردیده و خریداری میگردد . این منابع از دو قسمت بدی و سرمایه تشکیلی گردیده است . قسمت بدی نشان میدهد که چه مقدار از دارائی تحصیل شده برای فعالیتها و مؤسسه از طریق افرادی غیر از صاحبان سرمایه (بانکداران ، - بستانکاران ، نظایر آن) بدست آمده است . سرمایه مؤسسه نشان دهنده آن است که چه مقدار دارائی بوسیله سرمایه‌گذاری صاحبان سرمایه (مؤسسه) تهیه گردیده است .

EXPENSES

هزینه ها :

a. accrued

الف -
هزینه های تعلق گرفته :

عبارت از هزینه‌هایی است که انجام گردیده ولی هنوز پرداخت نگردیده و در دفاتر ثبت نشده است و جزو بدی مؤسسه میباشد . مانند حقوق پرداختنی ، اجاره پرداختنی ، بهره پرداختنی و نظایر آن . برای روشن شدن مطلب بمثال

زیر توجه شود . فرض میکنیم حقوق ماهیانه فروشند هیکه موسسه ۲۰۰۰۰ ریال باشد و در دهم هر ماه پرداخت گردد . و در آخر دوره مالی مثلاً (پایان اسفند) باید مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال جزو هزینه دوره جاری منظور گردد . در این تاریخ بعلت اینکه حقوق هنوز پرداخت نگردیده (بعلت آنکه در دهم ماه بعد پرداخت میگردد) در دفاتر ثبت نشده در حالیکه واقعا هزینه انجام شده است . بنابراین در پایان دوره مالی مبلغ فوق را به حساب هزینه حقوق بدو هکسار و حساب حقوق پرداختی را بستانکار می نمایند . حساب هزینه حقوق به حساب سود و زیان دوره منتقل گردد و حساب حقوق پرداختی که یک بدو هی محسوب میشود در ترازنامه در طبقه بدو هی جاری نشان داده میشود .

اقلام فوق العاده :

EXTRAORDINARY ITEMS

عبارت از سود و زیان حاصل از فعالیتهائی است که ارتباط مستقیم با عملیات اصلی موسسه ندارد . و به همین علت آنها را بعنوان اقلام فوق العاده نامگذاری نموده اند . سود و زیان حاصل از این فعالیتها و یا هر نوع تغییر در سود و زیان موسسه در نتیجه در سرمایه آن باید بصورت جداگانه نشان داده شود . و غالباً در صورت حساب سود و زیان پس از آنکه سود و زیان ویژه حاصل از فعالیتهای اصلی موسسه محاسبه گردد این اقلام جهت کسر و یا اضافه شدن بآن در زیر سود و زیان ویژه نوشته میشود .

فرض میکنیم در یک موسسه تولیدی که فعالیت آن تولید کالا و فروش آن است .

زمینی بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری گردد و پیرامندی بمبلغ ۱۵۰۰۰۰ ریال
 فروش برود . مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال سود حاصل از این فعالیت (که با فعالیت
 اصلی مؤسسه مغایر است) بعنوان يك استفاده اضافی تلقی میگردد و در صورت
 حساب سود و زیان در ریائین سود ویژه حاصل از فعالیت اصلی مؤسسه بعنوان
 سود اضافی نشان داده میشود . و برعکس چنانچه زمین بمبلغ کمتری فروخته
 شود همین عمل انجام میگردد و مبلغ زیان بعنوان ضرر اضافی جهت کسر از
 سود ویژه در ریائین آن نشان داده میشود . سایر سود و یازیان حاصل از این
 نوع فعالیتها معمولاً عبارتند از : تقسیم سود بین سهامداران (سرمایه داران)
 ، هزینه بهره (در مؤسسات غیر از صرافی و بانک) ، درآمد بهره ، سود
 و یازیان حاصل از فروش زمین ، ساختمان (در مؤسسات بغیر از مؤسسات
 معاملات ملکی) و نظایر آن و همانطوریکه گفته شد سود و یازیان حاصل از این
 نوع فعالیت ها باید بطور جداگانه ای نشان داده شود ؛

FINANCIAL ACCOUNTING STANDARD BOARDS

در کشور آمریکا انجمنی مرکب از متخصصان فن و حسابداران رسمی و مستقل
 میباشد که از ۱۲ نفر عضو تشکیل گردیده است . وظیفه و هدف این گروه تحقیق
 و بررسی در اصول و موازین حسابداری بمنظور توسعه و تطبیق دادن آن با
 وضع اقتصادی و قوانین جاری مملکتی و ارائه روشها و متدهای جدید حسابداری
 میباشد . این انجمن که حداقل ۱۲ نفر از اعضا آن را حسابداران رسمی و مستقل

کشور آمریکا تشکیل داده اند به هیچ کمیته و یا سازمان دولتی وابسته نبوده و مستقل هستند و حقوق آنان از طرف انجمن حسابداران رسمی و مستقل کشور آمریکا تأمین میگردد. و وظیفه ای بجز تحقیق و بررسی برای رسیدن به هدفهای فوق ندارند.

GENERAL LEDGER

دفتر کل :

برای تسهیل صورتحسابها باید برای هر فعالیت و معاملاتی که دارای خصوصیات مشترکی هستند حساب جداگانه تهیه و نگهداری نمود. و برای این منظور برای هر یک از اقلام مذکور یک کارت و یا صفحه ای از یک دفتر اختصاص داده میشود تا این صفحه و یا کارت یک حساب نامیده میشود. مثلاً " کلیه عطلات و معاملات مربوط به فروش در حساب فروش ثبت میگردد. و یا برای صندوق، بدو کارکن سرمایه باید حسابهای جداگانه ای نگهداری کرد. مجموعه حسابهای یک مؤسسه را دفتر کل می نامند. و یا عبارت دیگر دفتر کل عبارت از مجموعه حسابهای است که در یک مؤسسه نگهداری نمود.

اصول و موازین مورد قبول حسابداری :

GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES

عبارت از اصول و موازینی است که مورد قبول گروه زیادی از متخصصان و اهل فن حسابداری میباشد و در عمل سرمشق آنان قرار میگیرد. منظور از وضع این قواعد کلی یا اصول و موازین آن است که عطلات حسابداری و نتایج حاصله از آن برای

اشخاص ذینفع دارای مفهوم و معانی مشترکی باشد . چنانچه هر حسابدار
 نباید وق و سلیقه خود مبادرت بانجام عملیات حسابداری ، نگاهداری وثبت -
 حسابها و تهیه صورت حساب مالی بنماید حاصل کار او برای دیگران که از ذوق و
 سلیقه متفاوتی برخوردارند معنی و مفهومی نخواهد داشت و مقایسه فعالیت های
 مالی یک مؤسسه در ادارات مالی مختلف با صورت حساب های مؤسسه مشابه دیگر
 امکان پذیر نیست . پرمشور کلی اصول و موازین حسابداری عبارت از نظریه ها
 و روش هایی است که بوسیله کارشناسان حسابداری ، استادان فن ، انجمن های
 حرفه ای و سایر صاحب نظران برای انجام عملیات حسابداری اعم از چگونگی
 نگهداری دفاتر ، حساب ، تهیه صورت حسابها و تعیین نتایج حاصله از -
 فعالیت های مالی مؤسسات اظهار و پیشنهاد میشود و پیرایه و بررسی و تجزیه و
 تحلیل متخصصان و استادان فن مورد قبول عامه قرار میگیرد که مهمترین این اصول
 که در سازمان های فردی (غیر شرکت) اجرا میگردد زیرا " شرح داده میشود .

a. cost principle

الف -

یعنی هزینه موقعی واقعیت پیدا میکند که انجام گردد و یا به عبارت
 دیگر هزینه هر سازمان موقعی نیست که پول آن پرداخت میشود بلکه زمان انجام
 هزینه میباشد .

b. revenue principle

ب -

یعنی موقعی که فروش انجام گردد نتیجه حاصل از فروش باید جزو درآمد

محسوب گردد. و یا بعد بارتد یگز زمان تشخیص درآمد زمان دریافت پس—ول
نمیباشد بلکه زمان انجام معامله که نتیجه اش درآمد استعلاک عمل و زم—ان
تشخیص درآمد است.

پ - اصل وضع هزینه های یک دوره از درآمد همان دوره :

c. matching cost against applicable revenue

منظور از این اصل آن است که در تعیین سود و یا زیان یک دوره مالی باید
کلیه اقلام درآمد و هزینه همان دوره به حساب منظور گردد. و یا بعد بارتد یگز برای
تعیین سود و یا زیان یک دوره مالی اقلام درآمد و هزینه ای را منظور داشت که هر
دو متعلق به همان دوره بود و در همان دوره انجام شده باشند.

d. objectivity : تعادل واقعیت :

منظور از این اصل آن است که حتی الا مکان سعی شود تا عملیات حسابداری
و گزارشات مالی مبتنی بر حقایق و واقعیات باشد. مثلاً "تاعمل" معامله ای
انجام نشد و یا معامله اوضه ارض صورت نگرفته، درآمد و یا هزینه ای تحقق نیافته نباید
در دفاتر چیز عملی ثبت گردد.

e. consistency : اصل ثبات رویه :

اصولاً "حسابدار برای ثبت، طبقه بندی، تلخیص فعالیت های مالی باید
روش مطلوب و مناسبی را موافق با اصول و موازین حسابداری برگزیند و سعی نماید
این روش را در دوره مالی آینده به کار ببرد تا بدین وسیله مقایسه صورت حساب های مالی

ادوار مختلف امکان پذیر باشد .

ج - اصل افشاء حقایق : f. full disclosure

منظور از این اصل آن است که حسابداران موظفند حقایق را بطور کامل آشکار سازند و در صورت حسابهای که تهیه می نمایند توضیح و یاد آوری کلیه اطلاعاتی که مورد استفاده مدیران و سایر اشخاص ذینفع قرار میگیرد و آنان را با حقایق و واقعیات آشنا میسازد لازم و ضروری است در غیر اینصورت حاصل کار آنان و گزارشهای مالی تهیه شده مفید و کافی نبوده و در بعضی موارد گمراه کننده نیز میباشد .

ج - g. exception

این اصل حاکی از این است که در حسابداری مواردی پیش میآید که استثنائی میباشد . و باید حسابدار به مسائلی رسیدگی نماید که قابل اهمیت بوده و مسائل کوچک را با استفاده از نیروی فکری و طرح سیستم بهتر حل نماید . و یا به عبارت دیگر در حسابداری فقط نکاتی که دارای اهمیت کافی باشد باید در حسابها انعکاس یابد .

ح - اصل تفکیک شخصیت حقوقی موسسات از شخصیت حقیقی صاحبان آنها :

h. separat entity assumption

همانطور که از تعریف آن مشخص میگردد در حسابداری بایستی شخصیت حقوقی موسسات را از شخصیت حقیقی صاحبان آن تفکیک نمود . برای روشن شدن

مطلب به مثال زیر توجه شود .

اگر ساختمان يك فروشگاه متعلق به صاحب آن باشد . ممكن است ساختمان مذکور بعنوان قسمتی از سرمایه صاحب آن تلقی گردد و از آن بعنوان فروشگاه استفاده نماید . در این حالت چون ساختمان جزو دارائی مؤسسه محسوب میگردد نمیتوان مبلغی بعنوان اجاره بهای فروشگاه به حساب هزینه منظور نمود بلکه میتوان برای آن استهلاك را نظر گرفت . و در حالت دوم اگر ساختمان جزو سرمایه مؤسسه نباشد نمیتوان برای آن استهلاك را نظر گرفت و بجای آن میتوان براد آن اجاره بها محاسبه نمود .

خ - اصل دوام فعالیت های مالی مؤسسسات : i. continuity
منظور از این اصل آن است که حساب داران بایستی بهنگام تهیه صورتحسابهای مالی فرز کنند که فعالیت های مالی مؤسسه بران همیشه ادامه خواهد یافت .

د - اصل واحد پول : j. unit of measure
اعدادی که در دفاتر و صورتحسابهای مالی ثبت و نگهداری میشوند نباید معرف حجم و مقدار اموال و یا اشیاء باشد بلکه بهای آن نوشته میشود و واحد اندازه گیری پول رایج کشور میباشد .

ز - اصل لزوم قبول دوره مالی : k. time period
جهت محاسبه و نمایش چگونگی فعالیت های مالی يك مؤسسه بایستی عمر مؤسسه را به ادوار مختلف تقسیم نمود و در پایان هر دوره نتیجه فعالیت مالی و عملکرد مؤسسه را

راتعین و مورد تجزیه و تحلیل قرار داد .

حق سرقفلی :

GOOD WILL

سرقفلی یکی از انواع داراییهای غیر مشهود میباشد . یعنی با وجود اینکه وجود آن در خارج برای مؤسسه خریدار مشهود نیست برای آن دارای ارزش میباشد و اغلب با پرداخت وجهی بدست میآید . وغالباً حق سرقفلی بابت حسن شهرت ، موقعیت خوب ، موفقیت تجارتخانه به فروشنده پرداخت میگردد . فرض کنیم ارزش بازار داراییهای مؤسسه ای ۱۰۰۰۰۰۰ ریال باشد (اعم از زمین ، ساختمان ، ماشین آلات وغیره) و بدهی آن ۲۰۰۰۰۰ ریال چنانچه - تجارتخانه دیگری این مؤسسه را ب مبلغ ۹۰۰۰۰۰ ریال خریداری نماید . مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال (۸۰۰۰۰۰ - ۹۰۰۰۰۰) که اضافه پرداخت است بعنوان حق سرقفلی بابت حسن شهرت و سایر مزایای تجارتخانه فروشنده تلقی میگردد . بطور کلی حق سرقفلی عبارتست مبالغی است که توسط مؤسسه خریدار بیشتر از ارزش کل دارایی (به قیمت بازار) منهای بدهی های مؤسسه فروشنده پرداخت میگردد .

GROSS MARGIN

عبارتست از تفاوت بین قیمت فروش و قیمت تمام شده کالای فروش رفته و یا عبارت

دیگر سود ناخالص میباشد و فرمول آن بطریق زیر است :

قیمت تمام شده کالای فروش رفته - فروش خالص = سود ناویژه

دوره مالی   دوره مالی   دوره مالی

INCOME

درآمد :

درآمد را میتوان عبارت از افزایش در سرمایه مؤسسه در اثر فعالیتهای مالی تلقی نمود . و یا عبارت دیگر عبارت از مبلغی است که بین سرمایه داران طی یک دوره مالی تقسیم میگردد بدون آنکه تغییری در اصل سرمایه حاصل شود و به زبان دیگر بدینگونه تفاوتی بین سرمایه در اول دوره و سرمایه در آخر دوره مشاهده گردد .

INCOME STATEMENT

صورت حساب سود و زیان :

عبارت از صورت حسابی است که چگونگی و نتیجه فعالیتهای مالی یک مؤسسه را طی دوره مالی نشان میدهد .

INCOME TAXES

مالیات بر درآمد :

مالیات را میتوان عبارت از ادعای دولت بر روی دارایی مؤسسه تلقی نمود . و مالیات بر درآمد عبارت است از مالیاتی است که دولت از درآمد خالص افراد و یا مؤسسات دریافت می نماید .

INSTALLMENT SALES

فروش با قسط :

یکی از انواع حالت های فروش میباشد و در این نوع فروش مبلغی از فروش را بعنوان پیش قسط دریافت میدارند و بقیه را بطور قسطی (ماهیانه ، سه ماهه ، شش ماهه و غیره) وصول مینمایند .

INTERNAL REVENUE SERVICES

عبارت از يك سازمان دولتي در آمريكا مي باشد كه مسئول جمع آوري ماليات بر درآمد است. و كليه صورتحسابهاي مالي مؤسسات جهت پرداخت ماليات بايد به تصويب اين سازمان برسد. و چنانچه سازمان و يا افراد كشور بدلايلي مدعي باشند كه زياد تر از عايدات و درآمدشان ماليات پرداخته اند از طريق اين سازمان با ارائه مدارك ميتوانند مازاد ماليات پرداختي را دريافت نمايند.

INVENTORIES

موجودی کالا :

بطوركلي موجودی کالا را ميتوان اقلامي از دارايي هاي مالي مشهود بـك مؤسسه دانست كه برافروش در جريان عادي فعاليتهاي تجاري مؤسسه نگهداري ميشود و ياد در جريان توليد کالا و يا خدماتي مورد استفاده قرار ميگيرد و بـا در جريان براي ساختن كالاي توليد مي باشد.

با بررسي و تجزيه و تحليل تعريف فوق ميتوان گفت نكات زير از خصوصيات مهم موجودی کالا مي باشد.

- ۱- موجودی کالا از جمله اقلام دارايي بـك مؤسسه مي باشد.
- ۲- موجودی کالا نميتواند جزو دارايي غير مشهود از قبيل حق سرقتي حق اختراع و نظاير آن باشد.
- ۳- موجودی کالا شامل كالاهای آماده برای فروش، كالاهای نیمه ساخته،

کالا های و مواد پست که بطور مستقیم و یا غیر مستقیم در تولید محصول مورد استفاده قرار میگیرد .

۴- مالکیت مؤسسه نسبت به کالای معین شرط لازم برای محاسبه کالای مذکور در شمار موجودی کالای آن مؤسسه میباشد . بنابراین کالا هائیکه بطور امانی در مؤسسه بمعرض فروش گذاشته میشوند و یا کالا هائیکه فروخته شده ولی هنوز از انبار خارج نگردیده را نباید جزو موجودی کالای مؤسسه بحساب آورد . کالائیکه خریدار برگردانده و هنوز تحویل نشده را باید جزو موجودی کالای مؤسسه خریدار منظور داشت . حالا که تا حدودی بفهمیم موجودی کالا آشنا شدیم باید گفت ارزیابی و محاسبه دقیق و صحیح موجودی کالا در محاسبه سود و زیان نقش مهمی را ایفا مینماید . برای نشان دادن نقش موجودی کالا در تعیین سود و زیان صحیح و دقیق فرمول و محاسبه سود ناویژه را بدلا "مینویسم .

قیمت تمام شده کالا ی فروخته شده - فروش خالص = سود ناویژه دوره مالی

موجودی کالای آخر دوره - خرید طی دوره + موجودی کالای اول دوره = قیمت تمام کالا ی فروخته شده در دوره مالی

باتوجه به فرمولهای فوق مشخص میشود که ارزیابی و صحت موجودی کالا نقش مهمی در محاسبه سود و زیان مؤسسه دارد که روشها و محاسبه و قسمت های خود توضیح داده میشود . باتوجه به تعریف فوق بطور کلی موجودی کالا شامل موجودی های

جنسی، مواد خام، محصول نیمه تمام (ساخته)، کالای ساخته شده میباشد.

که در بعضی موارد فقط موجودی اجناس آن موجودی کالای تجارتخانه را نشان میدهد و معکوساً در مواردی که تولید و تولیدی موجودی کالای از مواد خام، محصول نیمه ساخته (کالای در جریان سوخت، کالای ساخته شده (تکمیل شده) تشکیل شده است که در بالا هر یک از آنها تعریف میشوند.

الف - موجودی جنسی : a. merchandise

شامل کلیه انواع کالاهاییست که در فروشگاهها و عمده فروشی ها و تجارتخانه ها بمنظور فروش خریداری و در اختیار مشتریان قرار میگیرد.

این موجودی ممکن است شامل انواع مواد خام مصرفی، مواد ساخته شده و یا هر دو آنها باشد. و از خصوصیات این نوع کالاهای آن است که غالباً بصورتی که خریداری شده بفروشنده میرسد.

ب - موجودی مواد اولیه - مواد خام : b. raw materials

عبارت از کلیه مواد و کالاهاییست که بمنظور ساخت و تغییر شکل توسط یک سازمان صنعتی و یا تولیدی خریداری شده و هنوز وارد مرحله ساخت و یا تولید نگردیده است. تذکار این نکته لازم است که بعضی مواد ممکن است از نظر پیکر و سبک کالای ساخته شده باشد و از نظر مواد اولیه تلقی گردد مانند نخ که از نظر کارخانه ریسنده کی جزو کالای ساخته شده و از نظر کارخانه بافندگی بافندگی جزو مواد اولیه محسوب میشود. و یا پارچه از نظر کارخانه بافندگی

کالای تکمیلی ولی از نظر کارخانه دوزندگی مواد اولیه میباشد .

پ - کالای در جریان ساخت (محصول نیمه تمام) c. work in process

عبارت از مواد خامی است که در جریان تولید قرار گرفته و هنوز تکمیل

نشده است و یا به عبارت دیگر پس از طی مراحل دیگر تبدیل به کالای ساخته

شده خواهد شد . مانند اتومبیلی است که قطعات آن سوار شده ولی ———

هنوز رنگ نشده است .

ت - کالای ساخته شده (تکمیل شده) d. finished goods

عبارت از محصولی است که ساخته و تکمیل شده و آماده برای فروش میباشد .

ث - موجودی ملزومات : e. supplies

ملزومات اصولاً به سه گروه تقسیم میشود . ۱ - ملزومات کارخانه ———

(تولیدی) ۲ - ملزومات مربوط به قسمت توزیع و فروش ۳ - ملزومات

اداری .

ملزومات تولید عبارت از مواد خامی است که در جریان تولید کالا بطور غیرمستقیم

مورد استفاده قرار میگیرد بدون اینکه قسمت مهمی از آنرا تشکیل دهد . مانند

روغنسی که به ماشین آلات جهت روان شدن آن زده میشود .

ملزومات فروشگاه عبارت از موادی است که برای فروش در قسمت توزیع و فروش مورد

مصرف قرار میگیرد مانند لوازم التحریر و نظایر آن .

ملزومات اداری نیز عبارت از ملزوماتی است که در قسمت اداری سازمان مورد —

استفاده قرار میگیرد ، مانند کاغذ ، مداد ، کاربن ، نظایر آن .

ج - سیستم ادواری محاسبه موجودی کالا : f. periodic system

بطور کلی تعیین موجودی کالا یکی از دو روش اصلی بنامهای -

"محاسبه ادواری موجودی کالا" و "محاسبه دائمی موجودی کالا"

بعمل میآید که در این قسمت روش ادواری جهت تعیین موجودی کالا مورد

بحث قرار میگیرد . در این روش کالای موجود در پایان دوره مالی یا سایر

مواقع که دانستن موجودی کالا ضروری بنظر میرسد بطریقی که آنرا موجودی

بردار یعنی یا اندازه گیری حقیقی موجودیها نامیده میشود با اندازه گیری

کالای مذکور تعیین میگردد . و یا عبارت دیگر در مواقع لزوم در پایان دوره

مالی برای تعیین مقدار موجودی آنرا مورد شمارش قرار داده وید پینوسیله از تعداد

و مقدار آن آگاهی حاصل می نمایند و حسابی بنام موجودی کالا وجود ندارد

که میزان موجودی کالا را در مواقع ضروری در پایان دوره نشان دهد . در این

روش کلیه خریدها در حسابی بنام حساب خرید کالا به کار میگرد و کلیه برگشت

از خرید در این حساب و یا حساب جداگانه ای بنام برگشت از خرید بستانکار میگرد

و حسابی بنام موجودی کالا وجود ندارد . و کالاهایی که بفروش میرسد در حساب

فروش بستانکار شده و کالای برگشتی در حساب برگشت از فروش به کار میگرد .

بنابر این حسابی بنام موجودی کالا در این روش نگهداری نمیشود تا در مواقعی لزوم

برای محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته و یا موجودی کالا بآن مراجعه نمود .

بنابراین مؤسساتی که از این روش استفاده میکنند ناگزیرند در پایان دوره مالی و یا سایر مواقع منظور تعیین موجودی کالا اقدام موجودی برداری و شمارش انبار نمایند. تا بدینوسیله بتوانند سود و زیان ویژه دوره مالی را محاسبه کنند. عیب این روش آن است که چنانچه کالائی زده شده باشد و یا خراب و از بین رفته باشد جزو قیمت تمام شده کالای فروش رفته منظور میگردد و بعلاوه اینکه موقعیکه موجودی برداری گردد بدین معنی مقدار کالائی که در انبار موجود نیست جزو کالای فروش رفته میباشد بنابراین چنانچه در فاصله زمانی بین دو موجودی برداری کالائی از بین رفته باشد و یا زده شده باشد جزو کالای فروش رفته محسوب شده در نتیجه سود و زیان دوره با واقعیت تطبیق نمیکنند. دیگر اینکه زمان لازم برای شمارش دقیق انبار زیاد است و چون معمولاً قبل از تهیه صورت حساب سود و زیان این عمل انجام میگردد معمولاً بعلاوه کمبود وقت بطور صحیح موجودی برداری انجام نمیگیرد.

ج - سیستم محاسبه دائمی موجودی کالا : ∞ perpetual system

در روش محاسبه دائمی موجودی کالا حساب برای موجودی کالا نگهداری میشود و یا اگر کالا های متنوعی باشد برای هر کالا يك حساب موجودی کالا نگهداری میگردد. خرید کالا و یا کالا هائیکه به انبار وارد میشود در بدو کار این حساب و فروش کالا و یا کالا هائیکه از انبار خارج میگردد در بستانکار این حساب ثبت میگردد. در نتیجه مانده حساب در هر زمان حاکی از موجودی کالای مذکور در آن تاریخ

میباشد . و قیمت کالای فروخته نیز بدین ترتیب تعیین میگردد . زمانیکه کالا بفروش میرود حساب موجودی کالا بستانکار و حساب قیمت تمام شده کالای فروش رفته بدو همکار میگردد . این روش بعلاوه اینکه در هر زمان مقدار موجودی کالا و قیمت تمام شده کالای فروخته جهت محاسبه سود و زیان در اختیار استفاده کنندگان قرار میدهد روش خوبی بنظر میرسد . و تنها عیب این روش آن است که احتمال دارد مانده موجودی کالای ثبت شده در دفاتر با موجودی که واقعا در انبار وجود دارد فرق داشته باشد . بنابراین در این روش برای کنترل بیشتر در فاصله زمانی های لازم از موجودی انبار صورت برداری شود و با موجودی دفاتر تطبیق داده میشود . این روش بیشتر در مؤسسات صنعتی ، عمده فروشی مورد استفاده قرار میگیرد .

ح - روش های محاسبه ارزش موجودی کالا (ارزیابی موجودی کالا) :

h. costing methods

همانطوریکه فوقاً تشریح گردید دو سیستم برای محاسبه موجودی کالا وجود دارد که این سیستمها عبارت بودند از سیستم محاسبه ادواری موجودی کالا و سیستم محاسبه دائمی موجودی کالا . بهر حال هر سیستمی که مؤسسات برای محاسبه موجودی خود ترجیح دهند موقعیکه خرید انجام میگیرد ممکن است کالاها به قیمت مختلفی خریداری شوند . و همچنین مؤسسات غالبا در یک دوره مالی قادر نیستند تمام موجودی خود را بفروش برسانند و یا به عبارت دیگر

همیشه مقداری کالا در انبار موجود میباشد . در نتیجه مسئله‌ای که حسابداران با آن مواجه هستند این است که با وجود تنوع در قیمت خرید کالا های گوناگون کالای فروخته شده با چه قیمتهایی خریداری شده است. و همچنین موجودی کالای - باقیمانده انبار با چه قیمتی خریداری شده است. و یا به عبارت دیگر مشکل حسابداران ارزیابی در قیمت و صحیح قیمت تمام شده کالای فروخته شده و همچنین تعیین قیمت موجودی کالا در پایان دوره مالی میباشد .

روش‌های مختلفی برای ارزیابی موجودی کالا وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از: روش تعیین قیمت تمام شده ، واحد های مشخص کالا ، روش محاسبه میانگین ، روش اولین صادره از اولین وارده ، روش اولین صادره از آخرین وارده که به روش - کدام از آنها شرح داده میشود . تذکار این نکته لازم است که این روشها در - مواسساتی بکار میروند که سیستم ادواری برای محاسبه کالا بکار میبرند .

خ - روش محاسبه میانگین : i. average cost

در این روش فرض بر این است که موجودی آخر دوره و همچنین کالا های فروخته شده ترکیبی از کالا های آماده برای فروش میباشد و این روش بیشتر در مورد کالا هایی که بصورت مایع میباشد صدق میکند مانند بنزین که با قیمتهای مختلف خریداری میشود و در انبار ذخیره میگردد بنابراین موجودی آخر دوره و یا مقداری که فروخته شده است از ترکیب میانگین قیمت های خریداری شده تشکیل شده است. برای - محاسبه موجودی کالا از این روش قیمت میانگین کالای خریداری شده را تعیین نموده و

سپس موجودی کالای آخر دوره و همچنین قیمت تمام شده کالای فروش رفته را بر مبنای آن محاسبه میکنند. برای روشن شدن مطلب فرض میکنیم اطلاعات زیر در دست است.

تعداد کالای آماده برای فروش ۵۹۰۰ واحد

قیمت کالای آماده برای فروش ۹۰۰۰۰ ریال

با در دست داشتن اطلاعات فوق می فهمیم قیمت تمام شده یک واحد کالا ۱۰۰ ریال $(\frac{59000}{590})$ میباشد. بنابراین اگر موجودی کالا در آخر دوره ۱۵۰۰ واحد باشد برای محاسبه موجودی کالا و قیمت تمام شده کالای فروش رفته بطریق زیر عمل میگرد.

$$\text{موجودی آخر دوره} = 100 \times 1500 = 150000 \text{ ریال}$$

$$\text{قیمت تمام شده کالای فروش رفته} = 90000 - 150000 = 450000 \text{ ریال}$$

مثال دیگر: اطلاعات زیر از دفتر تجارتخانه حسینی در پایان دوره مالی منتهی به اسفند ماه سال ۲۵۳۵ در دست است.

موجودی کالا در اول دوره	۱۰۰۰ واحد	قیمت هر واحد	۵۰ ریال	جمعاً	۵۰۰۰۰ ریال
خرید در تاریخ اول شهریور	۳۰۰۰ واحد	۴۰	۱۲۰۰۰۰		
پانزدهم آبان ماه	۷۰۰۰	۷۰	۴۹۰۰۰۰		
دهم اسفند ماه	۴۰۰۰	۸۰	۳۲۰۰۰۰		
			۹۸۰۰۰۰	۲۴۰	

موجودی کالای آخر دوره ۳۰۰۰ واحد .

در این روش برای محاسبه موجودی کالای آخر دوره از طریق زیر محاسبه میشود .

$$\text{ریال } 60 = \frac{240}{4} = \text{قیمت متوسط (میانگین) هر واحد کالا}$$

$$\text{ریال } 18000 = 300 \times 60 = \text{موجودی کالای آخر دوره}$$

$$\text{ریال } 80000 = 98000 - 18000 = \text{قیمت تمام شده کالای فروش رفته}$$

د - روش اولین صادره از اولین وارده first in first out .

در این روش فرض بر این است که کالاهایی که اول وارد انبار میشود ابتدا فروخته

شده و موجودی کالا در آخر دوره از کالاهایی که در آخر خرید اری شده است تشکیل

شده است و یا به عبارت دیگر نخستین فروشهای دوره مالی از موجودی کالا در ابتدا ی

دوره مالی و نخستین خریدها بعمل آمده و بنابراین موجودی کالا در پایان دوره

مالی یا تاریخ ارزیابی از آخرین خریدهای کالا میباشد . هر چند این فرضیه در عمل

با واقعیت تطبیق نمی کند و عملاً " کالاهایی که زود تر خرید اری شده بود را انبار در زیر

سایر کالا ها قرار گرفته است و برتر از همه بفروش میرسد . حسن این فروش در آن است

که قیمت تمام شده موجودی کالای آخر دوره با آخرین قیمت های خرید و قیمت کالا

در بازار روز نزد یک تر است و موجودی کالای آخر دوره که در ترانزنامه نشان داده میشود

معمولاً با واقعیت نزدیکتر است . روش محاسبه موجودی کالا از این روش بطریق

زیر است .

فرض کنیم مانند مثال بالا اطلاعات زیر در دست است :

موجودی اول سال ۱۰۰۰ واحد فی (قیمت هر واحد) ۵۰ ریال

جمعا ۵۰۰۰۰ ریال

خرید بتاريخ اول شهر پور ماه ۳۰۰۰ واحد فی (قیمت هر واحد) ۴۰ ریال

جمعا ۱۲۰۰۰۰ ریال

ز پانزدهم آبان ماه ۷۰۰۰ ریال^x

جمعا ۴۹۰۰۰۰ ریال

د هفدهم اسفند ماه ۴۰۰۰ ریال

جمعا ۳۲۰۰۰۰ ریال

۱۵۰۰۰	۲۴۰	۹۸۰۰۰۰
-------	-----	--------

موجودی آخر دوره ۳۰۰۰ واحد میباشد .

همانطوریکه ریالا توضیح داده شد در این روش فروش برای این است کالا هائیکه اول خریداری شده اول فروخته شده است و یا بعد از آن بگر فروش کالا به ترتیب اول خرید است بنابراین موجودی کالا را آخر دوره شامل کالاهائی است که در آخر - خریداری شده است بنابراین ۳۰۰۰ واحد موجودی آخر دوره شامل کالاهائی است که با قیمت ۸۰ ریال خریداری شده در نتیجه :

$$\text{ریال } ۲۴۰۰۰۰ = ۳۰۰۰ \times ۸۰ = \text{موجودی کالای آخر دوره}$$

$$\text{ریال } ۷۴۰۰۰۰ = ۹۸۰۰۰۰ - ۲۴۰۰۰۰ = \text{قیمت تمام شده کالای فروخته شده}$$

در این روش موقعیکه قیمت کالای خریداری شده رو با افزایش باشد . قیمت موجودی

کالا پایان دوره بیشتر و قیمت تمام شده کالای فروخته کمتر از روشهای نشان داده میشود. در نتیجه سود ویژه با اتخاذ این روش بیشتر تعیین میگردد. و این عمل و نتیجه در موقعیکه قیمت کالا در بازار روبه کاهش است بعکس می باشد.

د - روش اولین صادره از آخرین وارده: k. last in first out

در این روش به خلاف روش فوق فرض بر این است که نخستین فروشهای دوره مالی از آخرین خریدها بعمل می آید و موجودی کالا در پایان دوره مالی و یا تاریخ ارزیابی از موجودی ابتدای دوره مالی و اولین خریدهای دوره مالی تشکیل شده است. با استفاده از این روش برای ارزیابی موجودی کالا در پایان دوره بطریق زیر عمل میگردد.

فرض میکنیم مانند مثالهای قبل اطلاعات زیر در دسترس است.

موجودی کالا ابتدای دوره	۱۰۰ واحد	قیمت هر واحد	۵ ریال	جمعاً	۵۰۰۰۰ ریال
خرید در تاریخ اول شهر پور ماه	۳۰۰۰	۴۰ ریال	۱۲۰۰۰۰		
" پانزدهم من ماه	۷۰۰	۷۰	۴۹۰۰۰۰		
" دهم اسفند ماه	۴۰۰۰	۸۰	۳۲۰۰۰۰		
	۱۴۰۰۰		۹۸۰۰۰۰ ریال		

موجودی کالا در پایان دوره مالی ۳۰۰۰ واحد می باشد.

چنانچه بغرض این روش توجه شود میتوان فهمید موجودی کالای آخر دوره و قیمت تمام شده کالا فروخته بطریق زیر بدست می آید.

ریال $130000 = 2000 \times 40 + 1000 \times 50 =$ موجودی کالا ی آخر دوره

ریال $85000 = 130000 - 45000 =$ قیمت تمام شده کالا ی فروشرفته

با اعمال این روش در مواقعی که قیمتها در بازار رو با افزایش است موجودی کالا ی پایان دوره کمتر و قیمت تمام شده کالا ی فروشرفته بیشتر از روش میانگین و روش اولین صادره از اولین وارده نشان داده میشود. در نتیجه سود ویژه از این روش کمتر تعیین میگردد. و بدیهی است چنانچه قیمت در بازار روبه کاهش باشد عکس این حالت پیش میآید.

معایب این روش عبارتست از :

۱- اتخاذ روش فوق معمولاً "با خط مشی مواهسات تطبیق نمیکند زیرا در عمل سعی میشود کالا ها نیکه زود تر خریداری میشود زود تر بفروش برسد و این کوشش بخصوص در مواهساتی که کالایشان در معرض کهنه شدن ، از مد افتادن است بیشتر است.

۲- بعلاوه چون در روش اولین صادره از آخرین وارده موجودی کالا ی پایان

دوره به قیمت تمام شده موجودی کالا در ابتدا ی دوره مالی ارزیابی میشود و همه ساله این روش تکرار میگردد ممکن است موجودی کالا در پایان یکسال بر مبنای قیمتها ی چند سال قبل تعیین شده باشد و عبارت دیگر مبلغی که در این روش بعنوان موجودی کالا در ترازنامه نشان داده میشود در واقع حقیقت بوده و واقعیت امر را در تاریخ ترازنامه حکایت نمیکند. و باعث گمراهی اشخاص است که اقلام در ترازنامه

موجودی کالا آخر دوره ۳۰۰۰ واحد است.

اگر طبق فرضیه برای هر یک از کالاها کارت مشخصات که در آن قیمت و سایر اطلاعات کالا نوشته شده باشد تهیه گردد بدین طریق مشخص میگرد که چه مقدار از ۳۰۰۰ واحد کالای آخر سال از کالائی است که قیمت آن ۵۰ ریال بوده و چه مقدار از کالائی است که قیمت هر واحد آن ۱۰ ریال بوده و غیره. بدین ترتیب موجودی کالا در پایان دوره و در نتیجه قیمت تمام شده کالای فروش رفته تعیین میگردد.

JOURNALS

دفتر روزنامه :

مرحله
بطوریکه در تعریف حسابداری اشاره شد نخستین مرحله حسابداری ثبت معاملات است و در این مرحله کلیه فعالیت و معاملات مالی مؤسسه را به ترتیب تاریخ وقوع در دفتری بنام دفتر روزنامه ثبت میشود. بنابراین دفتر روزنامه عبارت از دفتر است که کلیه معاملات مؤسسه در آن به ترتیب تاریخ وقوع ثبت گردیده و توضیحات لازمه داده میشود. پس از ثبت معاملات در دفتر روزنامه که مرحله اول حسابداری است کلیه اقلام ثبت شده معمولاً "هفته‌ای یکبار" در دفتر کل و حسابهای مربوطه انتقال مییابد. نحوه ثبت در دفتر روزنامه در قسمت ثبت معاملات توضیح داده شد و در این قسمت انواع دفتر روزنامه توضیح داده میشود. در هر مؤسسه با توجه به چگونگی حجم فعالیتها و مؤسسه‌ها انواع خاص دفتر روزنامه استفاده میگردد. ساده‌ترین و متداولترین نوع دفتر روزنامه دفتر است که بنام دفتر روزنامه عمومی

ویا دفتر روزنامه دستونی است. در مؤسسات بزرگ که حجم فعالیت آن بسیار زیاد می باشد و روزانه صد ها هزار داد و ستد انجام میگیرد از دفاتر دیگری که بنام دفتر روزنامه اختصاصی معروف است استفاده میشود که این دفتر عبارتند از دفتر روزنامه پرداختی صندوق، دفتر روزنامه دریافتی صندوق، دفتر روزنامه خرید، دفتر روزنامه فروش که ذیلاً هر کدام از آنها شرح داده میشود.

الف دفتر روزنامه پرداختی صندوق a. cash disbursements

دفتر روزنامه پرداختی صندوق یکی از دفاتر روزنامه اختصاصی می باشد و غالباً مؤسساتی که روزانه صد ها داد و ستد انجام میدهند و پرداختهای نقدی زیادی دارند برای سهولت ثبت معاملات در دفتر روزنامه و همچنین صرفه جوئی در وقت از این نوع دفاتر استفاده مینمایند. این دفتر برخلاف دفتر روزنامه عمومی که دارای دستور (بدهکار و بستانکار) می باشد دارای چندین دستور است. یک دستور آن اختصاص به پرداختی صندوق و یا به عبارت دیگر بستانکار صندوق است و دستورهای دیگر مربوط به حسابهای است که با صندوق ارتباط داشته و پرداختی صندوق در آنها اثر میگذارد. معمولاً این دستورهای شامل بستانکاران، حقوق پرداختی، اجاره بها و سایر حسابهای است که بسته به فعالیت مؤسسه بیشتر مورد استعمال قرار گرفته و طرف حساب صندوق میباشند. فرم دفتر روزنامه پرداختی صندوق به شکل زیر است:

تجارتخانه حمیدری

دفتر روزنامهبرد اختی صندوق

عزیمت های متفرقه		اجاره	حقوق	بستانکاران	بستانکار بد هکار	صندوق	شرح (گیرنده وجه)	تاریخ
بستانکار	بد هکار	عطف	حساب	پرداختی بد هکار		بستانکار		
						۱۰۰۰۰۰	موسسه احمدیان	۳۵/۲/۱
	۲۰۰۰۰	۱۱	ساخته			۱۴۰۰۰	شرکت ماکس	۳۵/۴/۲
۶۰۰۰۰			اسناد					"
			پرداختی					
۶۰۰۰۰	۲۰۰۰۰					۱۰۰۰۰۰	موازنه	

اگر به ثبت های فوق که بعنوان مثال نوشته شده توجه گردد . در تاریخ ۳۵/۲/۱
تجارتخانه حمید مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال بدی خود را به مؤسسه احمدیان
پرداخت نموده است . در این روش جای اینکه در قلم ثبت انجام گیرد به آسانی
ستون صندوق که پول پرداخت نموده بستانکار بدی کارگردیده است . و یا
تجارتخانه حمیدی ساختمان مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال از شرکت ماکس خریداری
نموده که ۱۴۰۰۰ ریال آنرا نقداً پرداخته و برای بقیه سفته صادر نموده است
که بصورت فوق ثبت گردد . و این دفتر بمنظور آسانی و سهولت و صرفه جویی
در وقت نگهداری میشود . یکی از نکات قابل تذکار آن است که جمع ستون های
بدی کار و بستانکار باید با هم برابر باشد . همچنین تعداد ستونها بستگی
به ترکیب و فعالیت مؤسسه دارد . در پایان هر ماه ستونهای اختصاصی جمع زده
شده و یکسره به حسابهای مربوطه در دفتر کل نقل میگردد .

ب- دفتر روزنامه دریافتی صندوق : b. cash receipt

این دفتر نیز مانند دفتر روزنامه پرداختی دارای چند ستون میباشد که یک
ستون آن به صندوق اختصاص دارد و کلیه درآمدهای ^{صندوق} آن بدی کار میگردد و -
ستونهای دیگر مربوط به حسابهای است که دریافتی صندوق آنها اثر میگذارد و
معمولاً شامل حساب بدی کاران ، تخفیف نقدی فروش ، فروش و حسابهای متفرقه
دیگر میشود در این جا فرم آن بشرح زیر نمایش داده میشود .

دفتر روزنامه عمومی

تاریخ	شرح	عطف	بد هکار	بستانکار

ت - دفتر روزنامه خرید : d: purchase

یکی دیگر از انواع دفتر روزنامه اختصاصی دفتر روزنامه خرید میباشد .
 در این دفتر بدستون اختصاص به بستانکاران دارد . علت اختصاص داده شدن بدستون به بستانکاران آن است که این خرید ها معمولاً بصورت نسیه انجام میگردد و برای سهولت و صرفه جوئی وقت از این دفتر استفاده میشود . از محسّنات دیگر این نوع دفتر آن است که نقل اقلام مندرج در آن به حسابهای مربوطه در دفتر کتبآسانی صورت میگیرد . فرم دفتر روزنامه خرید بصورت زیر است .

تاریخ	شرح (نام)	بستانکاران بستانکار	ملزومات بد هکار	کالا بد هکار	مفرقه
					حساب عطف بد هکار بستانکار

e. sales

ث - دفتر روزنامہ فروش :

مسایر د فاطر اختصاصی بستگی به حجم ونوع فدا الیبت مؤ سسوں ار نوعه د فتر روزنامه فروش، بشکل زیر است :

دفتر روزنامه فروش

[illegible]

اجاره : _____

LEASE

عبارت از يك توافق و قرارداد انتقال حق استفاده از يك دارائی بهين مالك آن و شخص ديگر (استفاده كننده از دارائی) معمولاً " در مقابل پرداخت قسطی می باشد . مانند اجاره خانه و نظایر آن . غالباً " مدت استفاده و هر نوع محدودیت استفاده ، مبلغ پرداختی ، و فاصله زمانی پرداخت در قرارداد ذکر میگردد .

بدهی : _____

LIABILITIES

بدهی يك مؤسسه عبارت از مبلغی است كه مؤسسه مذکور با افراد و یا _____ مؤسسه ها است . یكریه همكاران است یا بعبارة دیگر بدهی عبارت از حق و حقوقی است كه سایر اشخاص (غیر از صاحب یا صاحبان مؤسسه) نسبت به دارائی يك مؤسسه دارند . ارقامی كه در سمت چپ ترازنامه تحت عنوان بدهی نوشته میشود معروف چنین بدیونی میباشد . و معمولاً " این نوع دیون در مقابل خرید دارائی بطور _____ نسبه و یا دریافت وام بوجود می آید . بدهی مؤسسه را اصولاً " به بدهی جاری و بدهی طیول مدت و بدهی احتمالی تقسیم میکنند كه ذیل " شرح داده میشود :

الف بدهی جاری :

a. current

بدهی جاری عبارت از بدیونی است كه معمولاً " باید در عرض مدتی کوتاه و غالباً " از محل دارائی جاری مؤسسه پرداخت گردد . انواع مهم این نوع بدهی عبارت است از ستانكاران ، اسناد پرداختی (کوتاه مدت) حقوق پرداختی پیگرد یافت در آمد و نظایر آن .

b. contingent

ب - بدهی احتمالی :

بدهی احتمالی عبارت از دیونی است که برامو، سه قطع نمیباشد .
برای روشن شدن مطلب میتوان تنزیل سفته را نام برد . چنانچه دارنده -
سفته قبل از سررسید آن بهعللی سفته را نزد بانک تنزیل نماید و پول آنرا -
دریافت کند . این یک نوع بدهی احتمالی برای او بوجود میآورد . چون اگر
صادرکننده سفته در زمان سررسید سفته مبلغ پول را ^{مستهل} نپردازد دارنده سفته -
میباشد و بدهی او قطع میگردد . و تا زمان سررسید این بدهی جزو بدهی
احتمالی شمرده میشود .

c. long-term

پ - بدهی طویل المدت :

عبارت از بدهی است که زمان سررسید و یا به عبارت دیگر بازپرداخت آن در
آینده نسبتاً دور میباشد و معمولاً " بیش از یکدوره مالی است . مهمترین نوع بدهی
طویل المدت عبارت از بین رهنی و اوراق قرضه ای است که برخی از مؤسسات
جهت توسعه فعالیتهای خود صادر و برای فروش به بازار عرضه میکنند .

MARKET

بازار :

در اصطلاح حسابدار عبارت است از جا و محلی که در آن اوراق بهادار مانند
اوراق قرضه ، سهام و نظایر آن بطور آزاد خرید و فروش میشود .

MONETARY ASSETS

دارائی نقدی (پولی) :

عبارت از مجموع برخی از دارائی جاری که بانقد هستند و با قابلیت آنها

به نقد بسیار زیاد است. این نوع دارای شامل پول نقد، موجودی در بانک، سهام قابل فروش (سرمایه گذاری شده در سایر مؤسسات)، بدهکاران - (کوتاه مدت) و اسناد دریافتنی (کوتاه مدت) میباشد.

NOTES

اسناد تجاری :

اسناد تجاری در معنای وسیع کلمه شامل تعداد زیادی از اسناد است که روزانه در مؤسسات تجاری تهیه و رد و بدل میگردد. این قبیل اسناد غالباً بجای وجه نقد مورد استفاده قرار میگیرد و یا از وجود دینی حکایت مینماید. مانند چك، چك تضمین شده، حواله های پرداخت وجه، حواله صندوق، سفته، برات و نظایر آن :

a. payable

الف اسناد پرداختنی :

بطور کلی معاملات در مؤسسات تجاری یا بطور نقد انجام میشود یا بطور نسیه. معاملات نسیه نیز بر دو نوع است. یکی اینکه خریدار با فروشنده قسماً قرار میگذارد تمام یا قسمتی از بهای کالای خریداری شده را بعداً بپردازد. و یا اینکه در مقابل این خرید سند به فروشنده تسلیم مینماید. مبلغ این سند در حساب اسناد پرداختنی خریدار بستانکار میگردد. بنابراین مانده حساب اسناد پرداختنی حاکی از بدهی مؤسسه به افراد و مؤسسات در مقابل خرید نسیه و یا وام دریافتی است که در ازای آن سند (سفته، چك، برات نظایر آن) رد و بدل میگردد. این حساب چیز و بدهی مؤسسه بود و در ترازنامه در طبقه بدهی جاری -

نشان داده میشود .

b. receivable

ب - اسناد دریافتنی :

عبارت از اسنادی است که در مقابل فروش نسبه و یا پرداخت اختتام کوتاه مدت دریافت میگردد . مانده این حساب حاکی از طلب مؤسسه از افراد و یا مؤسسات دیگر در مقابل فروش نسبه و یا واپرداختن است که در ازای آن سندی (چك ، سفته ، برات ، نظایر آن) رد و بدل میگردد . این حساب جزو دارائی مؤسسه بوده و در ترازنامه در طبقه دارائی جاری قرار میگیرد . همانطوریکه قسمتی از مطالبات (حساببد هکاران) ممکن است بنظر لا وصول آید امکان وصول برخی از اسناد دریافتنی نیز ممکن است مورد تردید واقع شود . بنابراین بهتر است در تاریخ تنظیم ترازنامه معادل اسنادیکه وصول آن مشکوک بنظر میرسد به حساب هزینه دوره منظور نمود و معادل همان مبلغ در حسابانده وخته برای اسناد مشکوک الوصول ثبت کرد .

OWNERS EQUITY

سرمایه صاحبان مؤسسه :

سرمایه عبارتست از حق یا علاقه صاحب یا صاحبان مؤسسه نسبت به دارائی مؤسسه مذکور میباشد و یا عبارتد دیگر آن قسمت از دارائی مؤسسه و سازمان میباشد که توسط سرمایه گذاران و صاحبان آن تاءمین گردیده است . مقدار آن از تفاضلها مؤسسه از جمع دارائی بدست میآید . بطور کلی سرمایه متعلق به هر مؤسسه از دو مبلغ حاصل میشود . ۱ - سرمایه گذاران صاحبان مؤسسه .

۲- سود ویژه (پس از تمام هزینه ها و سود تقسیم شده) حاصل از فعالیت های
 مؤسسه که در سازمان باقی میماند. و یا به عبارت دیگر افزایش در سرمایه از طریق
 تحصیل سود خالص نتیجه شده از فعالیت های مؤسسه انجام میگیرد.

شرکتهای غیر سهامی :

PARTNER SHIP

عبارت از شرکتهایی هستند که سرمایه آن بوسیله دو یا چند نفر تأمین
 گردیده است و یا به عبارت دیگر سرمایه آن متعلق به دو یا چند نفر شریک میباشد.
 در این شرکتها در صورتیکه شرکت نامه منع نکرد باشد سهم هر یک از شرکا
 از سود سرمایه و اضافه میگردد. و نحوه فعالیت شرکتهای غیر سهامی و اداره
 امور آن در نوشته ای که بنام شرکت نامه معروف است تعیین میگردد. اخذ مالیات
 در شرکتها غیر سهامی بر مبنای درآمد هر فرد میباشد. یعنی مالیات بر روی
 درآمد شرکت تعیین نمیکردد بلکه هر شخص به نسبت سودی که دریافت مینماید
 به دولت مالیات میپردازد.

PENSIONS

حقوق بازنشستگی :

عبارت از حقوق و یا مزایایی است که هر سازمان به افراد و کارکنان خود پس از
 بازنشستگی پرداخت مینماید. و معمولاً این حقوق در کشور آمریکا بوسیله
 سازمانهایی (مانند بانک، شرکتهای بیمه) بجز شرکت کارفرما پرداخت
 میگردد. و چون در زمانیکه شخص شاغل است کارفرما همه ماهه مبلغی بابت
 و یا شرکت بیمه جهت حقوق بازنشستگی کارمند خود پرداخت مینماید.

وجه نقد (پول نقد) جزئی :

PETTY CASH

در مؤسسات پرداخت هزینه های جاری و ضروری روز مره که مبلغ آن کم می باشد توسط چک غالباً موجب اتلاف وقت و مستلزم هزینه است. بدین منظور بعضی مؤسسات همیشه مبلغ جزئی پول نقد در سازمان جهت پرداخت این نوع هزینه های ضروری و فوری نگهداری می نمایند. و اصطلاح فوق بدین معنی می باشد.

اصل سرمایه :

PRINCIPAL

عبارت از اصل سرمایه و یا مبلغی است که بهره بان تعلق می گیرد. مثلاً در موقع دریافت وام مبلغی را که بر مبنای آن بهره تعلق میگیرد را اصل سرمایه می نامند.

تخفیفات خرید :

PURCHASE DISCOUNT

بعضی از فروشندگان برای تشویق خریداران به پرداخت بهای کالای خریداری شده در مدتی کوتاه تر برای آنان نوع خاصی تخفیف بعنوان جایزه تعیین می نمایند که این تخفیف برای خریدار بعنوان تخفیف نقدی خرید محسوب می شود. مثلاً می گویند اگر بهای کالا را خریداری شده را که خریدار قرار است در پایان دو ماه آینده پرداخت نماید در فاصله زمانی بین خرید و ۱۰ روز آینده پرداخت کند ۲٪ نسبت به بهای کالا تخفیف داده میشود. مسئله این است که حسابداران براساس این نوع تخفیفات با آن روبرو هستند این است که در زمان خرید قیمت

کالای خریداری شده باید به چه مبلغی در دفاتر خریدار ثبت گردد یا به بارت دیگر باید به قیمت ناخالص (بدون تخفیف) ثبت گردد و یا به قیمت خالص (با تخفیف) منعکس شود. چنین بنظر میرسد که ثبت کالا به قیمت خالص - عاقلانه تر بنظر میرسد. چون این کالا را میتوانستیم به قیمت کمتری خریداری نمائیم و چنانچه بین تاریخ تخفیف نتوانستیم پرداخت نمائیم این نباید روی قیمت کالا اثر بگذارد بلکه یک هزینه ای است که باید در حساب سود و زیان دوره - منظور گردد. بهر حال ثبت تخفیفات نقدی خرید بصورت زیر است.

فرد کنیم موه سه احمدیان کالاش به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال خریداری می نماید که تاریخ پرداخت آن ۳ ماه دیگر میباشد. و طبق قرارداد فروشنده قبول می نماید چنانچه موه سه احمدیان بهای کالا را در مدت کمتر از ۱۵ روز پرداخت کند از ۳٪ تخفیف برخوردار میشود.

۱- ثبت بصورت قیمت ناخالص کالا در خریداری شده

حساب کالا ۵۰۰۰۰ ریال

بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال

و چنانچه قبل از ۱۵ روز پرداخت گردد بصورت زیر عمل میشود.

بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال

سندوق ۴۸۵۰۰ ریال

تخفیفات خرید ۱۵۰۰

وچنانچه بعد از ۱۵ روز پرداخت گردد .

حسابستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال (بد هکار میشود)

صندوق ۵۰۰۰۰ ریال (بستانکار میشود)

زیان حاصل از استفاده نمودن تخفیفات خرید ۵۰۰۰ ریال (بد هکار میشود)

تخفیفات خرید ۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

در حالت دوم که خرید بصورت خالص ثبت میگردد .

حساب کالا (خالص) ۴۸۵۰۰ ریال (بد هکار میشود)

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

وچنانچه بهار کالا بموقع پرداخت گردد (قبل از ۱۵ روز)

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بد هکار میشود)

حساب صندوق ۴۸۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

وچنانچه بعد از ۱۵ روز پرداخت گردد .

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بد هکار میشود)

زیان حاصل از استفاده نمودن تخفیفات خرید ۱۵۰۰ ریال (بد هکار میشود)

حساب صندوق ۵۰۰۰۰ ریال (بستانکار میشود)

PURCHASE RETURN

برگشت از خرید :

در هر مورد، سه و فروشنده می ممکن است گاهی بعللی از علل قسمتی از کالای

خریداری شده برگشت داده شود در این موارد میتوان محادل کالای برگشتی

از حساب خرید کالا کم نمود . لکن بهتر است بجای بستن کارکردن (کاهش دادن) حساب خرید کالا حساب جداگانه دیگر برای برگشت از خرید اختصاص داده و ^x در آن مقدار مبلغ کالا های برگشتی را ثبت نمود . مانده این حساب همیشه بستن کار است و حاکی از جمع برگشت از خرید طی دوره مالی است و هنگام تعیین قیمت تمام شده کالا خریداری شده در صورت حساب سود و زیان از مانده حساب خرید کسر میگردد .

REPLACEMENT COST

قیمت تعویض و یا تبدیل :

در این روش برای محاسبه سود و زیان واقعی دوره گفته میشود که درآمد (فروش) و قیمت تمام شده کالا در فروش رفته مربوطه باید بر حسب مبلغ ریالی محاسبه گردد که دارای قدرت و خرید یکسان باشد و یا به عبارت دیگر قیمت تمام شده کالا در فروش رفته که در صورت حساب سود و زیان گزارش میگردد باید بر حسب مبلغی باشد که در تاریخ تنظیم این صورت حساب میتوان مشابه آن کالا را خریداری کرده و جایگزین کالای فروش رفته نمود . فرض کنیم کالائی بمبلغ ۱۰۰۰۰ ریال در اول دوره خریداری میگردد و در پایان دوره (یا هر زمان دیگر) بمبلغ ۱۵۰۰۰ ریال بفروش میرود طبق این روش میگویند که در زمان فروش کالا باید بررسی نمود تا مشابه آن چه بمبلغ است و قیمت تمام شده کالا در فروش رفته را برای محاسبه سود و زیان بر حسب قیمت بازار و قیمت روز تعیین نمود . که در این مثال فرض میکنیم در زمان فروش کالای مذکور قیمت کالای مشابه کالای - فروش رفته ۱۳۰۰۰ ریال باشد در این صورت میگویند سود واقعی بمبلغ ۲۰۰۰ - (۱۳۰۰۰ - ۱۵۰۰۰) میشود نه بمبلغ ۵۰۰۰ (۱۰۰۰۰ - ۱۵۰۰۰) ریال .

RETAINED EARNING

درآمد خالص (سود ویژه) :

عبارت از حسابی است که افزایش در سرمایه صاحبان مؤسسه را در اثر فعالیتها و سازمان مذکور در آن ثبت و نگهداری مینمایند و در ترازنامه تحت عنوان این حساب در قیمت سرمایه نوشته میگردد . این اصطلاح مترادف با درآمد خالص (net income) میباشد که مافقط يك کلمه درآمد خالص میتوانیم برای آن بکار ببریم ولی در حسابداری ها در یگرمانده حساب درآمد ----- (net income) به حساب فوق منتقل شده و در ترازنامه نشان داده میشود . و مانده این حساب حاکی از سود خالص (افزایش در سرمایه) مؤسسه میباشد .

مستهلك کردن (بازنشسته کردن) بدهی های طویل المدت :

RETIREMENT-LONG- TERM-DEBT

بدهی های طویل المدت عبارت از دیونی است که زمان سررسید و یا عبارت دیگر بازپرداخت آن در زمان نسبتاً دور میباشد . که از انواع بدهی اوراق قرضه و دیون رهنی را میتوان نام برد . معمولاً " در زمان انتشار این نوع اوراق شروطی در آن قید میگردد که یکی از این شروط طریقه مستهلك کردن و یا بازخرید کردن بدهی میباشد . بطور کلی مستهلك کردن به سه طریق انجام میگیرد .

- ۱- بازخرید کردن
- ۲- تعویض یا بدهی جدید
- ۳- تبدیل کردن که ذیل " شرح داده میشود .

الف - باز خرید کردن بدهی طویل المدت: a. redemption

در زمان انتشار اوراق قرضه (بدهی های طویل المدت) قید میگردد که مؤسسه ناشر میتواند قبل از سررسید این نوع بدهی ها با پرداخت مبلغی بیشتر از ارزش اسمی آنرا مستهلك نماید. معمولاً این مبلغ درصدی از ارزش اسمی بدهی میباشد. بنابراین مؤسسه ناشر میتواند بدین وسیله بدهی خود را باز خرید نماید. و همچنین در این حالت میتواند اوراق قرضه خود را از بازار آزاد نیز خریداری کند.

ب - تبدیل کردن بدهی طویل المدت: b. conversion

در این حالت برابر مستهلك کردن بدهی طویل المدت (اوراق قرضه، نظایر آن) شرطی وجود دارد که در آن قید میگردد خریداران و طلبکاران در صورت تمایل میتوانند مبلغ طلب خود را تبدیل به سهام مؤسسه و یا سازمان نمایند و بدین وسیله بدهی مستهلك میگردد.

پ - تعویض کردن باید بدی: c. refunding

بدهیهای طویل المدت مانند اوراق قرضه ممکن است با انتشار اوراق قرضه دیگر تبدیل به بدهی جدید گردد. در این حالت مؤسسه ناشر اوراق قرضه جدیدی منتشر نموده و جایگزین بدهی قبلی مینماید و بدین وسیله بدهی مستهلك میگردد.

REVENUE

درآمد :

عبارت از افزایش در دارایی مؤسسه در نتیجه فروش کالا و یا انجام خدمت -
میباشد . زمانیکه يك مؤسسه خدمتی برای دیگران انجام و یا کالایی بآن تحویل
میدهد مبالغی از آنان دریافت میدارد و یا اینکه معادل خدمت انجام شده و یا
کالای تحویلی از آنان طلبکار میشود . در حالت اول یعنی دریافت پول حساب
صندوق بدو کار میگردد و در حالت دوم حساب مطالبات (بدو کاران ، اسناد
در یافتنی) بدو کار میشود . در هر دو حالت دارایی مؤسسه را اثر انجام خدمت
یا تحویل کالا افزایش می یابد . چنین افزایشی را که در دارایی يك مؤسسه حاصل
میشود درآمد می نامند . لازم به تذکار است که این افزایش باید در مقابل خدمت و یا
تحویل کالا باشد تا بتوان آنرا درآمد به حساب آورد . مثلاً دریافت وام باعث
میشود حساب صندوق بدو کار گردد و افزایش باید این نمیتواند برای مؤسسه
گیرنده وام درآمد محسوب شود .

SALES REVENUE

درآمد حاصل از فروش :

عبارت از افزایش در دارایی و یا درآمدی است که در نتیجه فروش کالا عاید
سازمان و یا مؤسسه میگردد .

SAVAGE VALUE

قیمت اسقاط یا فرسوده دارایی ثابت :

عبارت از قیمت دارایی ثابت در پایان عمر مفید آن میباشد و یا به عبارت دیگر عبارت
از مبلغی است که هنگام ازجریان خارج کردن دارایی ثابت از طریق فروش یا معاوضه

آن با دارائی ثابت دیگر تحصیل میشود .

فرض کنیم دارائی ثابتی (ماشین تولیدی) بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری شده
و پیشبینی میشود که عمر مفید آن ۱۰ سال باشد . پیراز ۱۰ سال ماشین را بمبلغ
۲۰۰۰ ریال میفروشیم این مبلغ را قیمت فرسوده دارائی ثابت مینامند .

SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION : (SEC)

عبارت از یک سازمان دولتی در آمریکا میباشد که به امور شرکت های سهامی
رسیدگی مینماید . و چنانچه شرکت های سهامی در آمریکا بخواهند سهامی در
ایالتی غیر از ایالتی که در آن فعالیت دارند منتشر نمایند این سهام باید بگواهی
سازمان فوق برسد و با اجازه آنان باشد .

وجوه استهلاکی :

SINKING FUNDS

اصولا "مؤسسات هنگام دریافت وام های طویل المدت از طریق انتشار
اوراق قرضه و یا دیون رهنی و نظایر آن تعهد می نمایند اصل بدهی را در سررسید
معینی در آینده نسبتاً طولانی پرداخت نمایند . و یا به عبارت دیگر بدهی طویل -
المدت که از طرق مختلف (مثلاً انتشار اوراق قرضه) ایجاد میگردد عبارت از دریافت
وام و یا سایر وجوه در قبال پرداخت تعجب معینی بهره و تعهد پرداخت اصل بدهی
در زمان نسبتاً دور در آینده که سررسید وام نامیده میشود میباشد . در بعضی موارد
استثنائی موقه که مؤسسه از جهت تسهیل فعالیت های خود و یا بمنظور تحصیل
پول اقدام با انتشار اوراق قرضه مینماید در آن قید میشود که مؤسسه ناشر میتواند

(باید) مبلغی خود را در فاصله زمانهای معین (معمولاً " سالیانه) پرداخت نماید . و بدین طریق بدی خود را مستهلك نماید . اصطلاح فوق به این نوع بدی های صوید المدت اطلاق میشود مثلاً " مؤسسه ای مبلغ . . . . ۲۰۰ ریال اوراق قرضه منتشر نماید که سررسید آن . ۱ سال بعد از تاریخ انتشار آن باشد با بهره ۸ % . چنانچه در زمان انتشار قید گردد بجای اینکه مؤسسه ناشر تمام پول را در تاریخ سررسید پرداخت نماید سالیانه مبلغ . . . . ۱۰۰۰ ریال بدی در این نوع بدی های هارا وجوه استهلاکی می نامند .

SOLE*PROPRIETORSHIP

موسسات فردی :

بطور کلی موسسات ممکن است بصورت تجارتخانه و یا مؤسسه فردی و یا بصورت شرکت باشد . شرکتهای نیز شرکتهای سهامی و غیر سهامی تقسیم میشوند سرمایه در موسسات فردی متعلق بیک نفر بوده و سود حاصل از عملیات و فعالیتها ی مؤسسه به سرمایه صاحب آن افزوده میگردد . اصطلاح فوق به مؤسسات و تجارتخانه فردی اطلاق میگردد .

STATEMENT OF CHANGES IN FINANCIAL POSITION

عبارت از صورت حسابی است که در آن تغییرات در وضع مالی مؤسسه بین دو تاریخ مختلف (معمولاً " بین دو ترازنامه) را تشریح نموده و منابع تغییرات را نشان میدهد . برابر حصول باین هدف ابتدا اقلام موجود در ترازنامه تهیه شده در پایان دوره مالی را با ترازنامه دوره قبل مقایسه می نمایند . و تغییرات در اقلام بدی ،

دارائی و سایر اقلام را تعیین و مشخص نمایند و سپر از روی صورت حساب سود و زیان و سایر اطلاعات موجود منابع این تغییرات و علت آنرا پیدا نمود و در صورت حساب مربوطه بصورت گزارش نشان میدهند. و بدین وسیله مشخص میگردد که واقعا تغییرات در دارائی و یا افزایش سرمایه و یا تغییرات در بدهی و یا کاهش آنها به چه علتی بود و منابع این تغییرات کدامند. چنانچه صندوق که یکی از اقلام دارائی است مثلا " ۱۰۰۰۰ ریال نسبت به دوره گذشته افزایش داشته است - بدین وسیله مشخص میگردد آیا در اثر دریافت وام بوده، انتشار سهام بیشتر بوده، درآمد و فروش بیشتر بوده و یا ترکیبی از آنها بوده و نظایر آن.

تراز آزمایشی : TRIAL BALANCE

تراز آزمایشی عبارت از فهرستی از مانده حسابهای دفتر میباشد که هر چند باریکبار بمنظور حصول اطمینان از صحت ارقام آن تهیه میشود. تنظیم تراز آزمایشی قبل از تهیه صورت حسابها از نظر سهولت تفکیک و استخراج اقلام مورد نیاز برای درج در صورت حسابها نیز مفید و ضروری است.

دستمزد و حقوق : WAGES AND SALARIES

اصولا " دستمزد در مقابل ساعت کار داده میشود و به مقدار ساعت کار بستگی دارد و مبلغ آن با ساعت کار تغییر میکند. و معمولا " بکارگران پرداخت میگردد ولی حقوق عبارت از یک مبلغ معینی است که معمولا " ماهیانه پرداخت میگردد و غالبا " حق الزحمه کارمندان، مدیران داده میشود حقوق نامند.

مازاد دارائی جاری بر بدهی جاری سرمایه جاری نامیده میشود و یا بعبارت

دیگر $\text{بدهی جاری} - \text{دارائی جاری} = \text{سرمایه جاری} .$

سرمایه جاری حاکی از تضمینی است برای بدهی های جاری بطلبکاران . در هر

حال سرمایه جاری همواره با توجه به حجم عملیات و چگونگی فعالیت های -

مؤسسه مذکور باید باندازه ای باشد که تکافوی هزینه های جاری آن مؤسسه

را در مدت مناسب نماید .

APPENDIX B

MANAGERIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE

	<u>Term Pages</u>
ABSORPTION COSTING	B-5
DIRECT COSTING	B-6
ABSORPTION RATE	B-11
ACCUMULATION	B-14
ACTUAL COST	B-14
ALLOCATION	B-14
AMORTIZATION PERIOD (see payback period)	
APPLIED (overhead)	B-15
ASSET TURN OVER (see Return on Investment)	
ASSIGNMENT (cost)	B-21
BILL OF MATERIALS	B-22
BREAK EVEN ANALYSIS	B-18
BREAK EVEN POINT	B-22
BUDGET	B-16
BURDEN	B-17
BY PRODUCT	B-17
CAPACITY	B-18
CAPITAL BUDGETING	B-24
CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS	B-24
CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS METHOD	B-58
CAPITAL EXPENDITURE BUDGET (see Capital Expenditure)	
CAPITAL EXPENDITURE (see Capital Expenditure)	
CAPITAL COST	B-24

	<u>TERM</u> <u>PAGES</u>
CAPITAL RATIONING	B-27
CASH BUDGETING	B-28
CASH INFLOW	B-30
CASH OUTFLOW	B-30
CASH FLOW	B-30
COMMITTED FIXED COST	B-43
COMPTROLLER	B-31
CONTRACT	B-31
CONTRIBUTION-MARGIN	B-31
CONTRIBUTION MARGIN RATIO	B-33
CONTROL	B-35
CONTROL-REPORT	B-47
CONTROL-REPORT PERIOD	B-47
CONTROLLER (see Comptroller)	
CONTROL-ACCOUNT	B-35
CONTROLLABLE-COST	B-36
CONTROLLABLE-RESPONSIBILITY B-58	B-58
COMPOUND-INTEREST	B-61
CONVERSION COST	B-37
COST-BEHAVIOR	B-54
COST-CENTER	B-37
COST-CLASSIFICATION SCHEME	B-52
COST-FLOW	B-38
COST-OBJECTIVE (see Cost Center)	
COST OF CAPITAL	B-74
COST TRACEABILITY (see Traceability to Cost Objective)	

	<u>TERM</u> <u>PAGES</u>
DIFFERENTIAL COST	B-57
DIRECT-COST	B-38
DIRECT-COSTING	B-6
DIRECT-LABOR	B-39
DIRECT-LABOR COST	B-40
DIRECT-MATERIAL	B-40
DIRECT-MATERIAL COST	B-40
DIRECTLY RELATED COST	B-41
DISCOUNT PRESENT VALUE (RATE)	B-62
DISCRETIONARY FIXED COST	B-42
DISCOUNT CASH FLOW (see Time Adjusted Rate of Return)	
ECONOMIC LIFE	B-64
FACTORY OVERHEAD (see Burden)	
FIXED COST	B-41
FINANCIAL STATEMENT METHOD (see Unadjusted Rate of Return)	
FULL COSTING (see Absorption Cost)	
HISTORICAL COST (see Actual Cost)	
INDIRECT COST	B-44
INTERNAL RATE OF RETURN (see Time Adjusted Rate of Return)	
INVESTMENT-CENTER	B-45
INVESTOR'S METHOD (see Time Adjusted Rate of Return)	
MARGINAL BALANCE (see Contribution Margin)	
MARGINAL CONTRIBUTION (see Contribution Margin)	
MIXED COST	B-45
MARGIN ON SALE (see Internal Rate of Return)	

	<u>TERM</u> <u>PAGES</u>
NET PRESENT VALUE METHOD (NPV)	B-65
NON CONTROLLABLE COST	B-48
NON VARIABLE COST (see Fixed Cost)	
PAY BACK PERIOD	B-75
PREDETERMINED OVERHEAD RATE (see Absorption Rate)	
PRESENT VALUE (see N.P.V.)	
PRESENT VALUE INDEX (see Profitability Index)	
PRIME-COST	B-48
PROFITABILITY INDEX	B-70
PROFIT-CHART (see Break Even Chart)	
RESPONSIBILITY CENTER	B-46
RETURN ON INVESTMENT (ROI)	B-48
REVENUE CENTER	B-50
SELLING COST	B-54
SEMI-VARIABLE COST (see Mixed Cost)	
SIMPLE RATE OF RETURN (see Unadjusted Rate of Return)	
T ACCOUNT (see Account)	
TIME ADJUSTED RATE OF RETURN	B-71
TIME VALUE OF MONEY	B-60
TRACEABILITY TO COST OBJECTIVE	B-55
UNADJUSTED RATE OF RETURN	B-75
UNADJUSTED RATE OF INVESTMENT (see Unadjusted Rate of Return)	
VARIABLE COST	B-50

روش تعیین مقدار هزینه انجام شده (جذب شده)

ABSORPTION-COSTING

عبارت از روشی است که طی آن میتوان قیمت تمام شده يك واحد کالا ی تولیدی

(تولید شده) را دریك دوره تولیدی تعیین نمود . و هدف از این روش تعیین -

قیمت تمام شده يك واحد کالای تولید شده ، قیمت تمام شده مقدار کالای فروش

رفته ، و تعیین مقدار موجودی کالا میباشد .

در این روش براساسه قیمت تمام شده يك واحد کالای تولید شده طی دوره مقدار

هزینه متغیر و هزینه ثابت طی دوره را جمع نموده و بر تعداد واحد تولید شده

تقسیم مینمایند .

مثال :

فرض کنیم شرکت تولیدی X در طی يك دوره ۱۰۰۰۰ واحد کالا تولید نماید .

هزینه ثابت دوره (طی دفاتر) مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال و هزینه متغیر هر واحد ۱ ریال

میباشد . چنانچه بخواهیم با توجه با اطلاعات فوق قیمت تمام شده يك واحد کالا -

را تعیین نمائیم همانطوریکه توضیح داده شد بطریق زیر عمل میگردد .

(fixed cost) هزینه ثابت دوره ۱۰۰۰۰ ریال

(variable cost) هزینه متغیر دوره $(10000 \times 1) + 10000$

(total cost) جمع قیمت تمام شده کالای تولید شده ۲۰۰۰۰ ریال

(unit produced) کل واحد تولید شده طی دوره $\div 10000$

(cost per unit) هزینه تمام شده يك واحد کالا ۲

چنانچه شرکت تعداد ۴۰۰۰ واحد از کالای تولید شده را بفروش برساند
 و قیمت فروشش را واحد ۳ ریال باشد برای محاسبه سود شرکت، قیمت تمام شده
 کالا نیکه فروختیم و همچنین قیمت موجودی انبار (باقیمانده کالا) چنین عمل
 می کنیم .

(revenue or sale) درآمد فروش (۴۰۰۰ × ۳) ۱۲۰۰۰ ریال
 (cost of good sold) قیمت تمام شده کالا (۴۰۰۰ × ۲) ۸۰۰۰ -
 (net in come) سود حاصل از فروش ۴۰۰۰ واحد ۴۰۰۰ ریال
 برای محاسبه موجودی کالا طی دوره ۱۰۰۰۰ واحد تولید کرده بودیم و تعداد
 ۴۰۰۰ واحد آنرا فروختیم در نتیجه تعداد ۶۰۰۰ واحد موجودی خواهیم
 داشت که مبلغ آن

$$\text{موجودی کالا} = ۶۰۰۰ \times ۲ = ۱۲۰۰۰ \text{ ریال}$$

نکته ای که در اینجا قابل تذکار میباشد آن است که در این روش قیمت تمام شده
 هر کالا از دو قسمت هزینه متغیر و هزینه ثابت تشکیل شده است و یا به عبارت دیگر
 تمام هزینه ها را انجام داده (متغیر و ثابت) بر تعداد واحد کالا تقسیم میشود
 و مسئله ای که در این روش وجود دارد آن است که قیمت تمام شده یک واحد کالا در
 سطوح مختلف تولید فرق مینماید .

روش هزینه یابی مستقیم :

DIRECT COSTING

روشی که در سالهای اخیر برای تعیین قیمت تمام شده یک واحد کالا ی

تولیدی معمول و رایج گردیده است روش هزینه‌یابی مستقیم -

(direct costing) میباشد. در این روش برای تعیین قیمت

تمام شده يك واحد کالای تولید شده هزینه متغیر را منظور میدارند یعنی

مقدار هزینه متغیر که شامل هزینه دستمزد، هزینه مواد اولیه و هزینه سربار

متغیر که مستقیماً برای تولید کالا بکار میرود را بر تعداد کالای تولید شده تقسیم

مینمایند. و یکی از دلایل بکاربردن این روش آن است همانطوریکه در بالا تذکر

داد شد در روش قبلی قیمت تمام شده کالا برای سطوح مختلف تولیدی فرق

مینمود یعنی اگر مثال زده شده در روش قبلی برای ۵۰۰۰ واحد کالای تولیدی بود

(کالای تولید شده طی دوره ۵۰۰۰ واحد بود) قیمت تمام شده يك واحد

کالا ۳ ریال میگردد. و دلیل دیگر بکاربردن این روش آن است که هزینه متغیر

با مقدار تولید کالا نسبت مستقیم داشته و بهتر است برای محاسبه قیمت تمام شده

کالا فقط آنرا مورد محاسبه قرار داد. و هزینه ثابت که در يك سطح تولیدی همیشه

ثابت بوده و با افزایش و کاهش مقدار تولید کالا در مقدار آن تغییری حاصل نمیشود

و ارتباط مستقیم به تولید کالا ندارند. باید بعنوان هزینه تولید منظور گردد.

در این روش برای محاسبه قیمت تمام شده يك واحد کالا " قیمت موجودی کالا و قیمت

تمام شده کالای فروخته بطریقی زیر عمل میگردد.

مانند مثال قبل: تعداد واحد تولید شده ۱۰۰۰۰ هزینه متغیر

ثابت
هر واحد ۱ ریال هزینه دوره ۱۰۰۰۰ ریال فروش هر واحد

۳ ریال تعداد واحد فروش رفته ۴۰۰۰

فروش درآمد (۴۰۰۰ × ۳) ۱۲۰۰۰ ریال

هزینه تمام شده کالا فروش رفته ۴۰۰۰ - ریال

سود ناویژه ۸۰۰۰

هزینه دوره (ثابت) - ۱۰۰۰۰

زیان (۲۰۰۰)

در این روش قیمت تمام شده هزینه متغیر ثابت دوره برای یک واحد

یک واحد ۱ ریال میشود مواد اولیه مستقیم (متغیر) ۰ / ۵ ریال

روش قبلی ۱ / ۵ ریال مستمر مستقیم (متغیر) ۰ / ۲۵ ریال

هزینه سربار متغیر ۰ / ۲۵ ریال

هزینه ثابت ۰ / ۵ ریال

۱ / ۵

برای محاسبه موجودی کالا (باقیمانده کالا) طی دوره بطریق زیر عمل میگردد .

$$\text{ریال } 6000 \times 1 = 6000$$

در صورتیکه این مثال و مفروضات با مثال روش قبل یکسان میباشد ولی در اثر اعمال

دوره متفاوت در محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته و موجودی کالای آخر

دوره که نتیجه کاملاً متفاوت بدست آمده است و علت تفاوت آن طریق محاسبه

و منظور نمودن هزینه ثابت میباشد که در حالت اول قیمت تمام شده يك واحد شامل دو نوع هزینه میباشد ۱- هزینه ثابت ۲- هزینه متغیر و در این روش قیمت تمام شده يك واحد کالا فقط شامل هزینه متغیر است و تذکار این مسئله مهم میباشد که در حالتی که تمام کالای تولید شده طی دوره بفروش میسرود نتیجه دو روش یکی میباشد (در محاسبه سود و زیان و نتیجه آن) .

مقایسه دو روش :

فرض می کنیم اطلاعات زیر در دست است این اطلاعات مربوط به ۲ سال متوالی میباشد .

برای هر سال

- ۱- هزینه ثابت طی دوره ۱۰۰۰۰ ریال
  - ۲- هزینه متغیر هر واحد ۱ ریال
  - ۳- هزینه فروش يك واحد ۳ ریال
  - ۴- مقدار تولید در سال اول ۶۰۰۰ واحد و فروش ۵۰۰۰ واحد
  - ۵- مقدار تولید در سال دوم ۴۰۰۰ واحد و فروش ۵۰۰۰ واحد
- و از طریق مختلف میخوانیم سود و زیان و قیمت تمام شده کالا (يك واحد) و موجودی کالا را محاسبه نمائیم .

تولید ۵۰۰۰۰		تولید ۱۰۰۰ واحد	
فروش	۵۰۰۰۰	فروش	۱۰۰۰
سسال اول	سسال اول	سسال اول	سسال اول
روشن هزینه پایی	روشن اول	روشن اول	روشن اول
مستقیم	مستقیم	مستقیم	مستقیم
هزینه انجام شده	هزینه انجام شده	هزینه انجام شده	هزینه انجام شده

ج

محداسه قیمت تمام شده پیک		محداسه قیمت تمام شده پیک	
واحد	واحد	واحد	واحد
هزینه ثابت	هزینه متغیر	هزینه ثابت	هزینه متغیر
۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰
جمع هزینه ها :	جمع هزینه ها :	جمع هزینه ها :	جمع هزینه ها :
تعداد واحد تولید شده	تعداد واحد تولید شده	تعداد واحد تولید شده	تعداد واحد تولید شده
قیمت تمام شده پیک واحد کالا	قیمت تمام شده پیک واحد کالا	قیمت تمام شده پیک واحد کالا	قیمت تمام شده پیک واحد کالا
سود و زیان	سود و زیان	سود و زیان	سود و زیان
فروش (درآمد)	فروش (درآمد)	فروش (درآمد)	فروش (درآمد)
قیمت تمام شده کالای فروخته شده	قیمت تمام شده کالای فروخته شده	قیمت تمام شده کالای فروخته شده	قیمت تمام شده کالای فروخته شده
هزینه تمام شده دوره	هزینه تمام شده دوره	هزینه تمام شده دوره	هزینه تمام شده دوره
سود حاصل از فروش	سود حاصل از فروش	سود حاصل از فروش	سود حاصل از فروش
موجودی آخر سال	موجودی آخر سال	موجودی آخر سال	موجودی آخر سال

نکاتیکه قابل تذکار است و با مقایسه د وروش میخوانستیم بآن توجه داده باشیم

عبارت است از :

۱- طریقه محاسبه قیمت تمام شده کالا ی فروش رفته ، قیمت تمام شده

یک واحد کالا ، و موجودی آخر سال طی د وروش .

۲- توجه باینکه مقدار هزینه ثابت د وروش بجه صورتی منظور میگردد

و در کجا میآید .

۳- قیمت تمام شده یک واحد کالا ی تولیدی د وروش اول در سطوح

مختلف متغیر بوده در حالیکه د وروش دوم ثابت میباشد .

۴- چنانچه کالا ی تولید شده تماما " بفروش برسد نتیجه سود و زیان

از هر د وروش یکی میباشد چنانچه در مثال فوق در پایان سال دوم تعداد واحد

تولید شده ۱۰۰۰۰ واحد بود مجموع تولید د وسال و همچنین مقدار فروش

کالا ۱۰۰۰۰ واحد گردید مجموع فروش د وسال در نتیجه حاصل سود و زیان

د وروش د وریایان سال دوم مساوی صفر گردید یعنی هر د و نتیجه یکی شد .

لازم نیست سود و زیان مساوی صفر گردد در این مثال باین صورت اتفاق افتاده و

د وروش صورت نتیجه یکسان میگردد .

نرخ هزینه سر بار جذب شده : $\frac{\text{ABSORPTION RATE (overhead rate)}}{\text{rate}}$

برای سرشکن کردن هزینه ها سر بار (هزینه هایی که مستقیما نمیتوان

آنها بواحد تولید رو کالا تقسیم نمود) معمولا " نرخ تعیین مینمایند که نرخ

هزینه سربار نامیده میشود و در نوع نرخ هزینه سربار وجود دارد .

۱- نرخ سربار واقعی : (Actual overhead rate)

در این روش جمع هزینه سربار (غیر مستقیم) را که طی دوره واقعا *

انجام گردیده بر تعداد واحد های تولید تقسیم مینمایند تا نرخ هزینه سربار

بدست آید .

$$\text{نرخ هزینه سربار واقعی (over head rate per unit)} = \frac{\text{جمع هزینه های سربار طی دوره (معمولا یکسال)}}{\text{تعداد واحد های تولید شده در دوره}}$$

۲- نرخ سربار پیش بینی شده : (Predetermine Rate)

معمولا در شرکت های تولیدی به علت نیاز به دانستن قیمت های تولید در

هر زمان از نرخ سربار پیش بینی شده استفاده مینمایند . و معمولا *

حسابداری آن اول هر دوره هزینه سربار طی دوره را پیش بینی نموده و همچنین

مقدار تولید را مشخص مینمایند (بودجه) و از تقسیم هزینه سربار پیش بینی

شده بر مقدار تولید و یا حجم تولید پیش بینی شده نرخ آن بدست می آید .

(نرخ سربار پیش بینی شده)

$$\text{نرخ سربار پیش بینی شده طی دوره (Predetermined Rate)} = \frac{\text{هزینه سربار پیش بینی شده طی دوره}}{\text{تعداد تولید پیش بینی شده}}$$

و اگر طی دوره هر مقدار تولید نمایم برای محاسبه هزینه سربار مقدار تولید

شده تعداد آنرا در نرخ سربار پیش بینی شده ضرب میکنیم .

مثال :

فرض کنیم در اول سال پیش‌بینی نمودیم که طی این دوره ۱۰۰۰ واحد تولید
مینمائیم که هزینه سرکار آن ۲۰۰۰۰ ریال پیش‌بینی میشود در نتیجه
نرخ سرکار پیش‌بینی شده

$$\text{ریال } 2 = \frac{20000}{10000} \text{ میگرد}$$

و مزیت این روش آن است که با سانی میتوانیم قیمت تمام‌شده کالا را تولید شده را
محاسبه نمائیم فرض کنیم اگر در وسط سال احتیاج بقیمت تمام‌شده کالا داشته
باشیم و در تاریخ مورد نظر ۵۰۰۰ واحد تولید کرده باشیم هزینه سرکار
آن با سانی بدست میآید.

$$\text{ریال } 10000 = 2 \times 5000$$

در حالتیکه در روش قبل بایستی تا آخر سال صبر نمود تا هزینه واقعی سرکار
انجام گیرد و در تاریخ معین تعیین مقدار هزینه سرکار مشکل بنظر میرسد.
در آخر هر دوره هزینه واقعی انجام‌شده سرکار را محاسبه نموده و آنچه
که بیشتر از سرکار پیش‌بینی شده و یا کمتر باشد یک تعدیل بعمل میآید. نرخ
سرکار پیش‌بینی شده میتواند بر اساس معیارها دیگری از واحد تولیدی
باشد. بر اساس ساعت کار ماشین‌ها و یا بر اساس ساعت کار کارگر و یا سایر
معیارها و در این حالت نیز مقدار ساعت کار را در اول دوره پیش‌بینی و هزینه
مربوط به آن را تخمین میزنند و از تقسیم آن نرخ سرکار پیش‌بینی شده بر اساس
ساعت کار بدست میآید. و ملاک تعیین هزینه سرکار میگردد.

ACCUMULATION

معنی لغوی آن بصورت جمع آوری میباشد و در اصطلاح -

حسابداری عبارت از جمع آوری اطلاعات حسابداری از منابع مختلف میباشد .

ACTUAL COST

هزینه واقعی :

عبارت از هزینه اراسته که واقعا " انجام میشود نه هزینه هایی که -

پیشبینی میگردد .

ALLOCATION

تسهیم (تخصیص) هزینه سریار :

عبارت است از تسهیم کردن (عمل تسهیم کردن) هزینه سریار به مراکز

هزینه (مراکز که تولید هزینه مینمایند) .

مثال :

فرض میکنیم یک کارخانه از سه قسمت تشکیل شده است قسمت تولیدی A و تولید B و قسمت اداری C که هر کدام از این مراکز را مرکز هزینه میگویند . اگر کارخانه را اثر ایجاد هر قسمت بالا متحمل هزینه میگردد . هر کدام از این قسمت ها بنحوی در هزینه کل سریار شرکت دارند ولی نمیتوان هزینه سریار را به هر قسمت مربوط دانست و مستقیما " بآن مرشدن نمود عمل و طریق تسهیم هزینه به هر قسمت را Allocation مینامند .

مثال :

فرض کنیم ۱۰۰۰۰ ریال هزینه سریار شرکت تولیدی که از سه قسمت A و B و C

تشکیل گردیده باشد چون مشخص نیست از این مبلغه مقدار را باید به A تقسیم نمود و یا B و یا C چون مثلاً "جزو این . . . . . را" — ال حقوق مدیر عامل میباشد چگونه میتوان مستقیماً گفت چه مقدار به قسمت A تعلق دارد و چه مقدار به قسمت B و یا چه مقدار به قسمت A دار ی C چون معیار مشخصی نیست در نتیجه کلی هزینه سر بار طی دوره که انجام گردیده باید بنحویں مثلاً "بر حسب ساعت کالا هر قسمت ، مقدار فرضی ای اشغالی و یا سایر معیارها به این قسمت ها تسهیم نمود این عمل را — Allocation می نامند .

APPLIED (overhead) : (بکار رفته) : —————

همانند وریکه در قسمت نرخ سر بار پیش بینی شده توضیح داده شد حسابداران هزینه سر بار هر دوره را پیش بینی نموده و بر اساس واحد تولید و یا ساعت کار مستقیم و یا ساعت کار کارکن نرخ سر بار پیش بینی شده را بدست می آورند . هزینه سر بار بکار برده شده عبارتست از هزینه سر بار است که بر اساس نرخ سر بار پیش بینی شده محاسبه و عملاً "در حسابها و تعیین قیمت تمام شده طی دوره بکار می رود .

مثال :

چنانچه شرکت تولیدی آلفا سر بار پیش بینی شده طی دوره را — . . . . . ریال حد سر میزند (طبق بودجه) و این پیش بینی بر اساس —

۱۰۰۰۰ ساعت کارگر (طبق بودجه) می باشد در نتیجه نرخ سر بار پیشتر -

بینی شده عبارت از :

ریال ۱۰ = $\frac{10000}{1000}$ می باشد یعنی بازاری هر ساعت کاری که کارگر انجام

میدهد ۱۰ ریال هزینه سر بار محاسبه میگردد . فرض میکنیم کارخانه طی دوره

۸۰۰۰ ساعت کار حقیقی نموده است در این صورت هزینه سر بار کار گرفته

(Overhead Applied) مساوی ریال $8000 \times 10 = 80000$ می باشد

و قیمت تمام شده کالائی که طی دوره فروختیم براساس این نرخ تعیین گردیده

است.

پس بطور کلی و برار روشن شدن مسئله باید گفت سه نوع سر بار داریم :

۱- سر بار پیش بینی شده سر باری است که در اول سال طی بودجه - - -

حد سر زده و پیش بینی می نمایم در مثال ۱۰۰۰۰۰ ریال .

۲- هزینه سر بار واقعی سر بار است که طی دوره واقعا * انجام - - - ام

گردیده است.

۳- هزینه سر بار کار گرفته که در زمان فروش کالا براساس محاسبه قیمت تمام - - - ام

شده کالای فروش رفته بکار میرود و در مثال فوق ۸۰۰۰۰ ریال می باشد .

BUDJET

بودجه - - - - -

عبارت است از برنامه ریزی معین عملیات و فعالیت ها در غالب اعداد که

مشخص میکند هدف و وسیله رسیدن به آن هدف ها در نوشته ای درج شده است.

و مقصود از نوشتن بودجه آن است که يك هماهنگی بین قسمتها را
 سازمان بوجود میآورد و اینکه مشخص میکند هدف ما چیست و ما چکار میخواهیم
 بکنیم و همچنین میتوانیم با داشتن بودجه يك کنترل بر روی عملیات و فعالیت
 توسعه داشته باشیم بوسیله مقایسه بودجه و آنچه که واقعاً انجام
 داده ایم و اینکه اگر فعالیت حقیقی با بودجه تفاوت داشته علت آن چیست
 بوده است.

BURDEN : (Factory overhead) هزینه سربار کارخانه :

هزینه سربار (هزینه غیرمستقیم) هزینه هایی هستند که نمیتوان آنها
 را مستقیماً به هزینه تولید مربوط دانست و باید غیرمستقیم آنها را به کالا ی
 تولیدی سرشکن نمود مانند هزینه حقوق مدیرعامل، هزینه اجاره، استهلاك
 هزینه سوخت و غیره.

BY PRODUCT محصول فرعی :

عبارتست از محصولی است که در يك کار تولید اهمیت کمتری دارد .
 مثلاً کارخانه ای که کالبا را تولید میکند محصول کالبا را که از گاو بدست
 میآورد محصول اصلی و پوست و کله و پاچه بصورت محصول فرعی خواهد بود .
 و یا کارخانه ای که بنزین تولید میکند بدست آوردن سایر مواد نفتی از نفت
 تصفیه شده محصول فرعی خواهد بود .

CAPACITY

ظرفیت :

عبارتست از تعداد محصولی و یا توانایی کارخانه میباشد . مثلاً میگویند ظرفیت کارخانه معادل تولید ۵۰۰۰ ماشین در سال میباشد . و شامل مقدار ثابت از وسائل و تجهیزات و ماشین آلات و پرسنل است که برای بکار انداختن يك سازمان بکار میرود .

CONTINUE BREAK EVEN ANALYSIS

بقیه نقطه سراسری :

بصورت زیر خواهد بود :

$$\text{نقطه سراسری} = \frac{\text{هزینه ثابت (FC)}}{\text{قیمت فروش يك واحد (P) - هزینه متغیر يك واحد}}$$

(Break even point)

مثال : فرض کنیم قیمت فروش يك واحد کالا ۵ ریال و هزینه متغیر يك واحد کالا ۴/۲۵ ریال باشد و هزینه ثابت طی دوره ۳۰۰۰۰ ریال باشد برای اینکه بفهمیم چه مقدار باید تولید کنیم تا به نقطه سراسری برسیم (نه سود داشته باشیم و نه زیان) طبق فرمول بالا .

$$\text{نقطه سراسری} = \frac{30000}{5 - 4/25} = 40000 \text{ واحد}$$

که اگر با توجه باطلاعات فوق ما ۴۰۰۰۰ واحد تولید کنیم نه سود خواهیم داشت و نه زیان و اگر مبلغ ریالی نقطه سراسری را بدو خواهیم میتوانیم ۴۰۰۰۰ واحد را در قیمت فروش يك واحد یعنی ۵ ریال ضرب کنیم که مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال میشود .

مثال دیگر :

فرض کنیم می‌خواهیم بدانیم که اگر بجای ۴۰۰۰۰ واحد ۵۰۰۰۰

واحد تولید کنیم چه مقدار سود خواهیم داشت طبق فرمول :

$$\text{سود} = \frac{\text{هزینه ثابت} + \text{تعداد واحد فروش}}{\text{هزینه متغیر یک واحد} - \text{قیمت فروش یک واحد}}$$

که کلیه اطلاعات را داریم فقط سود مجهول است که میشود :

$$۷۵۰۰ \text{ ریال سود} = \frac{۳۰۰۰۰ + \text{سود}}{۵ - ۴/۷۵}$$

مثال دیگر :

می‌خواهیم بدانیم که اگر قیمت واحد فروش ۵ ریال و هزینه متغیر آن ۶ ریال

باشد چه مقدار تولید کنیم تا مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال سود داشته باشیم با توجه

باینکه هزینه ثابت ۵۰۰۰۰ ریال میباشد :

$$\text{واحد} = ۲۰۰۰۰ = \frac{۵۰۰۰۰ + ۳۰۰۰۰}{۵ - ۶}$$

با توجه به مثال‌ها در فوق فهمیدیم که از طریق تجزیه و تحلیل نقطه سراسری می‌توانیم

میتوانیم خیلی مسائل مربوط به فروش ، سود ، سطح تولید و قیمت تمام شده

را بدانیم و به سئوالات مربوط به آنها پاسخ دهیم .

تجزیه و تحلیل نقطه سراسری :

BREAK EVEN ANALYSIS: (Contribution margin)

هدف از تجزیه و تحلیل نقطه سراسری این است که رابطه بین فروش و درآمد

و قیمت تمام شده و مقدار تولید کالا را مشخص نمائیم و بینیم با تغییر یکی از این عوامل چه تغییر در سایر عاملها بوجود میآید و یا بعداً برتد یگر به سئوالا ت زیر پاسخ بد هیم .

۱- فرض کنیم قیمت یک واحد فروش را P و همچنین تمام شده آنرا C قیمت
چه مقدار باید تولید بکنیم که مثلاً " X ریال سود داشته باشیم .

۲- مثلاً " قیمت فروش یک واحد را P درصد تقلیل دهیم چقدر و تا چه اند از به باید حجم تولید را افزایش دهیم تا سطح سود تغییری نکند .

۳- و یا چه حد باید تولید کنیم که به نقطه سراسری برسیم و سئوالا تسی نظیر آنها که مربوط به درآمد ، قیمت تمام شده سطح تولید و رابطه ه آنها میشود .

برابر این منظوری که ما سبب زیر را بدست آوردن نقطه سراسری نیازمند یه م میدانیم که اگر از مقدار فروش هزینه متغیر را کم کنیم مبلغی که میماند نماینده پولی است که میتوان با آن هزینه ثابت را پوشاند و بعد از آن سود بدست آورد .

(قیمت فروش یک واحد $\times$ تعداد فروش) درآمد =

Price $\times$ unit sold (Revenue)

- variable cost $\times$ units sold

(هزینه متغیر یک واحد $\times$ تعداد فروش) هزینه متغیر =

مقدار پولی است که برابر هزینه ثابت میماند و احتمالاً " سود =

Contribution margin

$$\frac{\text{Fixed cost}}{\text{Net profit}} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\text{سود خالص (منفعت)}}$$

اگر از فرمول بالا تعداد واحد فروش (units sold) فاکتور

بگیریم میشود :

$$\text{Units sold (Price - variable Rate)} = \frac{\text{Net profit} + \text{fixed cost}}{\text{fixed cost}}$$

هزینه ثابت + سود خالص = (هزینه متغیر یک واحد - قیمت فروش یک واحد)

تعداد واحد فروش در نتیجه معادله فوق

$$\text{Units sold} = \frac{\text{Fixed cost} + \text{Profit}}{\text{Price - variable Rate}} = \frac{\text{FC} + \text{NP}}{\text{P} - \text{VC}}$$

$$\text{تعداد واحد فروش} = \frac{\text{سود خالص} + \text{هزینه ثابت}}{\text{هزینه متغیر یک واحد} - \text{قیمت فروش یک واحد}}$$

با داشتن فرمول اخیر ، رابطه را که میخواستیم بدست آوریم و از روی آن

تغییرات بین هر کدام از عوامل را میتوانیم بررسی کنیم و چون در نقطه سراسری -

همانطوریکه گفته شد نه سود داریم نه زیان پس سود ماصفر میشود و فرمول نقطه

سراسری .

COST ASSIGNMENT تخصیص قیمت به قسمت های تولیدی و غیرتولیدی :

عبارتست از روشی که تسهییم (توزیع) میکند هزینه ها را به قسمت های مختلف

یک مؤسسه و یا شرکت تولید که هزینه های مستقیم مشخص است که چگونه تقسیم

میشود بعلا این که به تولید بستگی مستقیم داشته مثلاً " برای تولید یک واحد

کالا معلوم است که چه مقدار هزینه ستمزد و یا مواد اولیه لازم است و نتیجه
 قسمتهای مصرف کننده (تولیدی) مشخص است که چقدر و چه مقدار از آن را
 مورد استفاده قرار داده اند و دیگر هزینه های سربار (غیر مستقیم است) که در
 قسمت Allocation مشخص گردیده است. پس اختصاص هزینه
 (مستقیم و غیر مستقیم) به هر قسمت تولیدی و موسسه را - Cost Assign-
 ment
 می نامند.

BILL OF MATERIALS

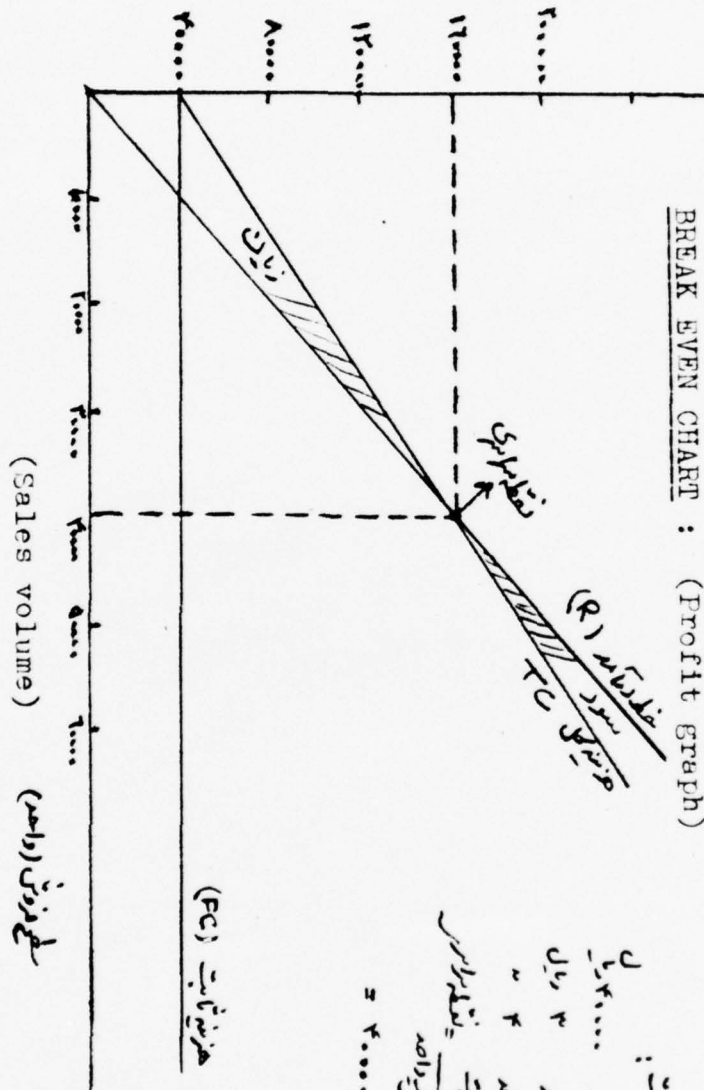
عبارت از لیست و یا سندی است که مشخص می نماید چه مقدار مواد اولیه
 به کالای تولیدی وارد شده است و از روی آن میتوان یک استاندارد برای
 مواد اولیه مصرفی بدست آورد.

BREAK EVEN POINT

نقطه سراسری :

عبارتست از نقطه ای که در آن نقطه مقدار درآمد کالای فروش رفته
 و قیمت تمام شده کالای فروش رفته با هم برابر میشود یا به عبارت دیگر نشان دهنده
 سطح تولید و یا مبلغ فروش است که در آن سطح مانده سود خواهیم داشت و نه
 زیان (قیمت تمام شده کالای فروش رفته) = Total cost = درآمد Revenue

BREAK EVEN CHART : (Profit Graph)

مفروضات:

1	40000	لکه هزینه ثابت
2	3	هزینه متغیر به ازای واحد
3	4	درآمد به ازای واحد
4		هزینه ثابت
		هزینه متغیر به ازای واحد
		نقطه تعادل =
		40000 واحد =

CAPITAL COST

عبارت از ارزش دارایی ثابت که در ترازنامه نشان داده میشود . یا عبارت دیگر مقدار هزینه‌ای و یا پولی که برای بدست آوردن کالاهای سرمایه‌ای پرداخت میشود . و بطور کلی در ترازنامه تحت عنوان دارایی ثابت نوشته میشود . مانند زمین ، ساختمان ، ماشین آلات تولیدی و سایر اقلام دارایی ثابت .

CAPITAL BUDGETING

تصمیم‌گیری سرمایه‌ای :

طرح و برنامه‌ریزی جهت تصمیم‌گیری در مورد سرمایه‌گذاری طول‌مدت است و بدست آوردن کالاهای سرمایه‌ای را در اصطلاح حسابداری - Capital budgeting می‌نامند و یا عبارت دیگر از منابع مالی و پولی در زمان حاضر استفاده می‌کند که در آینده برای مدت طولانی از آن سرمایه استفاده و بهره‌گیری شود . و معمولاً این نوع سرمایه‌گذاریها شامل تهیه کالاهای سرمایه‌ای از قبیل تهیه ساختمان ، زمین ، خرید ماشین آلات ، وسایل و تجهیزات و یا توسعه یک قسمت تولیدی و یا تصمیم‌گیری در مورد ایجاد یک کارخانه تولیدی میباشد و از خصوصیات آن این است که معمولاً جزو برنامه‌های عادی نمیباشد و حالتی پیش‌می‌آید که تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی در مورد این نوع سرمایه‌گذاریها واجب میگردد و چون این نوع سرمایه‌گذاریها درگیر پول و سرمایه زیاد و همچنین زمان زیاد در آینده میباشد در طرح ریزی و تصمیم‌گیری در مورد آن باید مسائل را دقیقاً مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار

قرار داد بخاطر وقوع حوادث مختلف در آینده که ممکن است نتیجه -
 پیش‌بینی راحت‌تر تأثیر قرار دهد و این زمان همانطوریکه گفته شد طویل
 مدت معمولاً* (۵۰، ۱۰، ۱۵ سال) می‌باشد که پیش‌بینی و تعیین -
 حوادث آینده بسیار مشکل می‌باشد . همچنین بعلا این که برگشت -
 سرمایه در طول سال‌های آینده ممکن است یکسان نباشد و در پایان هر سال -
 درآمد متفاوتی عاید گردد لذا باید به نتیجه جمع برگشته‌ای سرمایه -
 در سال‌های مختلف توجه نمود و این مسئله اهمیت آن در تجزیه و تحلیل -
 بودجه‌های سرمایه‌ای و روش تجزیه و تحلیل بودجه‌های سرمایه‌ای مشخص
 می‌گردد .

CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS

همانطوریکه در تصمیم‌گیری سرمایه‌ای گفته شد تصمیم‌گیری سرمایه‌ای -
 عبارت از طرح و برنامه‌ریزی در مورد سرمایه‌گذاری است که استفاده
 از آن در آینده و براساس مدت طولانی معمولاً* (۵۰، ۱۰، ۱۵ سال و یا بیشتر)
 می‌باشد . وجهت این گونه تصمیم‌گیری باید راه‌های مختلف را مورد بررسی
 و تجزیه و تحلیل قرار داد . تجزیه و تحلیل و بررسی راه‌های مختلف موجود
 جهت تصمیمات سرمایه‌ای را CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS
 می‌نامند . و یا عبارت دیگر عبارات سبک و سنگین نمودن راه‌های موجود
 برار اینکه ببینیم از بین راه‌های مختلف و امکانات موجود کدامین راه بنظر

مفید و سود آور می باشد . متد و روش تجزیه و تحلیل جهت انتخاب بهترین راه حل را^S (Capital expenditure analysis method) مینامند . چنانچه پراز تجزیه و تحلیل و بکاربردن روش تجزیه و تحلیل تشخیص داده شد و تصمیم گیری جهت سرمایه گذاری سود آور بود باید بودجه ای جهت این نوع سرمایه گذاریها تهیه نمود و علت آن همان طوریکه گفتیم ممکن است زمان انجام و تکمیل این نوع سرمایه گذاریها طولانی باشد مثلاً " برای احداث یک کارخانه امکان دارد ۲ سال و یا بیشتر زمان نیاز باشد . بهرحال بودجه ای باید تهیه گردد که بودجه نویسی و تهیه آن را (Capital expenditure budget) مینامند . وبعد از تهیه بودجه زمان اجرای بودجه فرامیرسد و هزینه انجام بودجه را Capital expenditure مینامند . زمانی که هزینه بتدریج انجام گردد این نوع هزینه ها به دو قسمت تقسیم میشوند یا جزو رأیهای ثابت منظور میگردد که بحساب Capital cost می رود و بصورت دارای ثابت در ترازنامه نشان داده میشود و یک قسمت از آن که جزو هزینه دوره میباشد و بحساب درآمد دارای منظور میگردد و جزو هزینه دوره بحساب سود و زیان می رود . پس مراحل مختلف طی شده بشرح زیر میباشد .

۱- طرح و برنامه ریزی در مورد بودجه های سرمایه ای و تصمیم گیری در

مورد تهیه کالا های سرمایه ای (۱- تصمیم گیری و برنامه ریزی میکنیم)

Capital Budgeting

۲- تجزیه و تحلیل میکنیم که آیا این تصمیم گیری به نفع می باشد-----

پایه از طریق مختلف Capital expenditure analysis

و روشن آن .

۳- چنانچه تجزیه و تحلیل و بررسی راههای مختلف سود آور تشخیص

داده شد و تصمیم در مورد انجام آن اتخاذ گردید بود چه نویسی-----

میشود . Capital Expenditure Budget

۴- پس از بودجه نویسی زمان اجرای این تصمیم فرامی رسد و هزینه

بتدریج انجام میگردد . هزینه سرمایهای Capital Expenditure

۵- پس از انجام هزینه مقدار هزینه ای که جزو دارایی منظور میگردد و -

به تر از نامه برده میشود به نام Capital Cost خواهد بود .

۶- آن قسمت از هزینه که بحساب سود و زیان می رود جزو هزینه-----

دوره خواهد بود .

CAPITAL RATIONING

تعریف:

عبارت از آن است که برای سرمایه گذاری و یا سرمایه گذاریهای که در یک

دوره و یا زمان معین امکان آن پیش می آید همواره مقدار محدود و معینی-----

امکانات مالی پولی (fund) مهیا و آماده می باشد و در اثر این محدودیت

مالی ناچاراً از تعداد پیشنهادات وصولی و راههای مختلف سرمایه گذاری

تعداد محدودی از آن را که قادر به انجام آن هستیم میتوانیم انتخاب نمائیم

و بنابراین مؤسسه‌ار که با چنین مشکلی روبرو میشود باید سعی نماید که یک سرمایه‌گذار و یا ترکیبی از چند سرمایه‌گذاری را انتخاب نماید که حد اکثر سود را دارا باشد .

CASH ACCOUNTING

عبارتست از ثبت معاملات و فعالیت‌های مالی یک مؤسسه در دفاتر آن بر اساس و مبتنی بر تاریخ دریافت و یا پرداخت پول نقد جهت انجام آن معامله .
مثال :

چنانچه یک مؤسسه مبلغ ۲۰۰۰ ریال کالا خریداری نماید و تاریخ -- -- خ انجام معامله اول شهریور ماه سال ۲۵۳۵ باشد و تاریخ پرداخت -- -- اول مهر ماه ۲۵۳۵ این معامله بتاریخ اول اردیبهشت ماه در دفاتر مؤسسه ثبت میگردد .

CASH BUDGETING

عبارت از بودجه‌ای است که در آن مقدار پول دریافتی و پول پرداختی طی دوره و همچنین حد اقل موجودی لازم را پیش بینی مینماید . مثلاً -- -- پیش‌بینی مینماید چه مقدار به پیمانکاران باید بدهد چقدر از بدهکاران وصول مینماید چه مقدار هزینه انجام میدهد که باید بپردازد و بطور خلاصه صورت وضعیتی از موجودی پول نقد را مشخص مینماید .
مثال زیر یک نمونه فرضی از بودجه نقدی است .

CASH BUDGET

بودجه نقد بران سال x

موجودی اول سال ۱۰۰۰۰ ریال

اضافه میشود دریافتیهای نقدی

(فروش طبق بودجه ۴۰۰۰۰ ریال) ۵۰٪ فروش ۲۰۰۰۰

دریافتی از بدهکاران ۱۵۰۰۰

مقدار پول نقد آماده ۴۵۰۰۰

کسر میشود پرداختیهای نقدی

خرید مواد اولیه ۵۰۰۰ ریال

پرداخت حقوق ۷۰۰۰ "

هزینه اجاره ۱۳۰۰۰ "

پرداخت بستانکاران ۲۰۰۰ "

جمع پرداختی نقدی ۲۷۰۰۰

تا اینجا ۴۵۰۰۰ ریال پول آماده داشتیم طی بودجه و ۲۷۰۰۰ ریال

پرداختی نقدی در نتیجه موجودی پول نقد در آخر دوره ۱۸۰۰۰ ریال

میشود و این بودجه را است که برای راهنمایی و صورت وضعیت موجودی نقدی

تهیه میگردد و چنانچه مقدار موجودی آخر سال مثلاً ۲۰۰۰۰ ریال باشد

مجبوریم از بانک قرض بگیریم یا دارتیهای دیگر .

CASH INFLOW

بظوریکه معنای درآمد را میدهد . عبارت از وارد شدن پول نقد
بداخل مؤسسه در اثر انجام فعالیت میباشد و همچنین صرفه جوئی در هزینه
را (Cash inflow) میگویند مثلاً در اثر خرید ماشین جدید
در مبلغ هزینه دستمزد صرفه جوئی میگردد و نیز مبلغ صرفه جوئی شده
بعنوان (Cash inflow) میباشد .

CASH OUTFLOW

بظوریکه عبارت از هزینه است و خارج شدن پول نقد از مؤسسه در اثر
انجام فعالیت را (Cash outflow) می نامند تذکر این مطلب لازم است
که این تعریف شامل هزینه استهلاک که پول بابت آن داده نمیشود نمی گردد .

CASH FLOW

تفاوت بین (Cash flow) پولهای نقدی که در اثر فعالیت
بخش خصوصی وارد مؤسسه میشود و پولهای نقدی که در اثر همان فعالیت از مؤسسه
خارج میگردد (Cash flow) نامیده میشود و تقریباً همان سود
خالص میباشد با توجه باینکه هزینه هائی مانند هزینه استهلاک را که پول نقد
مصرف نم نمایند باید با آن اضافه نمود .

$$\text{Cash flow} = \text{Cash inflow} - \text{Cash outflow}$$

در اثر یک فعالیت .

COMPTROLLER

عبارت از قوه اجرائی و یا شخصی است که بر سیستم حسابداری نظارت

نموده و مسئول مالی سازمان میباشد .

CONTRACT

بطور کلی بمعنای قرارداد و پیمان میباشد . و در حسابداری عبارت از

قرارداد راست که یک طرف قرارداد معمولاً دولت میباشد مانند قراردادها^{نیکه}

بین دولت و پیمانکار منعقد میگردد .

CONTRIBUTION MARGIN

همانطوریکه در قسمت نقطه سراسری (Break even point)

گفته شد نقطه سراسری عبارت از نقطه‌ای است که در آن سطح تولید (نقطه

تولید) مانده سود خواهیم داشت و هزینه‌های و یا عبارت دیگر با تولید آن مقدار

(تولید در آن نقطه) مقدار فروش با قیمت تمام شده کالا را فروش رفته برابر

ویکسان میشود و برار تعیین نقطه سراسری از فرمول زیر استفاده میگردد .

$$\text{نقطه سراسری (تعداد واحد تولید)} = \frac{\text{هزینه ثابت دوره (Fixed Cost)}}{\text{قیمت فروش یک واحد} - \text{هزینه متغیر یک واحد}}$$

$$(Price) - (Variable \text{ cost per unit})$$

$$P - V$$

$$\text{Contribution margin} = \text{هزینه متغیر یک واحد} - \text{قیمت فروش یک واحد}$$

پس عبارت از تفاوت بین هزینه فروش یک واحد کالا با هزینه متغیر آن میباشد و عبارت

از مبلغی است که از فروش یک واحد کالا برای پوشاندن هزینه ثابت و سود احتمالی باقی میماند .

در فرمول بالا نقطه سراسری بر حسب تعداد واحد تولید بدست میآید و دلیل آن این است که صورت و مخرج کسر بر حسب مبلغ (ریال) میباشد و چنانچه بخواهیم نقطه سراسری را بر حسب مبلغ بدست آوریم بایستی نقطه سراسری (تعداد واحد) را در قیمت فروش یک واحد ضرب کنیم . مثال

۱- هزینه ثابت دوره ۱۰۰۰ ریال هزینه متغیر یک واحد ۲۰ ریال

قیمت فروش یک واحد ۳۰ ریال

$$\text{واحد } ۱۰۰ = \frac{۱۰۰۰}{۳۰-۲۰} = \text{نقطه سراسری}$$

یعنی اگر ۱۰۰ واحد تولید کنیم سود خواهیم داشت و نه زیان و اگر بخواهیم بدانیم چه مبلغ میشود باید ۱۰۰ واحد را در قیمت فروش ضرب کنیم که میشود ۳۰۰۰ ریال یعنی اگر با توجه به مفروضات بالا ۱۰۰ واحد تولید کنیم یا ۳۰۰۰ ریال فروش داشته باشیم نه سود داریم نه زیان

$$\text{نسبت } (1 - \frac{V}{P}) \text{ را } = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\frac{P - V}{P}} = \text{نقطه سراسری بر حسب مبلغ (ریال)}$$

نسبت $(1 - V/P)$ را Contribution margin ratio

مینامند و این نسبت عبارت از مقدار باقیمانده از هر ریال فروش که آماده است

برای پوشاندن هزینه ثابت و بدست آمدن سود احتمالی .

مثال :

اگر قیمت فروش يك واحد کالا ۵ ریال و هزینه متغیر آن ۴/۵ ریال

باشد و هزینه ثابت دوره ۳۰۰۰۰ ریال تعیین کنید نقطه سراسری را

بر حسب تعداد و مبلغ در اینجا Contribution margin

چه مقدار است و همچنین تعیین نمائید مقدار Contribution margin ratio

$$P = ۵ = \text{قیمت فروش يك واحد} \quad V_c = ۴/۵ = \text{هزینه متغیر يك واحد}$$

$$F_c = ۳۰۰۰۰ = \text{هزینه ثابت طی دوره}$$

$$= ۵ - ۴/۵ = ۰/۵ = \text{ریال باقی} \quad \text{یعنی از فروش هر واحد}$$

Contribution margin میماند برای بازیافت هزینه ثابت

و سود احتمالی .

$$\text{Contribution margin ratio} = 1 - V/P = 1 - \frac{۴/۵}{۵} = \frac{۱}{۵} = \frac{۱}{۵}$$

(margin ratio یعنی از هر يك ریال فروش ۱/۵ آن برای پوشاندن هزینه

ثابت و سود احتمالی باقی میماند .

$$\text{نقطه سراسر بر حسب واحد} = \frac{F_c}{P - V_c} = \frac{۳۰۰۰۰}{۵ - ۴/۵} = \frac{۳۰۰۰۰}{۱/۵} = ۱۵۰۰۰$$

سراسر بر حسب مبلغ .

$$\text{نقطه سراسر بر حسب مبلغ} = \frac{F_c}{1 - V_c/P} = \frac{۳۰۰۰۰}{1 - \frac{۴/۵}{۵}} = \frac{۳۰۰۰۰}{۰/۱} = ۳۰۰۰۰ \text{ ریال}$$

همچنین از این روش میتوان نقطه سراسری را برای تمام قسمتهای سازمان

که کالاهای مختلفی با قیمت فروش متفاوت تولید مینمایند تعیین نمود و فرمول

آن بصورت زیر میباشد .

$$\text{نقطه سراسری مبلغ (کل سازمان)} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\left(1 - \frac{\text{هزینه کل متغیر (V_c)}}{\text{فروش (R)}}\right)} = \frac{F_c}{(1 - V_{cp})}$$

مثال :

فروشکنیم تجارتخانه کالاهای مختلف تولید میکنند و درآمد حاصل از

فروش طی دوره از فروش کالاهای مختلف ۲ میلیون ریال است و هزینه متغیر آن

جمعا ۱۵۰۰۰۰۰ ریال و هزینه ثابت طی دوره ۳۰۰۰۰۰۰ ریال -

اینست برای محاسبه نقطه سراسری در این حالت

$$= \frac{\text{هزینه ثابت}}{1 - \frac{\text{هزینه کل متغیر}}{\text{فروش کل}}} = \frac{۳۰۰۰۰۰۰}{1 - \frac{۱۵۰۰۰۰۰}{۲۰۰۰۰۰۰}} = ۱۲۰۰۰۰۰$$

نقطه سراسری (ریال) .

پس بطور کلی سه فرمول گفته شد

$$\text{نقطه سراسری} = \frac{\text{سود} + \text{هزینه ثابت}}{\text{هزینه متغیر یک واحد} - \text{قیمت فروش یک واحد}} = \frac{FC + NP}{P - V}$$

نقطه سراسری بر حسب مقدار واحد .

$$\text{نقطه سراسری بر حسب مبلغ} = \frac{\text{سود (NP)} + \text{هزینه ثابت (FC)}}{\left(1 - \frac{\text{هزینه متغیر یک واحد (V)}}{\text{قیمت فروش یک واحد (P)}}\right)} =$$

$$\text{سود (NP) + هزینه ثابت (FC)} = \frac{\text{نقطه سراسری (مبلغ)}}{\text{کل هزینه شهر (VC)} - \frac{\text{کل فروش (R)}}{\text{برای کارهای مختلف}}}$$

WP نمایند سود می باشد بدیهی است چنانچه بخواهیم نقطه سراسری را -

بدست آوریم مبلغ آن صفر است و اگر بخواهیم مبلغ $\times$ ریال سود ببریم -

بجای آن مقدار $\times$ را قرار میدهیم.

CONTROL

عبارت از کنترل و سوق دادن رفتار عناصر انسانی در اثر برانگیختن

انگیزه آنان جهت نیل به طرف هدف مدیریت و سازمان . مثلاً "دادن -

مقدار از درآمد فروش و توزیع آن بین کارکنان سازمان آنان را تشویق مینماید

که در جهت هدف سازمان که بدست آوردن حداکثر سود می باشد متمایل نمایند .

CONTROL ACCOUNT

عبارت از حسابی است که چند حساب دیگر را کنترل مینماید . یا -

بعبارت دیگر عبارت از دفترکی است که چند دفتر معین تابعه داشته -

باشد .

مثال :

معمولاً در هر تجارتخانه که کالا بطور نسبه میفروشد و تعداد مشتریان

آن زیاد است برای هر مشتری و بنام آنان یک حساب نگهداری میشود و برای

کنترل این حسابها یک حساب بدوکاران نگهداری میشود فرض کنیم که شرکت

در تاریخ اول فروردین ماه بنام آقای حسینی ۲۰۰۰ ریال و از آقای اکبری ۳۰۰۰ ریال و از آقای باقری ۱۰۰۰ ریال و آقای فرامرز ۸۰۰۰ ریال و آقای عباسی ۷۰۰۰ ریال طلب داشته باشد که در حساب آنان منعکس باشد در دفتر این تجارتخانه حساب به هکاران یک حسابی است که کنترل میکند هر یک از این حسابها و مجموع آنان را

معین حساب آقای عباسی	معین حساب آقای فرامرز	حساب معین باقری	معین اکبری	حساب معین آقای حسینی	دفتر کل حساب به هکاران
۷۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰	۳۰۰۰	۲۰۰۰	۲۱۰۰۰

CONTROLABLE COST

هزینه‌های قابل کنترل :

بطور کلی هزینه (Cost) اختصاص دارد به مرکز هزینه یعنی تامل مرکز هزینه ای نباشد هزینه ارتولید و ایجاد نمیگردد . و برای کنترل هزینه اصولاً " در هر مرکز هزینه یک سرپرست و یا مدیری قرار بدهند که تابتوانند از هزینه‌های غیر ضروری جلوگیری نماید . و هزینه‌های قابل کنترل هزینه‌هایی هستند که بوسیله مدیران و مسئولان و قسمت و مرکز هزینه قابل کنترل میباشند و وجود آنان اثر مشخصی در مقدار این نوع هزینه‌ها دارد . مثلاً "
 که یک کارگر میتواند کارکنو باید کارکن بوسیله مسئول قسمت قابل کنترل میباشد که کمتر از ساعت مقرر کار ننماید و یا تعداد و مقدار مواد اولیه که برای

تولید بکار میرود بوسیله مسئول قسمت قابل کنترل است و این در مقابل -

هزینه‌هایی است که قابل کنترل می‌باشد مثلاً " هزینه استهلاک رانمیتوان

جزو هزینه‌های قابل کنترل دانست. پس هزینه‌های قابل کنترل هزینه‌هایی

هستند که بوسیله مدیران و مسئولان هر مرکز کنترل شده و قابل کنترل می‌باشند .

CONVERSION COST

هزینه تبدیل :

عبارت از مقدار هزینه‌ای است که برابر تبدیل مواد اولیه به کالای تکمیل

شده انجام میشود و عبارت از مجموع هزینه دستمزد و هزینه سربار می‌باشد .

$$\text{Conversion cost} = \text{direct labor} + \text{overhead}$$

هزینه سربار + دستمزد مستقیم = هزینه تبدیل

COST CENTER

مرکز تولید هزینه (مرکز هزینه) :

هر قسمت و یا هر واحد جزئی از سازمان که ایجاد هزینه (تولید هزینه)

مینماید و یک سیستم حسابداری جهت تعیین مقدار هزینه انجام شده توسط

آن واحد و یا جز، طرح کرد مرکز هزینه (Cost center) میگویند .

همانطوریکه در قسمت هزینه‌های قابل کنترل گفته شد وقتی صحبت از هزینه

(Cost) میشود باید یک مرکز هزینه را باشد تا بتوان هزینه را با آن

نسبت داد . هزینه‌ها نسبت به هر مرکز هزینه تغییر ماهیت میدهند مثلاً "

هزینه برقی نسبت به ساختمان ممکن است یک هزینه مستقیم باشد چون مستقیماً

با آن مربوط میشود ولی نسبت به واحد کالای تولیدی ممکن است هزینه غیر مستقیم

باشد چون نمی‌دانیم هر واحد کالا چه مقدار از هزینه برق را جذب کند
 پس هزینه مربوط به مرکز هزینه است و این مرکز هزینه ممکن است یک دستگاه
 تولیدی باشد و یا یک قیمت تولیدی باشد، قسمت اداری سازمان باشد.
 و یا واحد کالا تولید شده باشد.

COST FLOW

عبارت از گذشتن یک عامل هزینه از مراحل مختلف اقتصاد می‌باشد.
 به عبارت دیگر مقدار هزینه‌ای است که یک عامل هزینه از ابتدا (زمان تصمیم
 انجام آن) و تا زمانی که بصورت درآمد به مؤسسه برمیگردد بوجود می‌آورد.
 مثلاً "مواد اولیه را در نظر میگیریم. برای بدست آوردن مواد اولیه مراحل
 مختلفی طی میشود و باید از مراحل مجزائی بگذرد که تولید هزینه مینماید
 اول باید برگ درخواست تهیه شود. خرید شود - انبار شود - به کالای
 در جریان ساخت برود - کالا ساخته شود - به انبار شود - فروخته
 شود و پول دریافت شود. در تمام این مراحل هزینه‌هایی ممکن است انجام
 شود مانند هزینه انبارداری، هزینه حمل - هزینه فروش - جمع همه هزینه‌ها
 از ابتدای تصمیم تا زمانی که پول آن دریافت میشود (Cost flow)
 نامیده میشود.

DIRECT COST

هزینه مستقیم :

عبارت از هزینه‌ای است که مستقیماً میتوان آنرا به مرکز هزینه نسبت داد.

و یا به عبارت دیگر اگر مرکز هزینه نباشد مقدار این هزینه ها صفر میشود مانند هزینه مواد اولیه اگر مرکز هزینه را کالا و تولیدی فرض نماییم اگر کالا تولید نکند احتیاج به خرید و هزینه کردن مواد اولیه نمی باشد . و این مسئله قابل تذکار است موقتی که میگوئیم هزینه مستقیم باید ابتدا مشخص نماییم مرکز هزینه چیست یعنی هزینه ها (Cost) نسبت به مرکز هزینه مستقیم و یا غیر مستقیم میباشد و تشخیص هزینه مستقیم یکی از وظایف مهم حسابداران است . چون شرایطی پیش می آید که میخوانیم مثلاً " واحد تولیدی را اضافه کنیم و یا یک مرکز هزینه را توسعه و یا از بین ببریم مشخص نمودن هزینه های مستقیم نسبت به این مراکز خیلی مهم است در امر تصمیم گیری که با توسعه و یا از بین بردن یک مرکز در هزینه مستقیم چه مقدار تاثیر میگذارد وجه نوع هزینه های کم و زیاد میشوند تا بتوان بوسیله آن تصمیم گیری نمود و در قسمت (Traceability to cost objective) بآن اشاره زیاد شده است .

و تمام این زمانیکه میگوئیم هزینه مستقیم و یا هزینه مواد اولیه مستقیم مشخص است که مرکز هزینه کالا و تولیدی میباشد و در غیر این صورت موقتی که صحبت از هزینه مستقیم میشود ابتدا باید مشخص کرد مرکز هزینه (Cost Center)

چیز به مرکز هزینه (Cost objective) نیز میگویند .

DIRECT LABOR

کارگر مستقیم :

عبارت از کارگر و ساعت کار کارگر که بر روی کالا و تولید کالا می نماید .

وزمانیکه صحبت از دارگرمستقیم میشود (Direct labor)

یعنی تعداد ساعات کار است که کارگر انجام داده است. مثلاً "برای تولید"

یک واحد کالا ۲ ساعت کار لازم است ساعت ۲ = (Direct labor)
برای یک واحد

DIRECT LABOR COST

هزینه دستمزد مستقیم:

عبارت از هزینه دستمزد است که برای کالا ^{تولید} انجام میشود. مثلاً -

میگوئیم هزینه دستمزد برای تولید یک واحد کالا ۱۰ ریال میباشد.

ریال ۱۰ = Direct labor cost per واحد میگوئیم - - - - - م

هزینه دستمزد مستقیم ۵۰۰۰ ریال است. ریال ۵۰۰۰ = Direct labor cost

DIRECT MATERIAL

مواد اولیه مستقیم:

عبارت از مقدار مواد اولیه است که برای کالا بکار میرود مثلاً "میگوئیم - م

برای تولید یک واحد کالا ۱۰ کیلو مواد اولیه بکار رفته است.

کیلو برای یک واحد ۱۰ = Direct material

DIRECT MATERIAL COST

هزینه مواد اولیه مستقیم:

عبارت از هزینه مواد اولیه است که برای کالا بکار میرود مثلاً "میگوئیم ^{تولید}

برای تولید یک واحد کالا ۲۰ ریال مواد اولیه بکار برده ایم:

ریال ۲۰ = Direct material per unit و یا میگوئیم هزینه مواد

اولیه مستقیم ۱۵۰۰۰ ریال بوده است:

ریال ۱۵۰۰۰ = Direct material

DIRECTLY RELATED COST

عبارت از هزینه‌ای است که از بوجود آمدن هزینه دیگر ایجاد میشود و مستقیماً با آن مربوط میگردد. مثلاً چنانچه کارگر استخدام میکنیم. از استخدام کارگر (یک نوع هزینه است) هزینه‌هایی دیگر بوجود می‌آید. و مستقیماً با آن مربوط میگردد مانند پرداخت حق بیمه اجتماعی به سازمان بیمه بابت کارگران و یا ساختن نهار خوری برای کارگران و از این قبیل هزینه‌ها که مستقیماً مربوط به ایجاد هزینه‌های دیگر میشود. این نوع هزینه‌ها ممکن است مانند هزینه‌ای فرض شود و به حساب سود و زیان برود و یا اینکه جزو هزینه‌های مستمر محسوب نمود.

FIXED COST

هزینه ثابت :

عبارت از هزینه‌ای است که تا یک سطح معین تولید ثابت بوده و به مقدار تولید بستگی ندارد و یا به عبارت دیگر به مقدار تولید و افزایش آن ارتباطی نداشته و ثابت می‌ماند. مانند حقوق مدیر عامل، هزینه استهلاک ساختمان اداری، هزینه بیمه، اجاره بها و سایر هزینه‌ها که به سطح تولید بستگی ندارند و مسئله‌ای که قابل تذکار است در تعریف گفته شد تا یک سطح معین تولید ثابت می‌باشند یعنی اینکه اگر آن سطح تجاوز شود در مقدار این نوع هزینه‌ها تغییری حاصل شده و باز تا یک سطح دیگر در تغییر جدی ثابت می‌ماند. مثلاً اگر کارخانه تا ۲۰۰۰ واحد تولید کند ممکن است

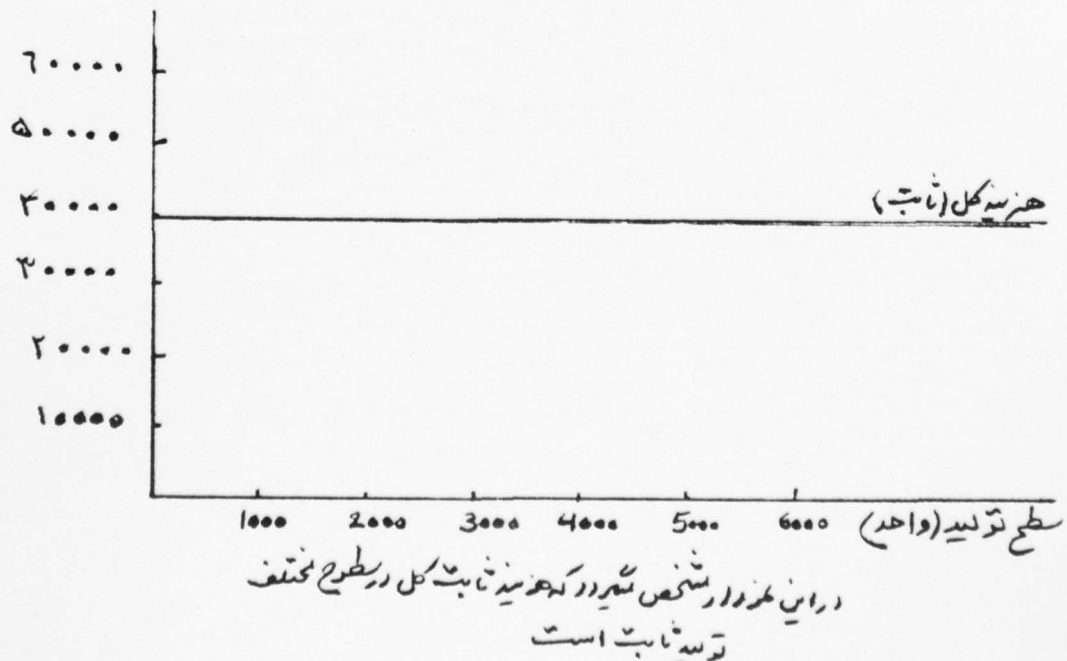

احتیاج به یک تعدا معینی سرکار کرد داشته باشیم که هزینه ثابت است و اگر از ۲۰۰۰ واحد تجاوز کرد ناچاریم سرکارگر استخدام کنیم که در مقدار هزینه ثابت تغییر حاصل میشود و تا سطح تولیدی دیگر مثلاً ۳۰۰۰ واحد در این تغییر جدید ثابت می ماند . پس بطور کلی هزینه های ثابت ——— هزینه هایی هستند که تا سطح تولیدی معین همیشه ثابت میمانند .

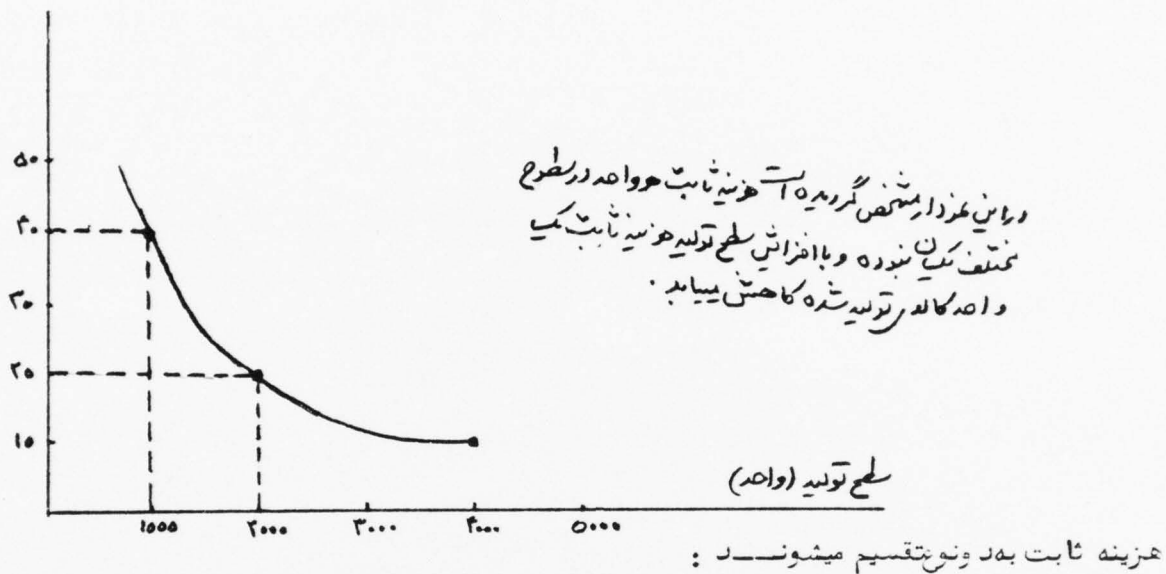
و چون هزینه ها ثابت است پس هزینه ثابت هر واحد کالا ی تولیدی با افزایش سطح تولید کمتر شده و یا با تقلیل در سطح تولید هزینه ثابت هر واحد ——— افزایش می یابد .

مثال : چنانچه هزینه کل ثابت دوره ۴۰۰۰ ریال فرض شود و نمودار زیر نشان دهنده هزینه کل و هزینه ثابت در سطوح مختلف برای یک واحد است .

هزینه ثابت به ریال (Fixed cost)

هزینه ثابت به ازای واحد (Fixed cost per unit)

1- Committed Fixed cost 2- Discretionary fixed cost

1-Committed fixed cost

عبارت از هزینه ثابتی است که از بدست آوردن دارایی ثابت و به طور کلی

از بدست آوردن وسایل مربوط به ظرفیت سازمان بوجود می آید . مانند هزینه

استهلاک (از خرید ساختمان دارایی ثابت بوجود می آید) و هزینه

اجاره ، حقوق مدیر عامل ، حق بیمه ، و نظایر آن .

و معمولاً این نوع هزینه ها ثابت بوده و قابل کنترل تا حد و حدی نمی باشند و تغییر آن

مستلزم تقلیل در وسایل (ارکان) اصلی سازمان میباشد مانند کم کردن سرکارگر ،

مدیران مسئول ، و از این قبیل .

2- Discretionary Fixed cost

این نوع هزینه های ثابت نیز به حجم تولید بستگی ندارند . و افزایش و کسر آن معمولا " در اختیار هیئت مدیره و مدیر عامل میباشد ولی بهر حال جزو هزینه های ثابت تحت عنوان فوق محسوب میگردد . و این نوع هزینه ها بستگی به سیاست زمان و نظریه هیئت اجرائی آن برای نیازمندیهای از قبیل - بازار یابی ، برنامه آموزشی حین کار ، آگهی و تبلیغ بوجود میآید . و در اول هر دوره مبلغ معینی بدین منظور گمارده میشود . و چون در اختیار مدیران میباشد در دوره های مختلف ممکن است مبلغ آن تغییر کند ولی در طی دوره ثابت است مثلا " در اول یک دوره ۱۰۰۰۰۰ ریال برای آموزش ، تبلیغ - مطالعه در مورد توسعه و بهبود سازمان در نظر گرفته میشود و ممکن است در دوره دیگر بسته به سیاست سازمان این مبلغ به ۱۵۰۰۰۰ ریال افزایش یابد و یا کسر گردد .

INDIRECT COST

هزینه غیر مستقیم :

هزینه های هستند که مستقیما " بمرکز هزینه (Cost center) مربوط نبوده و نمیتوان رابطه مستقیمی بین این نوع هزینه ها و مرکز هزینه تعیین نمود . مثلا " اگر کالا تولید می کنیم نمیدانیم مستقیما " چه مقداری از حقوق مدیر عامل و یا هزینه استهلاک به تولید کالا بستگی دارد و همانطوریکه در قسمت مستقیما " هزینه مستقیم (Direct cost) گفته شد برای تعیین اینک -

هزینه غیر مستقیم است اول باید مشخص نمود که مرکز هزینه کدام است .
 مثلاً "دراثر تغییر مرکز هزینه (Cost Center) هزینه انجام
 شده ممکن است از مستقیم به غیر مستقیم و یا برعکس تبدیل شود . مثلاً " حقوق -
 کارگران تولیدی نسبت به واحد کالای تولید شده (مرکز هزینه کالای تولیدی
 است) یک نوع هزینه مستقیم است ولی حقوق کارگران تولیدی نسبت به قیمت
 اداری سازمان (مرکز هزینه قسمت اداری است) هزینه غیر مستقیم است .

INVESTMENT CENTER

عبارت از مرکزی است که در آن تصمیمات سرمایه‌ای گرفته میشود . و مرکز
 است که در آن سرمایه و هزینه ، و درآمد نسبت به سرمایه‌گذاری سنجیده
 میشود تا کارائی هر قسمت سازمان بطور جداگانه مشخص گردد .

MIXED COST

عبارت از هزینه‌هایی است متشکل از ترکیبی از هزینه ثابت و هزینه متغیر .
 و یا عبارتد یگر هزینه‌ای است که قسمتی از آن هزینه ثابت و قسمتی از آن هزینه
 متغیر میباشد .

مثال :

هزینه تلفن مؤسسه معمولاً " بصورت (mixed cost) میباشد
 و از دو قسمت ثابت و متغیر تشکیل شده است مثلاً " مبلغ پونمان که همه ماهه
 جزو هزینه‌های ثابت و تعداد تلفنی که میشود جزو هزینه متغیر است یعنی هزینه

AD-A038 776

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL MONTEREY CALIF

F/G 5/1

AN IRANIAN LANGUAGE INTERPRETATION OF FINANCIAL AND MANAGERIAL --ETC(U)

DEC 76 M KOCHI

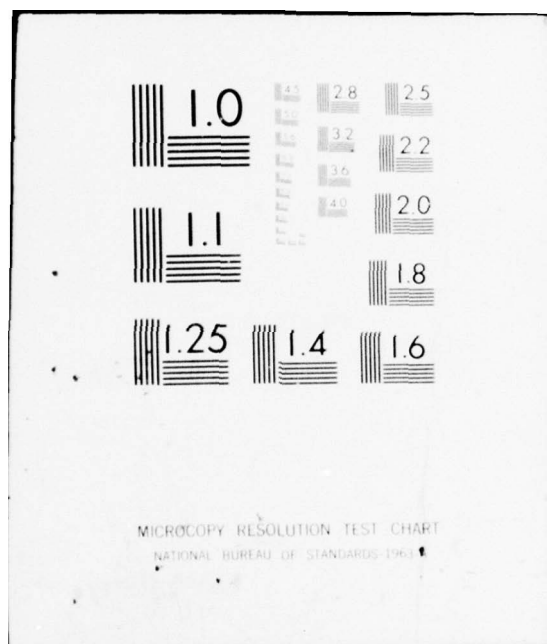
UNCLASSIFIED

NL

3 OF 3
AD
A038776

END

DATE
FILMED
5-77

تلفن ماهانه شامل دو قسمت زیر است:

۱- هزینه ثابت آن که آهنگان میباشد .

۲- هزینه متغیر آن که بستگی به تعداد تلفن دارد یعنی هرچه تلفن

بیشتر شود این نوع هزینه تغییر میکند . این نوع هزینه ها که از دو هزینه

ثابت و متغیر تشکیل شده اند (Mixed cost) نامیده میشوند

و یا ماشین تجارتخانه که برای حمل کالا به مشتری استفاده میشود . هزینه

استهلاک ، بیمه آن جزو هزینه ثابت و هزینه بنزین ، روغن ، لاستیک

آن جزو هزینه متغیر است چون بستگی به مسافت طی شده دارد .

RESPONSIBILITY CENTER

همانطوریکه در قسمت (Cost Center) گفته شد موقعی که

صاحب از هزینه (Cost) میشود یک موضوع هزینه و یا مرکز هزینه است باید

باشد تا هزینه انجام گیرد . پس هزینه مرجوع میشود به مرکز هزینه که تولید

هزینه مینماید . چنانچه برای هر مرکز هزینه مسئول و مدیری تعیین شود با آن

مرکز با مسئولیت (Responsibility Cost Center) می گویند . که در

آن یک و یا چند مرکز هزینه زیر نظر یک مسئول و یا مدیر میباشد . و این مدیران

مسئول انجام صحیح هزینه در آن مرکز میباشند .

CONTROL REPORT

عبارت از گزارشی است که به مدیران کمک مینماید برای کنترل بیشتر سازمان. مثلاً "گزارش مربوط به ساعت کار کارگران و نظایر آن که معمولاً" - مدیران باید بدان این نوع گزارشها ممکن است عکس العملی نشان داده و تصمیم جدیدی اتخاذ نمایند. مثلاً "با گزارش ساعت کار کارگر مدیر مسئول ممکن است متوجه غیبت بیش از حد کارگران گردد و یا سایر مسئله مربوط - و بآن تصمیم جدیدی در مورد کنترل بیشتر و راه حل جدید اتخاذ نماید.

CONTROL REPORT PERIOD

عبارت از فاصله زمانی است که در آن گزارش مربوط به کنترل به مدیران تحویل داده میشود. مثلاً "ممکن است ماهی یکبار، هفته ای یکبار و نظایر آن و این فاصله زمانی بسته به موضوع و مسئله آن که گزارش میگردد باید تفاوت نماید مثلاً "بهبتر است گزارش مربوط به تولید، و یا ساعت کار بیشتر را ده شود چون چنانچه تصمیمی لازم است اتخاذ گردد تا گزارش مربوط به مثلاً "بیمه ساختمان، و از این قبیل.

NON CONTROLABLE COST

عبارت از هزینه‌هایی هستند که بوسیله مسئولان مرکز هزینه قابل کنترل

نمی‌باشند مثلاً " شخصی که مسئول ساختمان یک شرکت است نمیتواند نسبت به

هزینه استهلاک آن مسئول باشد و کنترل نماید .

PRIME COST

جمع هزینه مواد اولیه و هزینه مستقیم کارگر (دستمزد مستقیم) را -

Prime cost مینامند و چون این هزینه قسمت عمده‌ای از هزینه

کالا تولیدی (قیمت تمام شده) را تشکیل میدهد . یکی از وظایف مهم -

حسابداران صنعتی (حسابداران قیمت تمام شده) برقرار کردن سیستم -

حسابداری دقیق میباشد تا مسیر مواد اولیه و دستمزد مستقیم را از زمان شروع

تا زمانیکه به حالت کالا تکمیل شده درمی‌آید تعقیب نمایند .

$$\text{Prime cost} = \text{Direct labor cost} + \text{Direct material cost}$$

هزینه مواد اولیه مستقیم + هزینه دستمزد مستقیم

RETURN ON INVESTMENT: (ROI) برگشت از سرمایه گذاری

در مؤسسات برگشت از سرمایه به عنوان معیاری برای ارزیابی کارایی قسمت

تولیدی (عملیاتی) آن بکار میرود و بطور ساده برگشت از سرمایه گذاری سودآوری

قسمتهای مختلف را نسبت به سرمایه مشخص مینماید . برای محاسبه نرخ برگشت

حاصل از سرمایه گذاری از فرمول زیر استفاده میشود .

(ROI) نرخ برگشت حاصل از سرمایه گذاری =

$$\frac{\text{درآمد خالص (Net income)}}{\text{مبلغ سرمایه گذاری یا دارائی ترازنامه (Assets or investment)}}$$

مثال :

اگر در یک قسمت از کارخانه تولیدی (A) بمبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال سرمایه -
گذاری کردیم (ممکن است بصورت دارائی در ترازنامه باشد) و درآمد حاصل از
این سرمایه گذاری ۲۵۰۰۰ ریال باشد نرخ برگشت سرمایه و یا (ROI)
عبارت از ۱۰٪ خواهد بود .

$$\text{نرخ برگشت از سرمایه (ROI)} = \frac{\text{درآمد خالص}}{\text{مبلغ سرمایه گذاری}} = \frac{۲۵۰۰۰}{۲۵۰۰۰۰} = ۱۰\%$$

که این مقدار ۱۰٪ را میتوان با قسمتهای دیگر سازمان که تولید درآمد -
مینمایند مقایسه نمود و همچنین میتوان آنرا با بهره‌آر که در اثر سرمایه گذاری در
راه پدید ست می‌آید سنجید و بهترین را انتخاب نمود . بطور کلی محاسبه -
(ROI) این روش برای تعیین کارایی قسمتهای مختلف است و یک
معیار است که به مدیران کمک میکند تا از راههای مختلف موجود بتوانند -
یکی را انتخاب کنند .

Asset turnover and margin on sale

چنانچه فرمول (ROI) را مقدار فروش ضرب و تقسیم نمائیم فرمول بصورت
زیر خواهد بود .

$$\text{ROI} = \frac{\text{فروش} \times \text{درآمد خالص}}{\text{سرمایه (دارائی) \times فـروش}}$$

برگشت حاصل از سرمایه

۱- نسبت فروش به سرمایه (دارائی) را Asset turnover

می نامند و این نشان دهنده سرعت برگشت سرمایه میباشد و یکی دیگر از معیارهاست برای سنجش کارایی قسمتها مختلف

$$\text{Asset turnover} = \frac{\text{فروش Sale}}{\text{سرمایه (دارائی)}}$$

۲- نسبت درآمد خالص به فروش را margin on sale می نامند

و این نشان دهنده درصد درآمد در هر فروش میباشد .

$$\text{Margin on sale} = \frac{\text{Net income (درآمد خالص)}}{\text{Sale (فروش)}}$$

REVENUE CENTER : مرکز درآمد (مرکز تولید درآمد)

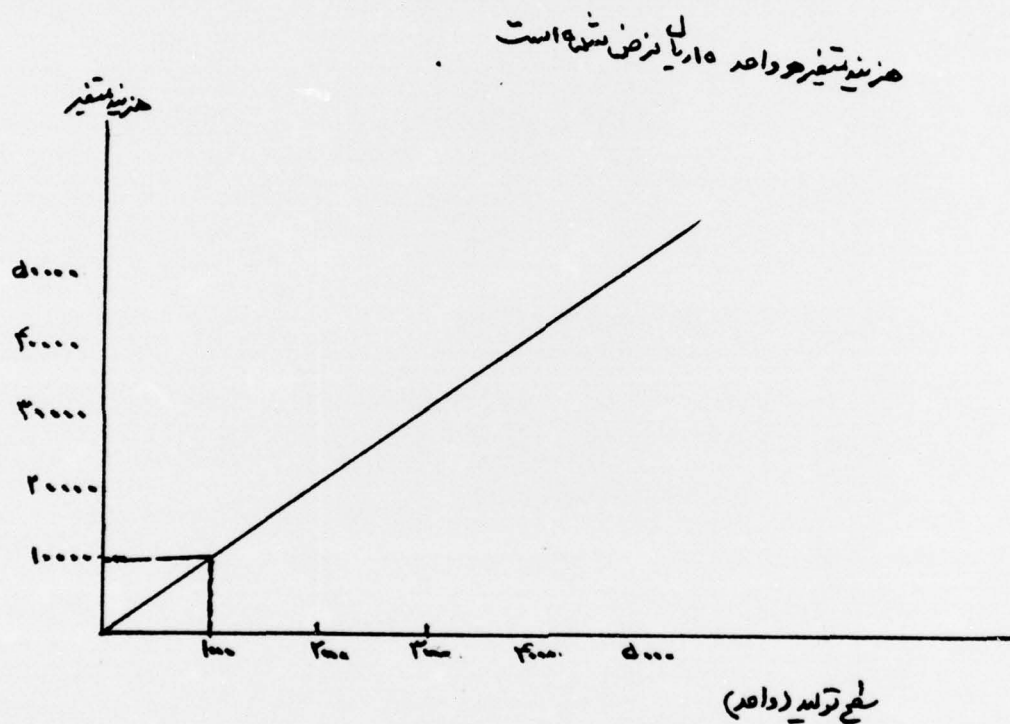
عبارت از مرکز است که ایجاد درآمد نموده و یک سیستم حسابداری - جهت تعیین مقدار درآمد توسط این مراکز شرح و تنظیم میگرد . مثلاً قسمت فروش یک مؤسسه را مرکز درآمد می نامند و مراکز درآمد همیشه دارای مسئول - میباشند مثل مدیر فروش .

VARIABLE COST : هزینه متغیر

عبارت از هزینه است که در اثر تغییر حجم تولید و فعالیت تولیدی مستقیماً

با آن تغییر مینماید و فرض شده است مستقیماً هرچه تولید افزایش یابد هزینه متغیر به همان نسبت تغییر میکند و برعکس مانند هزینه مواد اولیه ،
 مستقیم است که هرچه بیشتر تولید کنیم بیشتر هزینه مواد اولیه
 و مستمر خواهیم داشت. و نمودار تغییر آن بصورت زیر است :

COST CLASSIFICATION SCHEMES

بطور کلی در هر سازمان هزینه‌ها را بر حسب زیر تقسیم بندی میکنند و هدف از این نوع تقسیم بندی برای منظورهای مختلف مانند تعیین قیمت تمام شده کالا، تولیدی، تصمیم گیری سازمانی، برنامه ریزی تولیدی، تعیین سود و زیان و نظایر آن میباشد این طبقه و تقسیم بندی عبارت است از:

بر حسب وظیفه هزینه و رابطه با آن با فعالیت موسسه

1. Functional (Activity Relationship)

2. Cost behavior

بر حسب رفتار هزینه‌ها

3. Traceability to cost objective

بر حسب رابطه مستقیم آن به مرکز هزینه

4. Control responsibility

بر حسب مسئولیت افراد سازمان

و هدف از هر کدام از آن تقسیم بندی منظور خاصی است که در بالا متذکر گردید.

FUNCTIONAL (Activity Relationship)

در این نوع تقسیم بندی هزینه‌ها را موسسه را بر حسب وظیفه و نوع -

رابطه‌ها را که با قسمت فعالیت موسسه دارند تقسیم بندی می نمایند. و در

این حالت هزینه‌ها را جزو هزینه تولید (Manufacturing cost)

میشوند مانند هزینه مواد اولیه، هزینه دستمزد، هزینه سربار. و یا هزینه‌ها

جزو هزینه‌های فروش میشوند مانند حقوق فروشندگان، هزینه حمل کالا به -

مشتری، و نظایر آن (Selling cost) و یا هزینه‌ها را جزو هزینه‌های

اداری محسوب میمانند مانند هزینه حقوق کارمندان اداری، حقوق مدیر عامل، هزینه استهلاک ساختمان اداری و نظایر آن (Administrative cost) و یا جزو هزینه های مالی (Financial cost) محسوب میشوند و این نوع هزینه مانند بهره وامهای دریافتی که برای خرید دارائیهای ثابت دریافت میشود. و هدف از این نوع تقسیم بندی جهت تعیین سود و زیان مؤسسه میباشد. و خلاصه آن در صفحه بعد بصورت نمودار میبایست.

طبقه بندی هزینه (Cost) بر حسب

FUNCTIONAL (Activity Relationship)

1- هزینه تولید Manufacturing cost

	Direct	مواد اولیه مستقیم
A. Material		
	Indirect	مواد اولیه غیر مستقیم
B. Labor		
	Direct	دستمزد مستقیم
C. Overhead		
	Indirect	دستمزد غیر مستقیم
	Direct	هزینه سربار مستقیم
	Indirect	هزینه سربار غیر مستقیم

2- بر حسب هزینه فروش 2. Selling cost

مانند هزینه حقوق فروشندگان، هزینه حمل کالا به مشتری

3. Administrative cost

۳- هزینه اداری

مانند استهلاك ساختمان اداری، حقوق کارکنان اداری.

4. Financial cost

۴- هزینه مالی

مانند بهره‌ای که بابت قرض دریافتی جهت خرید دارائی پرداخت می‌گردد.

COST BEHAVIOR

1. Fixed cost   2. Variable cost   3. Mixed cost

در این روش هزینه‌ها را بر حسب هزینه ثابت (fixed cost) و هزینه متغیر (Variable cost) و هزینه ترکیبی (Mixed cost) تقسیم می‌گرداند. یعنی هزینه‌ها را جزو هزینه ثابت می‌برند مانند هزینه استهلاك، حقوق کارکنان اداری و نظایر آن و یا هزینه متغیر هستند مانند مواد اولیه، هزینه کارگر و نظایر آن و یا جزو هزینه ترکیبی هستند باید به فرقی میان این دو حالت تقسیم بندی بها و تمام طبقات مختلف هزینه توجه داشت چون همانطوریکه گفته شد از هر کدام خاصیت خاصی در نظر است در این حالت هزینه مواد اولیه جزو هزینه متغیر در حالتیکه در روش قبلی (دارائی) جزو هزینه تولید منظور گردیده بود. و هدف از این روش و این نوع تقسیم بندی برای تصمیم‌گیری سازمانی و تعیین حجم تولید و تصمیمات مربوط به آن می‌باشد و هدف آن است که عکس العمل و تغییرات هزینه در مقابل تغییرات حجم و سطح تولید مشخص گردد. که تا چه سطح تولیدی هزینه

ثابت بصورت ثابت باقی میماند و یا اینکه هزینه متغیر به نسبت تولید تغییر می نماید و همان طوریکه گفته شد هدف از این نوع تقسیم بندی تصمیم گیری و برنامه ریزی سازمانی است.

TRACEABILITY TO COST OBJECTIVE

1. Direct cost
2. Indirect cost

در این روش هزینه ها را بر حسب آنکه میتوان به مرکز هزینه (Cost Center) تقسیم نمود و یا تقسیم کردن بطور مستقیم غیر ممکن باشد تقسیم مینماید و یا عبارت دیگر هزینه ها را بر حسب ارتباط آن با مرکز هزینه تقسیم بندی می نمایند و در این روش هزینه ها یا جزو هزینه مستقیم (هزینه هایی که مستقیماً به مرکز هزینه مربوط میشوند) و یا هزینه های غیر مستقیم تقسیم میشوند. و هدف از این روش تعیین قیمت تمام شده کالا و تولید می باشد. مسئله ای که باز هم لازم به تذکار می باشد توجه به صیغه بندی هزینه ها در روش های مختلف و از این تقسیم بندی ها می باشد. مثلاً موارد اولیه در روش اول (Functional) جزو هزینه تولید و در حالت دوم Cost behavior جزو هزینه های متغیر و در حالت اخیر جزو هزینه های مستقیم (اگر مرکز هزینه واحد تولیدی باشد) تقسیم میگردد و هدف از هر کدام این تقسیم بندی متفاوت است. در تقسیم بندی هزینه ها به مستقیم و غیر مستقیم مسئله قابل توجه و مهم مرکز هزینه

میباشد یعنی ابتدا باید مرکز هزینه مشخص کرد تا بتوانیم هزینه مستقیم یا غیر مستقیم است. مثلاً "هزینه مواد اولیه نسبت به کالای تولیدی (مرکز هزینه ای است) مستقیم میباشد چون مصرف هزینه آن مستقیماً به کالای تولیدی و حجم آن بستگی دارد ولی چنانچه مرکز هزینه تغییر نماید و بخواهیم مثلاً "هزینه - قسمت اداری را مشخص کنیم هزینه مواد اولیه نسبت به این مرکز هزینه جد - - - (قسمت اداری) هزینه غیر مستقیم میباشد. و در حالتی هزینه مستقیم با هزینه متغیر یکی میشود که مرکز هزینه کالای تولیدی باشد یعنی اگر بخواهیم - - - هزینه تمام شده کالای تولیدی را محاسبه نمائیم هزینه متغیر همان هزینه - - - مستقیم است. بران تفاوت هزینه متغیر و هزینه مستقیم به مثالهای زیر توجه - - - شود :

۱- هزینه متغیر ممکن است مستقیم و یا غیر مستقیم باشد :

الف- هزینه مواد اولیه نسبت به واحد تولیدی هزینه متغیر مستقیم - - -

(Direct variable cost) میباشد .

ب- هزینه استهلاک ساختمان و آب و برق نسبت به واحد تولیدی و کالای

تولید شده هزینه متغیر غیر مستقیم (Indirect variable cost)

میباشد .

۲- و هزینه ثابت ممکن است مستقیم و یا غیر مستقیم باشد .

الف- هزینه بیمه ساختمان ، اجاره ساختمان ، استهلاک ساختمان

نسبت به هزینه ساختمان یک هزینه ثابت مستقیم (Direct fixed cost)

(می باشد .

ب - هزینه حقوق کارمندان ، استهلاك ساختمان ، مدیر عامل نسبت

به تولید کالا هزینه ثابت غیر مستقیم Indirect fixed cost

می باشد که هم ثابت هستند و هم نسبت به واحد تولیدی غیر مستقیم هستند .

پس بطور کلی حد فزاینده روش Traceability to cost objective

جهت تعیین سود و زیان است و تقسیم بندی هزینه ها بر حسب ارتباط مستقیم

آن (قابل سرشکن بودن) با واحد هزینه و یا ارتباط غیر مستقیم آن (غیر قابل

سرشکن بودن) تقسیم میشوند .

DIFFERENTIAL COST

تفاوت هزینه :

عبارت از تفاوت هزینه در شرایط مختلف می باشد و هدف از تعیین تفاوت

هزینه ها برای سرمایه گذاری و تصمیم گیری می باشد مثلاً " برای توسعه یک قسمت

تولید ریاید محاسبه نمود با این تغییر چه مقدار در هزینه ها تغییر حاصل میشود

و یا اگر خط تولید جدید اضافه کنیم و یا اینکه یک خط تولیدی را برداریم و

شرایطی نظیر آن و با فهمیدن تفاوت بین هزینه ها در شرایط مختلف به مدیران

گفت میکند تا در مورد تصمیم جدید بتوانند نتیجه گیری نمایند و مسئله مهم آن -

است که در این شرایط هزینه ها چگونه بیشتر از همه تغییر میکنند هزینه ها مستقیم

هستند چه هزینه ها را ثابت مستقیم و چه هزینه ها را متغیر مستقیم و تشخیص این نوع

هزینه‌ها نهایتاً اهمیت در مورد تصمیم‌گیری در شرایط مختلف را دارا می‌باشد .

تقسیم‌بندی هزینه‌ها بر حسب مسئولیت : - CONTROL RESPONSIBILITY -----

در این نوع تقسیم‌بندی هزینه‌ها را بر حسب هزینه‌های قابل کنترل -----

(Controlable cost) و هزینه‌های غیر قابل کنترل -----

(Noncontrolable cost) تقسیم‌بندی نمایند و در این تقسیم

بندی هزینه‌ها را بر حسب مسئول هر مرکز تقسیم‌بندی می‌نمایند و این روش

کاملاً " پیچیده و مشکل است و بایستی نهایتاً وقت را به‌مدل آورد .

CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS METHOD

همان‌طوریکه در قسمت بودجه‌ها و سرمایه‌ای Capital budgeting

گفته شد هدف از سرمایه‌گذاریها و تصمیمات سرمایه‌ای برنامه‌ریزی در مورد بدست

آوردن داراییهایی می‌باشد که عمر طولانی داشته و استفاده از آن مربوط به زمان

آینده و برای مدت طولانی (معمولاً ۵، ۱۰، ۱۵، ۲۰ سال) می‌باشد

مانند خرید ماشین‌آلات تولیدی، احداث خط جدید تولیدی، توسعه و

بهبود یک قسمت از تولید و نظایر آن بدین است در این نوع سرمایه‌گذاریها -

بعلت معلوم نبودن حوادث آینده و درگیر بودن با پول و سرمایه اولیه مورد لزوم

مستلزم بررسی و تجزیه و تحلیل دقیق می‌باشد . تجزیه و تحلیل این تصمیمات

و برنامه‌ها را در اصطلاح حسابداری - Capital expenditure Analysis

من نامند و روش و متد تجزیه و تحلیل بود جه های سرمایه را) Capital -

expenditure method) من نامند و در این قسمت هدف ارائه

دادن مدل ها ساده برای اتخاذ تصمیمات سرمایه ای و مشخص نمودن نوع

اطلاعات مورد نیاز تصمیم گیرنده برای فورموله کردن این اطلاعات جهت -

انتخاب بهترین راه موجود میباشد . و این مدل ها و متد کمک میکند به مدیران

در مورد اتخاذ تصمیم و انتخاب بهترین راه .

مراحلی که در تجزیه و تحلیل بود جه های سرمایه مورد توجه میگیرد عبارتند از :

۱- مشخص کردن هدف از سرمایه گذاری که شرکت بخواهد سرمایه گذاری رسمی

دارد بوسیله سرمایه گذاری بآن هدف بپردازد و معمولاً این نوع هدفها شامل :

بحد اکثر رساندن سود ، حداقل کردن قیمت تمام شده ، بازگشت سریع

سرمایه ، حداقل کردن ریسک میباشد .

۲- برای رسیدن به هدف مشخص شده باید راههای مختلف رسیدن

به هدف را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داد و تا میتوانیم راههای مختلف

عملی را ارائه دهیم .

۳- مشخص نمودن و تعیین معیار که بوسیله آن بتوانیم نتیجه راههای

مختلف را مورد بررسی قرار دهیم .

۴- بوسیله این معیارها نتیجه راهها را بررسی کرد و بهترین راه را انتخاب

نمائیم .

قبل از آنکه در مورد روشها و متدهای تجزیه و تحلیل بود چه----- ای
سرمایه را توضیح داد و گفت که بود چه های سرمایه ای به چه مسائلی
باید رسید کی کند مفاهیم و اصطلاحاتی وجود دارد که باید قبل از توضیح داده
شود. این مفاهیم عبارتند از :

1. Time value of money	ارزش زمانی پول
2. Compound interest	ربح مرکب
3. Discounted Rate (present value)	

TIME VALUE OF MONEY

ارزش زمانی پول :

عبارت از آن است که ارزش پول در زمانهای مختلف متغیر بود و تفاوت تعیین نماید
اگر به فرد بگویند ۱۰۰۰ ریال پول را اختیار تمیگذاریم و زمان انتخاب با توست
که در حال حاضر داشته باشی و یا این مبلغ را در سال آینده بتو بدیم قطعاً
شخص تشخص میدهد و توضیح میدهد که ۱۰۰۰ ریال در زمان حال باو بد نیست
تا سال آینده. و یا برعکس شخص دیگر تمایل دارد بدی خود را در زمانهای
آینده پرداخت نماید بجا حال. چرا افراد چنین رفتاری دارند ؟ جواب
این مسئله تقریباً روشن است. با پول نقد هر فردی میتواند از موقعیتهایی که
ممکن است پیش آید پول مورد نیاز باشد استفاده کند. در زندگی روزمره -
موقعیتهایی پیش میآید که بعلتند داشتن پول نقد از دست میروند و حالیکه ممکنست
بیشتر از این مبلغ پول بصورت های دیگر مثلاً " طلب وجود داشته باشد .

و داشتن پول نقد احتمال از بین رفتن آن را به حد اقل می‌رساند و یا اینگونه
 در اثر تغییرات اقتصادی ممکنست ارزش ریالی پول و قدرت خرید آن کم گردد .
 و تمام این تعاریف و تفاوتها و مزایای پول نقد مفهوم ارزش زمانی پول را می‌رساند .
 دانستن ارزش زمانی پول اساسی است برای دانستن بهره مرکب که در قسمت
 دیگر توضیح داده میشود و یک اساس و معیار مهمی است که در سرمایه‌گذاریها
 و اساسی را بازی میکند . چنانچه فردی در مقابل ۱۰۰ ریال حالا داشته
 باشد یا ۱۱۰ ریال در پایان سال بعد (بفاصله زمانی مثلاً یکسال) ترجیح
 دهد ۱۱۰ ریال در پایان سال بعد داشته باشد در اینجا ارزش زمانی پول
 بصورت نرخ بهره نماینگر میشود و این مفهوم دیگری است از ارزش زمانی پول
 که در این مسئله ۱۰٪ میباشد و نسبت ۱۰٪ رانرخ بهره ساده میگویند

(Interest Rate)

COMPOUND INTEREST

نرخ بهره مرکب:

اگر مفهوم نرخ بهره ساده را که در ارزش زمانی پول توضیح داده شد برآی
 بیشتر از یکسال در نظر بگیریم نرخ بهره مرکب است می‌آید و یا عبارت دیگر
 بهره در بهره . اگر ارزش زمانی پول (نرخ بهره ساده) برای فردی ۱۰٪ باشد
 و یا بگویند بجای ۱۰۰ ریال در حال حاضر چه مبلغ حاضر است در پایان
 سال سوم دریافت نماید او چنین محاسبه خواهد کرد .

$$۱۰۰ + ۱۰۰ \times ۱۰\% = ۱۱۰ \quad \text{پایان سال اول ریال}$$

پایان سال دوم ریال $110 + 110 \times \%10 = 121$

در پایان سال سوم ریال $121 + 121 \times \%10 = 133$

و بطور کلی فرمول نرخ بهره مرکب برای سرمایه گذاری بعد از n سال با نرخ

بهره r و مبلغ سرمایه گذاری p عبارت خواهد بود :

$$p(1+r)^n$$

مثال :

فرض میکنیم شخصی ۱۰۰۰ ریال برای مدت ۵ سال با نرخ بهره ۵٪

سرمایه گذاری میکند می خواهیم بدانیم در پایان سال پنجم چه مقدار خواهد

داشت طبق فرمول

مبلغ سرمایه در پایان سال پنجم ریال $1000 (1 + \%5)^5 = 1276$

و در ضمن جد اولی وجود دارد که نتیجه $(1+r)^n$ را در اختیار

ما قرار میدهند و با ضرب کردن آن در مقدار سرمایه مبلغ سرمایه را در پایان سال

n خواهیم داشت.

DISCOUNTED PRESENT VALUE (rate)

(D P V)

عبارت از ارزش برابری مبلغ پول در زمان حال با مبلغ معینی از پول در

سالهای معین آینده میباشد و یا به عبارت دیگر می خواهیم بدانیم مثلاً " ۱۰۰ ریال

در سال x آینده در حال حاضر چه ارزشی خواهد داشت. یعنی می خواهیم

بدانیم ۱۰۶ ریال در سال آینده با نرخ ۶٪ حالا چه ارزشی دارد که ۱۰۰ ریال

در حال حاضر معادل ۱۱۲۰۳۶ ریال در دو سال آینده است در حالیکه
 نرخ بهره ۶٪ باشد. در اینجا تذکار این مسئله لازم است که (D.V.P.)
 بانخ بهره مرکب تفاوت دارد. و فرمول (D.V.P.) بصورت زیر خواهد بود :

$$P \left(\frac{1}{(1+r)^n} \right)$$

که در آن n تعداد سال و r نرخ بهره و p ارزش پول و سرمایه میباشد.
 مثال :

فرض میکنیم سرمایه گذاری بر روی پروژه a بمبلغ ۲۰۰۰ ریال در سال سوم بعد
 سود میدهد و میخواستیم بدانیم ارزش فعلی آن چقدر است در حالیکه نرخ بهره
 ۵٪ میباشد.

$$P \left(\frac{1}{(1+r)^n} \right) = \text{ارزش فعلی (P.V.)}$$

Present value

$$۲۰۰۰ \cdot \frac{1}{(1/0.05)^3} = ۱۷۲۷/۶۷ \text{ ریال}$$

یعنی ۱۷۲۷/۶۷ ریال زمان حال با نرخ بهره ۵٪ معادل ارزش ۲۰۰۰ ریال
 در پایان سال سوم (از حالا) میباشد.

و همچنین جد و لپاشی موجود میباشد که $\frac{1}{(1+r)^n}$ را با امید هد و میتوان
 با ضرب کردن در مبلغ ارزش فعلی آنرا محاسبه نمود و حاصل $\frac{1}{(1+r)^n}$ را
 Discount rate و یا Discount factor مینامند.

حالا که با این مفاهیم آشنا شدیم به توجیه تعاریف بالا مسائلی که در -
بودجه‌ها سرمایه‌ای در مدت و روش تجزیه و تحلیل مهم هستند و باید مورد
بررسی قرار گیرند عبارتند از :

۱- مبلغ سرمایه‌گذاری Amount of investment

۲- دریافت‌های سال‌های آینده (خالص) که به مبلغ بطور خالص

در سال‌های آینده دریافت می‌کنیم در نتیجه این سرمایه‌گذاری و زمان دریافت

آن چه موقع می‌باشد (further cash flow)

۳- مدت عمر مفید سرمایه و یا به عبارت دیگر چه مدت از سرمایه‌گذاری -

بهره‌گیر می‌شود و آیا سرمایه و دارایی در پایان عمر آن دارای ارزش اسقاطی

است یا نه Economic life

۴- نرخ بهره و یا Discount rate

روش‌ها و مدت‌ها در تجزیه و تحلیل بودجه‌های سرمایه - Capital expendi-

ture Analysis method عبارتند از :

1. Net present value method
2. Profitability index
3. Time adjusted rate of return
4. Unadjusted rate of return (simple rate of return)
5. Pay back period

NET PRESENT VALUE : (NPV)

عبارت از تفاوت ارزش خالص فعلی مبلغ سرمایه گذاری و درآمد های -
خالص حاصله از آن و یا عبارت دیگر هر چه پول در زمانهای مختلف از نتیجه سرمایه
گذاری حاصل گردد را باید به ارزش فعلی (PV) تبدیل نمائیم و هر چه
که در اثر سرمایه گذاری هزینه گردد و یا عبارت دیگر از مؤسسه خارج گردد -
ارزش فعلی آن را نیز محاسبه نموده تا (NPV) بدست آید . به مثال
برای روشن شدن مطلب توجه شود .

فرض میکنیم ۲۰۰۰ ریال برای سرمایه گذاری در اختیار داریم و برای
سرمایه گذاری در راه (پروژه) موجود میباشد و نرخ بهره در هر دو حالت
معادل ۱۰٪ است اگر روی پروژه A سرمایه گذاری نمائیم که عمر مفید آن ۴ سال
میشود در پایان هر سال به ترتیب سال اول ۲۰۰ ریال سال دوم ۲۰۰ ریال
سال سوم ۲۰۰ ریال و سال چهارم ۲۸۰۰ ریال سود حاصل میگردد -

(Cash flow) برای فهمیدن مفهوم Cash flow به قسمت
آن مراجعه شود . و پروژه B که عمر مفید آن ۴ سال میباشد در پایان هر سال
به ترتیب سال اول ۱۴۰۰ ریال ، پایان سال دوم ۱۰۰۰ ریال و پایان سال
سوم ۴۰۰ ریال و پایان سال چهارم ۲۰۰ ریال سود حاصل میگردد جمعاً -
از پروژه A مبلغ ۳۴۰۰ ریال عاید میشود و از پروژه B مبلغ ۳۰۰۰ ریال عاید
میگردد در مرحله اول فکر میشود که پروژه A بهتر است و غرض از تجزیه و تحلیل -

آن است که دقیقاً روشی را اعمال کنیم که نتیجه مطلوب بدست آید .

بهر حال در این طریق (NPV) همانطوریکه گفته شد چون زمان

دریافتی پول و سود (Cash flow) فرق میکند باید همه آنها

را به ارزش فعلی تبدیل کرد . مثلاً پروژه A که در سال چهارم ۲۸۰۰ ریال

سود میدهد ارزش فعلی این مبلغ چیست و یاد رسال دوم ۲۰۰ ریال بهره عاید

میکرد ارزش فعلی (PV) آن چقدر میباشد و همینطور برای تمام

دریافتیها و پرداختیها و هر پروژه و موقعیکه ارزش فعلی آن بدست آمد

(پرداختیها و دریافتیها هر پروژه بخورد آگانه) آن موقع (NPV) هر

پروژه را محاسبه میکنیم و هر کدام که (NPV) بیشتری داشت بهتر است

و اگر یک پروژه باشد باید (NPV) آن بیشتر از صفر گردد .

$$NPV = (PV \text{ of inflow}) - (PV \text{ of outflow})$$

و طبق مثال فون یس ورتزیر محاسبه میگرد .

PV present value $P \left[\frac{1}{(1+r)^n} \right]$	r = 10% discount factor $\frac{1}{(1+r)^n}$	مبلغ	سال	پروژه A
ریال (۲۰۰۰)	۱.۰۰	ریال (۲۰۰۰)	۰	سرمایه گذاری (مبلغ سرمایه گذاری)
~ ۱۸۲	۰.۹۰۹	۲۰۰	۱	سود (مبلغ دریافتی خالص)
~ ۱۶۵	۰.۸۲۶	۲۰۰	۲	~ ~ ~ ~
~ ۱۵۰	۰.۷۵۱	۲۰۰	۳	~ ~ ~ ~
~ ۱۳۶	۰.۶۸۳	۲۸۰۰	۴	~ ~ ~ ~
۲۴۰۹	PV of cash inflow			دریافتیهای نقدی
	NPV = (P.V of cash inflow) - (P.V of cash outflow)			سود خالص
	= ۲۴۰۹ - ۲۰۰۰ = ۴۰۹			ریال
	۴۰۹ به عدد صحیح تبدیل شده است			

در جدول قبل برای تعیین discount factor جدولی موجود می باشد که برای نرخ استفاده
در سالها مختلف مبلغ آنرا تعیین می نماید .

present value $P \left[\frac{1}{(1+r)^n} \right]$	discount factor $\frac{1}{(1+r)^n}$	مبلغ	سال	پروژه B
۲۰۰۰ (۲۰۰۰) ل	۱.۰۰۰	۲۰۰۰ (۲۰۰۰) ل	۰	بمنوعه سرمایه گذاری
۱۲۷۳	۰.۹۰۹	۱۴۰۰	۱	بمنوعه دریافتی سال
۸۲۶	۰.۸۲۶	۱۰۰۰	۲	
۳۰۰	۰.۷۵۱	۴۰۰	۳	
۱۲۸	۰.۶۳۸	۲۰۰	۴	
۲۵۲۷				

P.V of cash inflow

$$N.P.V = 2527 - 2000 = 527 \text{ ل}$$

در این حالت گفته شد هر پروژه سرمایه‌گذاری که ارزش فعلی آن بیشتر باشد بهتر است بنابراین سرمایه‌گذاری روی پروژه B که (NPV) آن بیشتر است بهتر می‌باشد. و این به مدت و روشی است که بوسیله آن ما توانستیم از دو راه موجود یکی را انتخاب کنیم و علت این که این مدت سرمایه‌گذاری B را ترجیح می‌دهد آن است که سرمایه‌گذاری B مبلغ دریافتی آن در سالهای اول مبلغ بیشتری می‌باشد و این همان تفاوت ارزش زمانی پول است و می‌تواند دوباره آنرا سرمایه‌گذاری نمود و در پروژه A که تنها باشد سرمایه‌گذاری در صورتی سودآور است که (NPV) آن بیشتر باشد.

محدودیت‌های این طریق در آن است که اگر سرمایه‌ها هم مختلف باشند از این طریق و متد نمیتوان آنها را با هم مقایسه نمود و همچنین این روش در مقابل نرخهای متفاوت بهره حساسیت بسیار دارد و اگر اینها اگر نرخ سرمایه گذارد مثال قبل عوض شود ممکن است سرمایه‌گذاری A بهتر جلوه کند و حساسیت دیگر این روش در مقابل سالهای باز یافت پول می‌باشد و محدودیت دیگر آن این است که در این روش زمان قطعی دریافت پول و مبلغ آن باید در ابتدای سرمایه‌گذاری مشخص گردد که حدس دقیق آن بسیار مشکل می‌باشد و اگر اشتباهی در مبلغ برگشت سرمایه شود و یا دقیقاً بررسی نشود ممکن است در عمل دچار اشکال شویم. در جدول نمونه‌ای با نرخهای مختلف تهیه شده که بطور غم‌انگیزی مفهوم حساسیت این روش در مقابل ارزش و نرخهای متفاوت بهره و همچنین

زمانهای متفاوت که در بالا بعنوان محدودیتها را این روش مشخص کرد پس

لاویشن کرد

Discount Rate					
				$\frac{1}{(1+r)^n}$	
				سال	
r = 50%	r = 20%	r = 10%	r = 5%	ستونهای افقی مقدار	۱
.769	.833	.909	.952	discount rate در	۲
.592	.694	.826	.907	نرخهای مختلف را نشان	۳
.455	.579	.751	.864	میدهد و ستونهای عمود	۴
.350	.482	.683	.823	سالهای مختلف را مقایسه	۵
.269	.402	.621	.784	کنید موقعیکه نرخ از	
.073	.162	.386	.614	۵٪ به ۵۰٪ می رود	۱۰
				چقدر در مقیاس دارد	
.020	.065	.239	.481	discount rate	۱۵
				تأثیر میگذارد و همچنین در نرخ ۵٪	
.001	.010	.092	.295	سال اول نسبت به سال ۱۰	۲۵
				۵ / ۱ برابر می باشد	

در حالیکه در نرخ ۱۰٪ این تفاوت به سه برابر افزایش می یابد و این یکی از

نواقص این روش است.

PROFITABILITY INDEX METHOD (PI)

در این روش ارزش فعلی (سرمایه گذاری) هر دریافتی حاصل از

سرمایه گذاری (Cash flow) را محاسبه میکنیم و بعد از آنکه

ارزش فعلی آن بدست آمد آنرا بر مقدار سرمایه تقسیم میکنیم. هر کدام از سرمایه

که مقدار این تقسیم بیشتر باشد بهتر است و یا اگر یک سرمایه گذاری باشد

چنانچه این نسبت بزرگتر از ۱ باشد سرمایه گذاری سودآور بنظر میرسد.

$$\text{Profitability index} = \frac{\text{PV of cash flow}}{\text{investment}}$$

هر کدام از سرمایه که (PI) آن بیشتر باشد بهتر است و در سرمایه

گذاری تنها باید PI باشد.

و اگر مثال ص توجه شود در پروژه A ارزش فعلی یا $PV = 2409$

ریال گردید.

$$PI(A) = \frac{2409}{2000} = 1/204$$

و سرمایه گذاری B مبلغ ارزش فعلی آن $PV = 2027$ ریال گردید.

$$PI(B) = \frac{2027}{2000} = 1/263$$

در نتیجه سرمایه گذاری B که نسبت (PI) آن بیشتر میباشد بهتر

است حسن این روش در آن است که اگر مبلغ سرمایه گذاریها در پروژه مختلف

یکی نباشد از این روش میتوان با محاسبه PV هر کدام از آنها و تقسیم بر

مبلغ سرمایه گذاری آنها را با هم مقایسه کرد تا کار این موضوع ضروری است

که در این روش فرض شده در آمد سرمایه گذار که در سالهای اولیه دریافت
 میشود با همان نرخ بهره دوباره سرمایه گذاری شود که در این مسئله نرخ
 بهره ۱۰٪ میباشد و مثلاً* پروژه A در سال اول ۲۰۰ ریال دریافت—
 و سود دارد فرض آن است که دوباره مبلغ ۲۰۰ ریال با نرخ ۱۰٪ سرمایه
 گذاری میشود و همینطور برای سرمایه هائی که در سال بعد بدست میآید .

TIME ADJUSTED RATE OF RETURN

عبارت از روشی است که در آن روش هدف پیدا کردن نرخ بهره را است
 که اگر با آن نرخ بهره ما سرمایه گذاری نمائیم فقط در پایان عمر مفید مبلغ سرمایه
 گذاری را دریافت نمائیم و یا عبارت دیگر در این حالت نرخ بهره مجهول است
 و هدف پیدا کردن نرخ بهره را است که نه سود و نه زیان داشته باشیم و یا بطور
 خلاصه $N P V$ حاصله از سرمایه گذاری صفر گردد .

برای روشن شدن مطلب به مثال زیر توجه شود :

فرض کنیم پروژه A احتیاج به ۳۹۹۳ ریال سرمایه اولیه دارد و عمر
 مفید این پروژه ۵ سال و در پایان هر سال مبلغ ۱۰۰۰ ریال درآمد خالص
 (Cash flow) داریم . در این روش گفتیم نرخ بهره مجهول است و
 هدف آن است که نرخ بهره را چه مقدار حساب کنیم که در پایان سال پتجم مبلغ
 درآمد کل (۵۰۰۰ ریال) به ارزش فعلی ۳۹۹۳ ریال زمان حال (مبلغ
 سرمایه گذار) باشد . که در این حالت نه سود داشته باشیم و نه زیان .

$PV = P \left(\frac{1}{1+r)^n} \right)$		$\frac{1}{1+r)^n}$	سال	مبلغ	-----روژه A
Present value		Discount factor			
(۳۹۹۳)		۱/۰۰	۳۹۹۳	۰	مبلغ سرمایه گذاری
Y_1		۱۰۰۰	۱		دریافتی
Y_2		۱۰۰۰	۲		" "
Y_3		۱۰۰۰	۳		" "
Y_4		۱۰۰۰	۴		" "
Y_5		۱۰۰۰	۵		" "
x x x		present value			

و در این مثال باید نرخ طوری باشد که $PV = ۳۹۹۳$ گردد تا مانده شود

داشته باشیم و نه زیان و یا $NPV = ۰$ باشد فرمول آن بصورت زیر میباشد

$$NPV = PV \text{ of cash flow} - \text{investment}$$

$$= \text{مبلغ دریافتی سالانه} \times \text{Discount factor (Annuity)}$$

$$PV \text{ of cash flow}$$

در حالیکه تقسیم $NPV = ۰$ باید باشد پس باید نرخ بهره طوری باشد که

$$PV \text{ of cash flow} = \text{investment}$$

بجای PV مقدارش را قرار دهیم

$$\text{Discount factor} = \frac{\text{Investment}}{\text{Cash flow (Annuity)}}$$

$$\text{Discount factor} = \frac{3.993}{1.000} = 3/993 \text{ و در مثال فوق}$$

میگردد .

و از روی جدول موجود که در آن n و r و همچنین Discount factor
برای نرخها و سالهای مختلف موجود می باشد در مقابل سال ۵ که در اینجا—
عمر مفید ۵ سال نگاه کنیم $3/993$ شامل چه نرخ می شود که البته چ—ون
جدول قابل نوشتن نیست این مسئله بخود خواننده مربوط شده و در کلاس استاد
مربوطه طریق استفاده از جدول را نشان خواهد داد که بسیار آسان می باشد
بهر حال در اینجا نرخ بهره ۸٪ میشود یعنی اگر با نرخ ۸٪ سرمایه گذاری
کنیم نه سود خواهیم داشت و نه زیان و یا به عبارت دیگر $NPV = 0$ خواهد بود .
و از این روش برای سرمایه گذاری مختلف میتوان نتیجه گیری نمود و هر کدام که
نرخ بهره بدست آمده آن بیشتر باشد بهتر است. و همچنین در این روش
میتوان فهمید چنانچه پول و مبلغ سرمایه را بتوان با بهره ارکتر بدست آورد
(در اینجا ۸٪) بصرفه است که این پول قرض گرفته شود و سرمایه گذاری انجام
گیرد و اگر نرخ بهره پول قرض گرفته شده بیشتر باشد متحمل ضرر میشویم .
در اینجا قابل تذکار می باشد که در این روش فرض شده است که رطبی
عمر مفید از سرمایه حاصل میشود با همان نرخ ۸٪ که به Internal rate
of return نیز معروف می باشد باید سرمایه گذاری نمود .

COST OF CAPITAL (Minimum - desired rate of return)

در اینجا بهتراست به مفهوم Cost of capital نیز

توجه گردد. در هر سازمانی ممکن است تا مبلغ محدودی از بانک که بهره کمتری دارد جهت سرمایه گذاری ابداع نمود و ممکن است این سرمایه ها از قسمتهای مختلف تهیه شود مثلاً

۲۰۰۰ ریال از بانک بانرخ ۶٪ و مبلغ ۴۰۰۰ ریال بانرخ ۲۰٪ از جای دیگر

در این صورت باید نرخ بهره بدست آمده که سود داریم و نه زیان

(Internal rate of return) را با مبلغ و درصد زیان

محاسبه کرد.

$$۲۰۰۰ + ۴۰۰۰ = ۶۰۰۰ \text{ جمع سرمایه دریافتی}$$

$$\frac{۲۰۰۰}{۶۰۰۰} = \frac{۱}{۳} = \text{یعنی } \frac{۱}{۳} \text{ آن بانرخ } ۶\% \text{ بدست آمده}$$

$$\text{و } \frac{۴۰۰۰}{۶۰۰۰} = \frac{۲}{۳} \text{ از سرمایه بانرخ } ۲۰\% \text{ بدست آمده است}$$

$$\text{بنابراین } \frac{۲}{۳} \times ۲۰\% + \frac{۱}{۳} \times ۶\% = ۰.۱۵۳۳$$

مقدار ۰.۱۵۳۳ را (Cost of capital or minimum rate of return)

میگویند.

و Internal rate of return باید Cost of capital

مقایسه شود که اگر بیشتر بود بفتح است که از این منابع قرض گرفته شود و برای سرمایه

گذاری بکار رود که در این مثال ۸٪ بهتراست پس بهتراست قرض گرفته شود.

UNADJUSTED RATE OF RETURN

در این روش سود خالص از هر سرمایه گذار را بر مقدار سرمایه گذاری تقسیم میکنیم و چنانچه سود حاصل از سرمایه گذاری در سالهای مختلف یکی نباشد متوسط سود سالیانه را بر آن تقسیم مینمائیم.

مثلاً " چنانچه پروژه A احتیاج به ۱۰۰۰ ریال سرمایه اولیه داشته باشد و سود در سال اول ۳۰۰ ریال و در سال دوم ۷۰۰ ریال و در سال سوم ۵۰۰ ریال باشد طی این روش :

$$۷۰۰ + ۵۰۰ + ۳۰۰ = ۱۵۰۰ \text{ جمیع سود سه سال}$$

$$\frac{۱۵۰۰}{۱۰۰۰} = ۱/۵$$

و هر پروژه که این نسبت بیشتر باشد بهتر است ولی این روش بعد از نظر -
نگرفتن ارزش زمانی پول مناسب میباشد .

$$\text{Unadjusted rate of return} = \frac{\text{Net income} \quad \text{سود و یا متوسط سود}}{\text{Investment} \quad \text{مقدار سرمایه}}$$

PAY BACK PERIOD

در این روش هدف پیدا کردن هر چه زودتر مبلغ سرمایه و حد اقل کردن ریسک میباشد و یا عبارت دیگر در این روش محاسبه مینمائیم که مبلغ سرمایه در چه مدت از زمان برگشت میشود و آن سرمایه که در زمان کمتری برگشت میشود بهتر است.

مثال :

چنانچه دوسرمایه گذاری A و B موجود باشد در این روش برای انتخاب آنکه کدام سرمایه گذاری بهتر است مقایسه میکنیم کدام سرمایه گذاری در مدت زود تری برگشت میگرد و وفرض کنیم برگشت سرمایه بصورت زیر باشد .

A مبلغ سرمایه گذاری اولیه مورد نیاز ۲۵۰۰۰ ریال عمر مفید سرمایه گذاری ۵ سال و سرمایه گذاری B مبلغ سرمایه گذاری ۳۰۰۰ ریال و عمر مفید آن ۴ سال باشد با توجه باینکه سرمایه بصورت زیر دریافت خواهد شد و یا اینگونه

Cash flow دارد .

پـــــروژه A		پـــــروژه B	
سال	مبلغ	سال	مبلغ
۰	(۲۵۰۰۰) ریال	۰	(۳۰۰۰) ریال
۱	" ۷۰۰	۱	" ۷۰۰
۲	" ۸۰۰	۲	" ۱۵۰۰
۳	" ۱۰۰۰	۳	" ۵۰۰
۴	" ۵۰۰	۴	" ۳۰۰
۵	" ۲۰۰	۵	" ۶۰۰

سرمایه گذاری A در مدت سه سال برگشت میشود $۲۵۰۰ = ۱۰۰۰ + ۸۰۰ +$

۷۰۰ و سرمایه گذاری B در مدت ۴ سال برگشت میشود .

۷۰۰+۱۵۰۰+۵۰۰+۳۰۰ پرمیگوئیم سرمایه گذاری بهتراست

بعثت آنکه سرمایه در زمان زودتری برگشت میشود . و در حالتی که مبلغ

دریافت پول Cash flow در سالهای مختلف یکسان باشد

فرمول آن بصورت زیر خواهد بود .

$$\text{Pay back period} = \frac{\text{Investment}}{\text{Annual Cash flow}}$$

مبلغ سرمایه اولیه
دریافتی سالانه

و ایراد این روش آن است که به نحوه دریافتی پول بعد از زمان برگشت پول -

توجهی ندارد یعنی اینکه مثلاً " در سرمایه گذاری A کاری ندارد که بعد از

سال سوم چه اتفاقی برای سرمایه می افتد و به نحوه دریافت میشود .

